

B2-páholy

Most, hogy kerek évfordulóm közeledik, és egyre többet és egyre többen foglalkoznak velem, kénytelen vagyok én is elkezdni a magammal való foglalkozást, noha soha nem tartozott a kedvenc elfoglaltságaim közé. A legfontosabb, hogy az ember ne felejtse! Annak idején, és ez a fordulat egyre többször kell elhangozzék a beszélgetéseim során, egy hatvanéves ember nemcsak hogy öregnek tűnt fel számomra, huszonéves egyetemista számára, de fölöslegesnek, időben túlhaladottnak, konzervatívnak, tehernek, halálba tartónak stb., és még jó, ha nem szántam. Most, hogy vésszesen közelít hozzám a hatvan, az akkori szememmel kezdem figyelni magamat, könyörtelenül, de nem hősiecs pózból, hanem gyáva önvédelemből: ha már az éveim számát nem is tudom megváltoztatni, legalább az öregség kellemetlen – és másoknak ellenszenves – tüneteit faragjam le magamról mindaddig, amíg tudom.

Az öregedés sok jele közül az egyik legbiztosabb, hogy az ember nem érti az új dolgokat, jelenségeket, de pontosabb, ha azt mondjuk, nincs hozzájuk befogadókészsége. Elfáradt a rugalmassága, nyitottsága gyanakvássá és elfordulássá torzul. Ezeket, igen, ezeket a csontosodó reflexeket kell kiirtanom magamból, határoztam el, és amíg tehetem, meg kell őriznem a nyitottságomat. Félre az előítéletekkel! – fősteném kövér piros betűkkel hatalmas transzparenserekre, ha még avangárd költő lennék.

Megleő dolog következik most itt. Elnézést fogok kérni egy általam ismeretlen embertől, akit Simon Mártonnak hívnak. Nem találkoztunk, nem írtam róla rosszat, nem mondtam róla rosszat, de rálegyintettem, amikor beszéltek róla, úgy, hogy nem tudtam, kire/mire legyintek rá. Csak annyit tudtam, hogy slam poetryt (is) művel. Utólag meg kell állapítanom, ez már az öreg(ebb)ek jellegzetesen ostoba gesztusa. Amihez nem értenek, amit túlságosan extravagánsnak találnak, arra rálegyintenek. Slam poetry. Tudom, hogy mi az, sokat hallottam róla, arról is vannak sejtéseim, hogy ez nálunk a rap-poetryvel erősen átfedi egymást, de ilyen koncerten még nem voltam, talán a youtube-on néztem meg egy-két slam-produkciót, és nem lettem tőlük okosabb vagy tájékozottabb.

Egy pécsi író-olvasó találkozó végén mondtam a szemben ülő diákoknak, hogy szerintem mindegy is, milyen költészet az, amit befogadnak, csak legyen költészet, mondják bár ünneplő ruhában fekete pulpitusok mögött, vagy reppeljék-hörögjék, ahogy azt a legmodernebbek szokták, s káromkodjanak is hozzá. Azt gondoltam, milyen megengedő vagyok, és még elégedett is voltam magammal. A találkozás végén odajött hozzám egy kis fickó, és azt mondja, nem tetszett nekem, ahogy a slam poetryről tetszett beszélni, mert az egy nagyon komoly költészeti forma, ne legyingeszen, ma is lesz nálunk egy koncert, és biztosan ott leszünk pár százan. Ezen elgondolkodtam. Pár százan. Hiszen ez nagyszerű! A költészet ismét rátalált a közönségére, pontosabban, a közönség a költészetre. Olvastam a Bárkában Simon Márton interjúját, okos és átgondolt válaszokat adott, és feltételezem, hogy költőként sem lehet kókler, mármint, slam-költőként sem az. Virágozzék minden madár, mondták a hippik virágmintákkal borított ingekben, nadrágokban, csókkal és virággal a szájukban, LSD-től vagy marihuánától halálosan betépvve. Virágozzék! A mai slammereket tehát nagyon is meg kell becsülnünk, a legyintés avagy a lenézés helyett. Tágítják a költészet horizontját, megtalálják azt a természetes színpadi formáját, amelyet az egyéb költészeti formáknak soha nem sikerült, belefoglalni az előadó-művészetbe, ilyen módon természetesen műfajteremtés ez, a javából. Barátaim, nem tudok okosakat hozzátenni az

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XVI. évfolyam 5. szám

A Cédrus Művészeti Alapítvány megbízásából kiadja a Napkút Kiadó Kft. Megjelenik évente tízszer.
Főszerkesztő: **Szondi György**. Szerkesztik: **Bába Szilvia** (művelődés), **Babics Imre** (vers),
Balázs Géza (nyelvművelés), **Bognár Antal** (évkönyv), **Borbély András** (kisebbségek), **Elek Szilvia** (zene),
Hlavacska András (műbírálat), **Kovács Ildikó** (szöveggyűjtés), **Prágai Tamás** (próza), **Sebeők
János** (környezet), **Szondi Bence** (törtélel), **Vincze Ferenc** (dokumentum), **Wenner Tibor** (művészet).
Szerkesztőségvezető: **Szondi Eszter**. Napút-kör: **Csáji László Koppány**, **Csűrös Miklós**,
Doncsev Toso, **Gráfik Imre**, **Hankiss Elemér**, **Jankovics Marcell**, **Dr. Koncz Gábor**,
Radnóti Zsuzsa, **Rakovszky Zsuzsa**, **Szörényi László** (tiszteletbeli konzulensek).

Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.

Szerkesztőség: Ady Endre Művelődési Központ, 1043 Budapest, Tavasz u. 4.

Telefon: (1) 225-3474 • Mobil: (70) 617-8231 • E-mail: napkut@gmail.com • Honlap: www.napkut.hu

A Cédrus Művészeti Alapítvány adószáma: 18110661-2-41

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Zrt. és az NH Zrt. ISSN: 1419-4082

B2-páholy

Zalán Tibor tárcája borítóbelső

Kibertér? Ambroozia

Üdv a kibertérből.	3
Király László: Csang-vej fényei	4
Bende Tamás: felszínre hozni mindent	5
Csik Mónika: Leány gyönggyel a nyakában	7
Farkas Wellmann Endre: Hit, remény, szeretet	8
Finy Petra: Aznap éjjel	9
Horváth Veronika: felrémlő partok.	10
Áfra János: liften a repedés	10
Jenei Gyula: Fogok hozzá.	11
Kemsei István: Kacat.	12
Juhász Attila: Tárulkozás	14
Mező Hajnalka: Barna hajában barna szél fújt	15
Péntek Imre: A nejlonszatyor dicsérete	16
Németh Dorka: Az a lány	17
Király Farkas: Sortűz karácsonykor	19
Mechiát Zina: Ideje a kiszaggatásnak.	23
Mészáros Urbán Szabó Gábor: Négy	25
Szabó Tibor Benjámin: Kudarc	29
Pollágh Péter: Polipvilág.	34
Sebestyén Ádám: Persephoné búcsúzik	35
Székelyhidi Zsolt: Űr-Zéland	36
Sirokai Máttyás: A káprázatbeliekhez írott levelek	37
Tinkó Máté: Zone libre	38
Tomaji Attila: Plein air	39
Varga Meilinda: Decemberi mámor; álarc	42
Vaszilij Bogdanov: Az elmúló helyek árnyai	43
Vincze Erika: A hajnali metrót várva; koptatott; Volt egy világ	44
Szappanos Gábor: A Szindbád-klónok története	46
Ewa Lipska: Megköszönöm az életnek; Sprint; Szobor; Aszály; Ősz; Fej (Zsille Gábor fordításai)	62
Stefano Benni: Döntetlen (Pál Judit fordítása)	65
Wisława Szymborska: Az öngyilkos szobája; Hirdetés; Bérgyilkosok (Nagypál István fordításai)	65
Franz Hodjak: Háztűznéző (Szenkovichs Enikő fordítása).	71
Varujan Vosganian: Suttogások könyve (Király Farkas fordítása)	77
Láng Gusztáv: Száztágú kórus (Király László: Akasztóhegy)	79

Pergőtűz (Bodor Ádám: Verhovina madarai)
 Pieldner Judit: A víz szaga, a vég szaga 83
 Csillag Dóra: Boldog végnapok 87
 Mészáros Urbán Szabó Gábor: Mágikus nihilizmus 90

Tárlat

Wehner Tibor: Nyugtalanság 94
 Horváth László Xavér festményei . . színes melléklet

Szótár

Balázs Géza: Mindennapi nyelvtanórák 97

Hangszóló

Elek Szilvia: Négykezes 100

Hangírás

Szép illatja száll a víg szívemre
 (Faragó Laurával Vörös Éva beszélget) . . 104

Ablak | Magasles

Hegedűs Réka: Mikor feltűnnek az egerek
 (Sofi Oksanen: Mikor eltűntek a galambok) 107
 Mirk Klára: Történelem, ahogyan mi láttuk
 (Majoros Sándor: Az eperfa nyolcadik gyökere) 109
 Tóth Anikó: Nyolcasok a végtelenben
 (Farkas Balázs: Nyolcasok) 112
 Hegedűs Imre János: Rianások nyomvonalán
 (Bertalan Tivadar: Papírnehézék) 114

Bertalan Tivadar: Mire jó a könyv 117
 Bottyán Gergely: Rész és egész; Isten . . . 119
 Tóth Ervin: Szerelmesek 119

Tizennegyedmagunkban

Középkori örmény kanciók
 (Zsigmond Benedek fordításai) 120

Emlékezet

Nina Madzsarova: Karig Sára emlékére
 (Iván Andrea fordítása) 123
 Dzszeni Madzsarov: Találkozások Sárával
 (Arató Györgyné Kraszteva Tatjana ford.) 125
 E számunk szerzői 129

Melléklet

Káva Téka - Napút-füzetek 85.

Erdélyi Z. János: A Cet könyve

NAPÚT

Irodalom, művészet,
 környezet

XVI. évfolyam 5. szám

Kibertér? Ambroozia

**BÉCSI HUNGEXPO
 KIÁLLÍTÁS, 1971**

E számunk képzőművész vendége, **Horváth László Xavér** 1963-ban végzett a Képző és Iparművészeti Gimnáziumban, 1968-ban a Magyar Képzőművészeti Főiskolán. Festői, képzőművészeti munkásságával kapcsolatban igencsak hiányosak a művészettörténeti források, felületes és megbízhatatlan a dokumentáció. Rövid alkotói leltárját a művész a következő lakonikus megállapítással zárja: „1969-től főként reklámgrafikával, kiállítási installációval foglalkoztam.”

Illusztrációk: . . 22, 61, 67, 106

Üdv a kibertérből

Tizenkét százalékos, mondta a felszolgáló hölgy, rendeltünk három tizenkét százalékos sört meg egy alkoholmentest, és megalapítottuk az akkor még nevet nem kapott lapot 2010 őszén, három győri meg egy budapesti-kolozsvári tollforgató, egy dunaszerdahelyi kocsmában.

Akkor – immáron történelmi távlatban – Magyarországon nem sok internetes irodalmi periodika működött, amelyek mellett néhány nem folyóirat jellegű portál aktivált, s a nyomtatott irodalmi lapok között is csak kevés olyan akadt, amely felpakolta az anyagát a világhálóra. Úgy gondoltuk, ez nem akkora túlkínálat, hogy fölösleges legyen egy újabb lap indítása – irány tehát a kibertér! Győrben és környékén akkor már hat éve működött (s azóta is működik) a Hermaion Irodalmi Társaság, amely sokak tehetséggondozásával foglalkozott az idők során, antológiát is kiadott akkorra már a legjobbak írásaival – nos, a Hermaion lett a lap kiadója.

Később nevet is találtunk a lapnak: Ambroozia. Jó választásnak bizonyult. Több okból is. Nem, nem áruljuk el, miért... Négy év alatt sok minden történt a kiberliteratúrában. Például: benépesült. Egyre több a kiberíró, s szerencsére a kiberolvasó is. Tudjuk, mert látszik, mutatják a mutatók.

Az Ambrooziót kiberszerkeszti: Király Farkas, Sütő Csaba András, Szalai Zsolt. Varga Kata pedig a lap látványát kibertervezi. Némileg történelem: korábban hosszabb-rövidebb ideig Falvai Mátyás, Végh Attila, Vincze Ferenc és Zsávolya Zoltán is szerkesztette a lapot.

Szerkesztőségi minimanifesztum következik. Lapunk nyitott műhely, mindenkit közlünk hasábjain – egyetlen mércénk a minőség. Mert az isteneket silányságokkal nem lehet táplálni...

Jelen összeállításunk válogatás az elmúlt évek közléseiből. Vers, próza, műfordítás, kritika. Lapunk kezdetektől ezen a négy pilléren nyugodott. Az itt közölt szövegek nem elsősorban hossz-, inkább keresztmetszetként demonstrálják: az Ambroozia nyitott kulturális tér, ahol a fenti minőségi kritériumon túl más fokmérő nincs, ennek eredménye pedig az a sokszínű magyar nyelvű (írott és fordított) irodalom, ami nemcsak az orgánomot, de műhelyünket is reprezentálja.

Ambroozia

Invitálunk esztendőnként irodalmi műhelyeket, szerepeljenek: mutatkozzanak be oldalainkon. Az Ambroozia sokoldalú – színessé-
gükből, szerzőik munkáival járulnak most ők hozzá e lapszámunk
gazdagságához (3–93. o.). Köszönjük. (A szerkesztőség)

Király László

Csang-vej fényei

Csang-vej, vezér, utak igazgatója,
ránk vigyázó, mindentudó, szélfogó,
kalóz-ködökkel álcázott hajó –
mintha holt anyánk küldte volna, *onnan*,
irányítani sorsunk titokban,
felvigyázni, nagy madárrajokban,
hol gyémántos fény van és szárnyzuhogás van;
ember és szárny: álom él a házban.

Holott sosem kértünk ily kitüntetést –
tudni: *rögtön* fejünk felett kezdődik az ég,
ahol hajunk szála véget ér –,
se bátorítást a hosszú út előtt.

Így szólt Csang-vej: Ott kezdődik a köd,
ahol elfelejtik a templomépítőt,
ki földet s eget tornyával összeköt,
vagyis hát embermindenek fölött;
hökkent császárok bámulatára
titkos jeleket vés A Ház Homlokára...

Ember, asszony – értjük, akik itt beléptünk.

Csang-vej üzenete fényesíti lelkünk.

Csang-vej, aki-senki,
aki nem tudjuk, ki,
előlvalóságát nemléttel jelenti.
Fordítja hajónk, emeli, ejti,
míg toporgunk, várunk ebbe' a jelenbe' –
mintha ő maga csak *volt-volna*,
sose *lenne*.

Jó lesz feltétlen bízni benne.

Bende Tamás
felszínre hozni mindent
versek hűgömnak

2.

minden évben a töltésre mentünk ki szánkózni, anyánk jól felöltöztetett, hogy meg ne fázzunk, ronda barna vagy piros harisnyát adott ránk, nem tudom, azt hiszem, nem igazán szerettük a harisnyát, furcsa érzés volt, hogy valami ennyire szorosan körbeveszi a lábunkat, testünk felé, hogy valami ennyire tapad és szűr, arról nem is beszélve, hogy ciki ez, harisnya, eleve milyen hülye neve van, és nekem kiváltképp kellemetlen volt, azt gondoltam, ilyet csak a nők hordanak, de anyánk rám adta, nehogy megfázzak, meg mondta, mivel gyerek vagyok, nyugodtan felvehetek harisnyát szánkózáshoz, mert a gyerekek hordhatnak harisnyát, még ha fiúk, akkor is, persze ennek ellenére sem igazán értettem, mindenesetre megfigyeltem, a fiúgyerekeknek megengedtetik néhány olyan dolgot, ami később aztán skandalum lenne, bemehetnek az anyjukkal a női vécébe, és ott végezhetik a dolgukat, a többi nő között, és ez akkoriban teljesen magától értetődő,

szóval, anyánk jó melegen felöltöztetett minket, pulóverbe bújtatott, sálát kötött a nyakunkba, aztán ránk adta az overallt, egyberészes volt, kezeslábas, a tied rózsaszín mintával, az enyém zölddel, rikítottunk a hóban, szinte foszforeszkáltunk, a kesztyűkre pedig zsineget varrt anyánk, és az overall ujjain átvezetve az akasztóhoz kötötte, el ne hagyjuk őket, utáltuk ezt is, én legalábbis, mert zavart a zsineg, meg kissé szégyelltem is, ahogy lógtak ki a ruha ujjából a kesztyűk, csak lógtak a semmiben, tehetetlenül és röhejesen, amikor orrot fújtam, aztán lábunkra húzta a hótaposót, beletúrta az overall szarát, persze folyton belement a csizmába a hó, nem volt mit tenni,

és akkor mentünk ki a töltésre, húztuk magunk után a szánkót, apánk jött velünk, hogy vigyázzon ránk, jött, hogy ne történhessen semmi baj, néhányat csúszott ő is, egy szánkón ültünk hárman, apánk szorított minket, mi meg visítottunk és nevettünk, a hideg csípte az arcunkat, a menetszéltől könny szökött a szemünkbe, a töltés aljára érve apánk kinyújtotta a lábát és a sarkával fékezett, határozott volt, és az ügyességén elámultunk, csizmája mellett felverődött a hó, beterített minket is, prüszkoltuk a havat és kacagtunk,

ha elfáradtunk a csúszásokban, a töltés tetejére való felkapaszkodásokban, ráültünk a szánkóra, és apánk húzott minket, be az erdőbe, húzott minket a fák között, az ösvényen, mi pedig kiabáltunk, gyorsabban, gyorsabban, és ő futni kezdett,

csak úgy suhantak a fák, csak úgy suhantak a hóval borított cserjék, apánk futott, pedig fáradt volt már biztosan, futott, pedig sokat fájt a lába, fájt a vádlija, és rémült volt mindenki a családban, amikor valamikor később napokig feküdt, felpolcolt lábbal, és egy furcsa gyógyszert kellett szednie, nehogy nagyobb baj legyen, valamit, amiről évek múltán tudtuk meg, hogy vérhígító volt, anyánk barátnője a kórházban feküdt trombózással, be volt kötve a lába, és felháborodva mesélte, a nővérek nem tudták neki beadni a vérhígítót, mert elfogyott, arra kényszerült, hogy a családdal hozasson gyógyszert a közeli patikából, ezért fizetem a tébét, mondta ingerülten anyánk barátnője, csak ne kerüljete kórházba, mert ezektől aztán bárki megdögölhet,

de akkor és ott, az erdőben, ami egy ártér volt csak, a rábca holtágának ártere, húzott minket apánk, figyeltük a fehér természetet, a befagyott vizet, a nádast, állatok lábnyomait a hóban, kutyák, madarak és őzek lábnyomait, hamar besötétedett, de hazafelé menet a lámpák fényétől világított a hó, világított az egész utca, apánk húzott minket az úton, havazni kezdett, nyitott szájjal néztünk felfelé, vártuk, hogy a nyelvünkre hulljon egy-egy hópihe, kimerülten, piros arccal, izzadt hajjal, csapzottan mentünk be a házba, a melegbe, jött anyánk és segített levetkőzni, megszabadított az overalltól, és a harisnyát is levehettük végre, a mosókonyhába vitte a vizes ruhákat anyánk, másnapra megszáradjanak, a sálakat és sapkákat a radiátorra tette, asztalhoz ültünk, és hozta anyánk a vacsorát,

miután jóllaktunk, fürdés következett, forró, habos vízben, zsibbasztó fáradtsággal nyúltunk el a kádban, időzni sokáig mégsem lehetett, hamar ágyba küldtek minket, mert másnap óvoda, lefekvés előtt ellenőriztük gyorsan, esik-e még a hó, bámultunk ki az ablakon, néztük az utcalámpát, csak annak a fényénél látszott, nagy pelyhek hullanak, sűrűn, megállíthatatlanul, megbizonyosodtunk minderről, iszkoltunk fel az emeletre, bebújtunk a takaró alá, leoltották a villanyt, és amikor már biztonságos volt, te szólaltál meg először, nagy komolyan, izgatottsággal a hangodban megjegyezted, reméled, reggelig nem áll el, és akkora hó lesz, hogy nem lehet majd közlekedni, és kimehetünk a töltésre, és hívjuk majd a szomszéd gyereket is, amikor apánk hazaér a munkából, akkor megint végighúz minket az erdei ösvényen, én pedig helyesletem, bizonyosan így lesz, mert másképp nem lehet, ez a havazás kitart reggelig, ki kell hogy tartson,

akkor és ott, egy szobában, két ágyon, a sötétben, kimerülten és félálomban, terveztük a másnapot, kuncogtunk és bizonygattuk, a hó esni fog, reggelig esni, de az is lehet, hogy egész nap nem áll el, cinkosok voltunk, cselszövők, és azt hiszem, akkor utoljára, feltétel nélkül boldogok.

Csík Mónika

Leány gyönggyel a nyakában

mint a gránátalma vérszínű magjai,
olyan volt nyakában a gyöngysor,
éppen olyan, mint a kerekre duzzadt,
kocsonyás tapintású, apró magok,
egy falatnyi után is sokáig érezni
szájpaddlásodon, torkodban,
nyelved hegyén az ízüket,
édeskés, enyhén fanyar,
érett ribizlibogyóra hajló,
ahogy préseled össze, pukkanva
fakad szét a magvakat ölelő burok,
s a gyümölcsbőr, akár ritka állatok
drágán mért húsának falatkái,
csupán ingerli az ízlelőbimbókat,
serkenti gyomrodban
az emésztőnedv kiválasztását,
de jóllakni sohasem tudsz belőle,
mert az efféle éték
nem táplálkozási ösztön
kielégítésére szolgál,
csodavárásra tanít,
az ízek ünnepe,
az istenek sem fakupából
vedelték az ambróziát
malátasör gyanánt,
hanem cseppenként,
csukott szemmel ízlelgetve,
és a hulló mannát sem két pofára
tömték magukba a vándorok,
mint a gránátalma vérszínű magjai,
olyan volt nyakában a gyöngysor,
egy vándor fotográfus
készítette róla azt a képet,
úgy áll a kopott,
kacska lábú kisasztal mellett,
mintha tükrös bálteremben,
gavallérok pillantásainak
kereszttüzeiben várakozna
a következő valcert jelző tusra,
tekintete réveteg, arcéle tűnő kontúr,
szoknyája korcán elnagyolt öltések,

falusi varrónő kezének fércnyoma,
hercegnővé változtatta őt a fotográfus,
fülbetalót és gyöngysort rajzolt neki,
vérszínűt, mint a gránátalma magjai,
még nem evett gránátalmát –
vallotta be a lány pironkodva,
édeskés, enyhén fanyar,
érett ribizlibogyóra hajló –
magyarázta a fotográfus,
miközben gyakorlott mozdulattal
retusálta ki a szemzugokban
megbúvó szarkalábakat

Farkas Wellmann Endre

Hit, remény, szeretet

a lekottázott végtelen
itt metszi az időt
s új dimenziót nyit a nincs felé
romlott ragozású létigék kora ez
hol fényévekre él önmagától
korcs mása annak kit
egykor Isten alkotott
s ki kénytelenségből
őbenne hazudik új erőt önmagának

már nem rettegek a szabadságtól
azt hiszem, hogy unatkozom inkább
és próbálom barátommá tenni az időt
pedig évek óta minden perc
rosszabb egy-egy korbácsütésnél
s bármi, ami mozdul: recseg és nyikorog.
utolsó lázadásom, ha van még ilyen
a hús lázadása a tárgyak ellen
anyag az anyaggal – semmi sem barát
az álmok helyett csak rutin maradt
s mi egykor otthonos volt
ma úgy hívom: helyszín.

Finy Petra
Aznap éjjel

A falubeliek egyik éjszaka arra panaszkodtak
Azt mondták ez a csend
Ilyen csendet még soha nem hallottak
A fülüket is bántja
Nem beszélve a lelkükről

Egy percet sem tudtak aludni

Pedig aznap éjjel is ugyanolyan szépen csillogtak
A hússzínű mályvák a kertekben
Ragyogásuk retinatépő volt
Az úttest repedései pedig egy finom csipketerítő szélei
Rajtuk a fehér betonbunkók
Mint porcelánputtók kövér bokái

Szóval minden gyönyörű volt
Az elmúlás tökéletes arányban keveredett az élettel

És ők mégsem tudtak aludni

Hacsak nem a furcsa felhő miatt
Amiről a falubelieknek egy oroszlán nélküli sörény jutott az eszébe
Vagy az a különös nyakörv fémtüskéssel
Amitől a kutyák tekintete töredezett lesz
Mint a kőangyalok arca a sírokon

Horváth Veronika
felrémlő partok

az ágy alatt meddig rejtegetjük eldobozolt félemlékeinket?
van-e idő, mikor már nem úgy van? nem úgy, hogy beleszédülünk?

egy kilógó zsinór is elég, hogy felhúzza a bűgőcsigát. és csavar. széttép a büntudat.

ma az feszít, hogy szidtam az istent. előtte, azóta soha. egy ostoba játék miatt,
tengerpartos volt az is. sós, mint az izzadság a halántékomon.

felütik fejük a szégyenek.

óvodában egyszer rosszul mondtam anyukám vezetéknevét. úgy tűnt, nem tudom.
kísértenek, mint a fehér part, amiről álmodni szoktam. amin naphosszat sétálok.
és nincsenek. nincsenek lábnyomaim. máskor van a homokban valami szürke is,
valami homályos, meg érzek egy kis hűgyszagot. ilyenkor balaton. szalad a part,
sorban homokvárak. az egyikben én élek. van árok és híd is, erkély meg ablak a
bástyáimon. és zászló. és én vagyok a mezítlábas is. (még jó, hogy.) mindennap
földig rombolom.

Áfra János
liften a repedés

rakparttá merevült árnyak,
egy mozdulatlan háztömb, falán
most minden egyszínű, de több
árnyalatban, a lombok felhővé
szakadtak, a paneleken különös kép van,
lent kis mólót formál a padunk,
és egyetlen foltta lágyul minden
árnyék, mikor egymás felé csúszunk,
kis gömb vonul le-fel vállaimon:
közös sötétségünk szélén a kézfeje,
lágú, mintha ő is lebegne a nem
értett jelenléttől vissza a kérdésbe,
mert minden létezőnek ilyen az alakja,
ha a másikban önmagát kutatta

Jenei Gyula
Fogok hozzá

amikor tízéves leszek, vénembernek látom apámat. beesett arccal, fogatlanul jár-keel majd a hétköznapokban. a protézist csak ünnepi alkalmakkor teszi be; olyankor vigyorgok rajta, s ő is nevet magán. született bohóc, de ha megfélelkezik magáról: patetikus is tud lenni. ritkán feledkezik meg. a tbc-ből kigyógyul, a gyomor- és szívbajból nem. azért elkerekezik hetvenöt éves koráig, sőt egy nappal tovább is. elbiciklizik a rákig, s közben föltalálja a borostát egy majdnem jól borotvált világban. tulajdonképpen fiatalabb apát szeretnék, egy másikat, mert őt sokszor szégyellni fogom. mintha nem vennék komolyan a komoly emberek, akik zsákolnak, maguk szűrják le a hízt, s reggelente, munkába menet a sarki bolt előtt torkukba öntenek legalább egy felest, s olyan ruhában járnak, amilyenben a rendes munkásemberek láthatók a tankönyvekben. és nem szidják a rendszert, legalább előttem nem. apám katona sem lesz, igaz, később én sem, valahogy elintézem, de gyerekkoromban még súlyos hiányosságnak tekintem, hogy a katonatörténetekhez apám nem tudja hozzátenni a magáéit, pedig akkor még képzeletbeli cowboy és partizán leszek, aki nem ismer félelmet, s remekül kezeli a könnyű coltot és a nehéz gépfegyvert. egyik osztálytársam azzal hanceg, hogy az apja tizedes, mire a másik kapásból rávágja, az övé meg százados, s olyan is lesz, aki ezredessel tromfol, én viszont tudom, hogy az apja, a csomagtartós biciklivel közlekedő, svájcisapkás, részeges fiatal szobafestő nem lehet ezredes, s hazugnak nevezem, mert nem tudom még, hogy hazugságainkra milyen érzékenyek vagyunk. apám is érzékeny. amikor elsős bizonyítványomba azt olvassa, hogy ő éjjeliőr, fél délután veszekszik anyámmal, miért nem azt diktálta be: kereskedő. arra lesz büszke, hogy még a háború előtt kitanulja a szakmát. de amikor leszázalékolják, portásságot vállal, amit akkoriban

még a nevén neveznek: nappali őr, éjjeliőr. apám lenézi az éjjeliőröket, apám sokakat lenéz s megszól. talán magát is lenézi, miközben egyre szakadtabb ruhákban jár, elegáns öltönyeit elkoszolja a hétköznapiak. egy hippis és egy hajléktalan keveréke. mindent jobban tud mindenkinél. így lázad. mániákat gyűjt és üres üvegeket. utóbbiakat nem váltja vissza, s amikor majd meghal, a kerti gazból százsámra szedem össze a sörösüveget. korábban lavórban leáztatta róluk a címkéket, s biztos el is rakta valahová, de azokat nem találom majd. apámnak álmaiban lottóötöse lesz. egyébként teljesen épeszű. túlél tífuszt, tébécét, háborút, kommunizmust. néha majd szégyelleni fogom az apámat. néha büszke leszek rá. s majd hamar rájövök, hogy sok mindenben hasonlítani fogok hozzá.

Kemsei István

Kacat

*Mindegy,
hogy a megfagyott
kutyaszar
melyik végét
szopod.
(Weöres Sándor)*

Minden, amiért annyi pénzt, időt, munkát, szenvedelmes éveket áldoztál, utána kacattá változik. Dédelgetett tárgyak sorsa bukik szemetesgödörök mélyére.

Elvásik. Kimarjul. Kivész belőle puffanása közben.

A kutyának se kelletek majd, ez biztos. Múltomban? Bárki múltában? Egy régen elmúlt múlt időben voltak.

Az új divat – no meg az olcsóság – jegyében az özvegy hazaviszi férje urnáját. Benne a szürke, néhol kissé darabos hamvak. Rálát a konyhából. A vécéből.

Minden magadra marad ebben a folytonos dévajkodásban.

A germán Arminius barbárjai a teutoburgi erdőben megsemmisítették a tehetéstelen, pökhendi Varus seregét.

Quintilius Varus, add vissza légióimat! – az agg Augustus ebbe a képtelenségbe halt bele.

Hat évvel később Tiberius a könnyein keresztül bámulhatta a centuriók kifé-
redett, fákra szögezett koponyáját. A földön, a lovak patái alatt, a fehérló csontok
között csupa kacat: penészes bőrvértek, törött kardok, amulettek, érzelmes üzene-
tek. Temette rakásra mindet.

Aztán a germánok újra kiásták. Így megy a világ.

Ami van, visszahökkent. A kacat önkacatává satnyul. Vásik dalolva, vissza, ön-
magába. Nyeldekli makacsul a benne rejlő történelmi eszmét.

Rokonai elhalnak, sírjából kiteszik, csontjait halomba dobálják. Ne szépítsünk.
Nagyjából ennyi az öröklét.

Barátom után egy tengeri kagyló fél darabját örököltem. Bár nem emlékszem,
ő maga járt-e valaha valamely tengernél. Azt hiszem, nem. Szárazföldi ember volt,
tipikus kőrengetegi lény, aki fanyarul gondolt a természet gyanúsán leselkedő csap-
dáira. Miért érdekelt volna a tenger?

Néhány év alatt előbb hasznavehetetlen kacatnak minősült, majd eltűnt szinte
minden, hozzá kötődő tárgyi bizonyíték, mint enyésztek Varus katonáinak vértjei,
kardjai, sisakjai a teutoburgi erdőben.

Súg-e valamit a kagyló? Pedig előkelő helyen áll: egy kukoricapipa s maroknyi
obszidián között. Lelhetne benne pihenőt az idő.

Három nyarat még kihúztam itt, öreg nomádok megkésett álmaként, a szige-
ten. Csökönys ráadásul. Bár az utolsó inkább további bűnhődés a fuldokló erek
börtönében. Sajgón székbe rogyás, olvasás mímelése. Egér-megfigyelés. Fűszalak
közt cikázó szalonnabőr-távlát.

Kacatok lesztek mind, mondom a juharfák elringató árnyékából hűtözve ka-
jakomnak, sátramnak, fűrészemnek és baltámnak, felismerhetetlenek, kivé-mivé
vagytok. Életformám, egész létezésem léssen belőletek darabonként kibogozhatat-
lan.

Hazatérve majd csekélyke pénzzé tehető könyveimnek beszélem el egyenként,
tanulságul ugyanezt. A képükbe vágom a könyörtelen igazságot, s kimegyek a szo-
bából.

Az utódok nem győzik kiakolbólítani mindet a házból. Útban levőnek lettek
hirtelen.

Ma gyűjtök inkább. Valamicskét a Nagy Egészből. Asztalom telik.

Végül az analízis: rozsdás, kopott, mocskos, bűdös. Egy élet munkája.

Juhász Attila
Táruikozás

Gerhard Richter: Ema (Akt auf enier Treppe)

A lépcsőhideg
végighasít a csontokon
s szemérmédet magába gyűjti

Csak azt tudod
minden sejt minden gondolat
igaz formáját most kaphatja csak meg

Kevéske téli fény ölel
A pórusok vágytelten várakoznak

Utolsó lépésed
már önfeledten józan áldozás

Egon Schiele: Mädchen in schwarzem Kleid mit gespritzten Beinen

Angyal
hová zuhansz még
s ájult szomjadból milyen fohász fakad

A megváltatlan ajkakon
csapzott remény csorog le
s magadba gyűrnéd
akár azonnal is
az álmok irgalmatlan férfiistenét
szaggassa végre széjjel
ártatlan vétkeid
öltöztessen mocsoktalan fehérbe
s öled kemény ölével zárja le

Koszlott leplekre dőlve
fálnak feszülve
nyirkos rőt tincseid
mit hagynak meg szétmázolt glóriádból

Angyal
ó gyermekem
te mindenségevesztett
magad miért feszítenéd meg
hová zuhansz még

Mező Hajnalka

Barna hajában barna szél fújt

próbáltam a vállánál
fogva rángatni de csak
süllyedt lefelé
a konyha padlójában
egyre lejjebb húzták a kövek
amiket annyit bámultam
kiskoromban
már akkor látszott hogy
valójában lépcsők
ha elég sokáig néztem
irányt is váltottak
de mindig lefelé vezettek
lefelé arra a szivacsos
a miénktől eltérő
tömörségű helyre
a ház ölébe
ahol együtt préselődnek
az összes valaha volt terített
asztalok, az is amikor negyven
csirkecombot rántott ki
az ébredések a nehéz párnákon
szűzmáriás képek, nyikorgó ünnepi csizmák
nyúlszőr kalapok
dohogások
hideg kannákban zötykölődő tehéntej
valahol lenniük kell a dolgoknak
nekem, ahogy az ablakpárkányra kuporodva olvasok
az első térdhorzsolásnak
a sok régi kutyának

biztosan azért nem tudom tartóztatni
mert mennie kell vattapamacsra
pálinkát önteni, fertőtleníteni a sebet,
begyújtani, levest merni, berét sütni
átszűrni a tejet

itt már nincs tennivalója
ebben a bútortalan térben
dísztányérok és festmények
vakfoltjaival a falon

Péntek Imre

A nejlonszatyor dicsérete

A nejlonszatyor korunk nagy találmánya
 Vegyipari boszorkánykonyhák leleménye
 Hódolat az árukat cipelő ember előtt
 aki nem tud betelni az áruházi bőség látványával
 Legszívesebben mindent beletömne a nejlonszákjába
 őseber módra elejtve a zsákmányt a pláza-barlangokban
 És viszi, cipeli két kézzel megpakolva, görnyedve,
 multikulturális áru-terhét
 az otthoni frigóba, mélyhűtőbe
 hogy a lakótelepi konyhában a
 a mosogatópultra kipakolva
 készítsen pazar lakomát megtérő szeretteinek
 De a nejlontáskát nem dobja el!
 Dehogya!
 Külön polcra helyezi, gondosan összehajtva,
 mint értékes holmit, nélkülözhetetlen lét-tartozékot,
 a modernitás megtestesült szimbólumát

A nejlontáska – adjuk meg a tiszteletet nevének – korunk
 legpraktikusabb hordozóeszköze
 – női retikülök mélyén is elfér,
 kicsi, alakváltoztató, alkalmazkodó és szerény
 távol minden hivalkodástól
 Van egészen miniatűr, zacskóméret
 és van egészen óriás zörgő-börgő alkalmatosság
 baromi erős, leszakíthatatlan fülekkel
 Mert a „füles szatyor” egész más, mint a nem füles
 aminek csak kivágott tenyérnyi fogója van
 A neve is más: „piskótafüles”
 Az eladónál úgy is kell kérni: „szalagfüles”
 A füles jószág magasabb rendű termék, cikk, holmi
 Ennek méltósága van presztízserkéke,
 változatos színekben pompázik
 S rajta emblémák, szövegek, felhívások
 ezer nyelven, de főleg angolul
 A piac szürreális álomterítéke
 kitágult költői hószentáregere
 mely lötyög, de azért nem esik le a színvonal...
 A reklámpar fantáziájának ideális felülete
 a költség nélküli mozgó hirdetés
 amikor a vevő maga a szuper reklámhordozó

ingyen és bérmentve viszi világgá a tömegtermelés dicséretét
 mint valami globális postás, anyagkiszervező,
 önkéntes boldogságbeszervező,
 panel-háziáldás
 A reklámszatyor gyűrhető gyűrhető
 összehajtható zsebkendőnyire és a legváratlanabb pillanatban előszedhető
 Hányszor menti meg a helyzetet e csodalény
 amikor valamit bele kéne tenni valamibe
 Hisz a jó nejlonszatyornak lelke van, önérzete, böcsülete
 Tartja magát a végtelenségig amikor irdatlan súlyokkal megpakolva,
 a cipekedő is érzi: határértékhez érkezett
 s magában imádkozni kezd: csak még pár lépést tartson ki
 (S az ima meghallgattatik)
 S nem a lehetetlen helyzetekben szakad ki mozgólépcsőn
 a pénztár előtt az utcán a szomszéd előtt a lépcsőházban
 Mert a jó nejlontáska ideális partner szerető szív
 magányos utakon hivatást önérzetet ad viselőjének:
 kérem itt önfeláldozón visznek valamit valahová
 (tartalom nejlontáskába rejtve)
 a felfoghatatlan célállomásig

Németh Dorka

Az a lány

Újváron sohasem érem el a vonatot.
 mindig ott ülök a csövesek között
 a kopott fehér radiátorok mellett
 és az üveg mögött cigizőket nézem
 persze csak lopva-lopva
 nehogy hozzám szóljon valamelyik
 azon a zsiszegő nyelven
 amin csak sült krumplit tudok kérni
 nehogy hozzám szóljanak.

*

az a lány mindig annak a szeméről ír
 akit én szeretek

*

nálunk kékek, itt meg minden vonat piros.
 újak, tisztábbak, szebbek, mint otthon
 és itt többen is utaznak, azt hiszem
 ismeretlen arcok, akiktől egy kicsit tartok

sehogy sem értem őket, nem is akarom
az otthoniak akkor is kedvesebbek
vagy ha nem is, legalább otthoniak
odahaza egy lány sem ír azokról
amik éppen engem néznek

*

az a lány mindig az ő szemérről ír
de nem ír arról, hogy azok
ott várnak a pályaudvaron
és az a lány arról sem ír
hogy túl pesten és újváron
az otthon az a két szem
de csak nekem.

éjjel elment a villany

tudom én, hogy nem is megy el
csak nem működik

gyertyát gyújtunk
mintha kék lánggal égne
én félek
te rajtam nevetsz

a sötét, a fáradság
lehet, hogy te voltál
nem emlékszem, ki fújta el

mert mindig sötét van, ha megcsókolsz
legalábbis eddig úgy láttam
hogy nem láttam

a mellkasodra kuporodok, mint
egy didergő utcagyerek
egyszerre vagy apám és anyám
s én elmesélem, mit rosszkodtam délután.
a sötét belőled is gyereket csinál
csikizel és meghúzod a hajam
hogy végre csak rád figyeljek

és a sötét azt mondja
hogy csak az enyém vagy
de lehet, hogy az te voltál

ha megcsókolsz, sötét van
ha sötét van, két gyerek bújik össze

Király Farkas

Sortűz karácsonykor

(Részlet)

s5

Rázott a teherkocsi. A bűzös kipufogógáz összecsavarodott az út menti szántóföldek kilehelte erős trágyaszaggal, s úgy szivárgott be a kóber alá, ahol nászba borulhatott a szakasznyi, több napja mosdatlan katona testének kigőzölgésével. Akik talán fel sem figyeltek e különös aromára a légben. Mintha máris hatvan kilométert kocsikáztak volna, holott az őrnagy szerint csak hat kilométerre van a másik kaszárnya. De nem a rossz úton rázkódó rossz kocsi okozta a nyomott hangulatot, hanem az, hogy el kellett hagyniuk a saját kaszárnyájuk biztonságát. Idekint akármikor megtámadhatnák őket. Talán civilek, talán a másik alakulat katonái – mert, mondjuk, terroristáknak nézik őket. Vagy pusztán azért, mert fegyverük van, és megszerették a lövöldözést. S kipróbálnák, hogy milyen érzés a céltáblánál előbb valamire löni.

Samu a kis lipován fiút figyelte. Ilja két hónappal korábban még nem bírta a teherkocsizást. Talán egyhetes bakák lehettek, amikor először pakolták teherkocsira a századot, és útnak indították valamelyik környékbeli téesz földjei felé. Ilja az elsők között mászott fel a kocsira, éppen a kabin mögött ült le a kopott padra. Pechjére. A katonai teherautó eleve nem limuzin, s a sofőr is úgy vezetete, mintha négyszögletű kormányt kellett volna tekergetnie – Ilja gyomra úgy negyedóráig bírta a rázkódást, de aztán szépen kidobott mindent, amit reggeli közben befogadott. A fiú arca fehér lett, mintha hirtelen márvánnyá változott volna, s mikor végre megálltak, ketten kellett lesegítsék a platóról. A sofőr, egy tizedes, találkozáskor a hányással a kocsijában, elkezdte szidni Ilját, de az csak annyit mondott neki, hogy „Én csónakban nőttem fel, nem teherautóban, mint te”, s ezzel részéről le volt rendezve az ügy. Igaz, hogy amíg Samu és a többiek a kombájn után maradt cukorrépadarabokat szedték zsákba a ragacsos barázdák közül, addig Ilja, a Csónakos a legváltozatosabb eszközökkel takarította-tisztította a hatkerekű DAC-ot. Azután mindig utolsónak mászott a kocsira, s ha hánynia kellett, ami szinte minden utazáskor előfordult, elegánsan a levegőbe okádott, ami aztán az úttesten végezte, kivéve azt az egyetlen esetet, amikor részben a mögöttük haladó kocsi szélvédőjén folyt szét. Ám amióta éles löszert hordanak maguknál, amióta tisztában vannak azzal, hogy szart sem ér az életük, a Csónakos nem hányt. Pedig abban az orrfacsaró bűzorgiában bárkinek elnézték volna. Fejben dől el ez is, konstataulta Samu. Végignézett a srácokon, gondolta, elszórakoztatja magát azzal, hogy fejben készít egy listát arról, ki miben változott az utóbbi napokban. De mire elkezdte volna, a kocsi behajtott az úti céljuk udvarára, majd megállt.

Miután kiszálltak, kijelöltek nekik egy várakozó helyet egy lepukkant épület mellett, az őrnagy pedig két helyi tiszt társaságában elment valahová. Samuék

elücsörögtek egy ideig a kijelölt részen, talán egy egész óránál is többet. Néhányan rágyújtottak, remélve, hogy senki nem fog rájuk szólni emiatt – elvégre nekik csak a saját parancsnokukra kell hallgatniuk. Négyen-ötven az épület falához vonultak, mert vizelniük kellett. Mások azt firtatták, hogy az őrnagyot vajon foglyul ejtették-e, vagy, ne adj isten, kárt tettek benne, s azért van oda ilyen hosszú ideig. De végül előkerült a tiszt, egy helyi százados társaságában, nevetgélve. – Velük fogja elvégezni? – kérdezte amaz. – Nem néznek ki valami nagy szakértőknek. Majd meglátja, mit tudnak – válaszolta az őrnagy. – Nézzünk be a raktárba.

A raktárlátogatás nem a várt eredményt hozta. Kiderült, hogy bár a terepre botlódrotos aknákat kellett volna telepíteni, a vendéglátóiknak csak taposóaknáik voltak. Az őrnagy hevesen magyarázta a századosnak, hogy ezeket lerakni faszág, a botlódrotos aknákból jóval kevesebb is elég, és nem feltétlenül szakítja szét azt, aki beindítja, de a százados csak vonogatta a vállát, és azt hajtogatta, hogy az őrnagy elvtárs vagy lerakja a taposóaknákat, vagy ad neki repeszaknákat, ami még nagyobb faszág, mert ötven méteren belül mindent megszór, vagy hozzon az őrnagy elvtárs valahonnan olyan aknákat, amilyet szeretne. Úgy egy cigarettányi idő után mindketten elsiettek, majd nemsokára mindketten visszatértek, s az őrnagy elkezdte kihordatni velük az aknás ládákat, s felpakoltatni a kocsira, amelyik kiviszi a telepítési helyre.

Fél óra múlva már minden elő volt készítve az aknásításhoz. Az őrnagy szokatlan módon indította el a munkát:

– Fiúk, ez nagy szarság lesz. Telefonáltam a tábormoknak, aki ezt kitalálta, és kértem, hogy küldessen drótos aknákat, de arra utasított, hogy oldjam meg azzal, amit itt találok. Ezért egyszer még karóba húznak engem, de legalább nem lőnek főbe itt, helyben, parancsmegtagadásért. Lássunk hozzá.

Nem volt valami nagy a kaszárnya, ráadásul a leghosszabb oldalán egy meglehetősen széles öntözőcsatorna határolta, úgyhogy összesen vagy háromszáz méternyi aknazárnak készítették elő a fészkeket. Az őrnagy is végig velük volt, kivéve amikor egyszer csak lelépett, majd kisvártatva visszajött két katonával, akik rendes ásókat hoztak magukkal. – Csak hogy ki ne térdeljétek a nadrágotokat, kispöcsök – az őrnagy tudta, hogy mennyire szar dolog a hideg sárban térdepelve döfködni a földet a gyalogsági ásóval.

Három napig szarakodtak az aknákkal. Más volt ez, mint a gyakorlótéren gyakorlóaknákat dugdosni a gyakorlóföldbe. Amint egy szakaszt telepítettek, a fákon megjelölték kék festékkel a tiltott zónát, az őrnagy pedig folyamatosan rajzolta egy papírra a robbanószerkezetek helyét, hogy maradjon az utókoroknál valamiféle tájékoztató arról, hol kell keresni majd a karácsonykor földbe sülyesztett gyilkoló szerkezeteket.

A kintinban nem jutott nekik hely, ezért két katona kihozta az ebédet a konyháról. Miközben a sárgaborsó-főzeléket merte a pléhtányérokba, egyikük megkérdezte: – És mégis mennyire veszélyesek ezek az aknák?

Az őrnagynak az az ötlete támadt, hogy valaki – és erre Samut szemelte ki – magyarázza el a két konyhásnak a lehető legpontosabban, mit is dugdosnak ők ott a földbe, mert könnyen előfordulhat, hogy a vendéglátóiknak szükségük lesz olyan emberre, aki látta, hogy mi folyik ott. Samu nagy élvezettel

magyarázta a fiúknak, hogy ez itt a nyomólap, ez a gyújtószerkezet, ez meg a detonátor – és hogyha valaki rálép, az már csak addig él, amíg felemeli a lábát, mert utána darabokra szaggatja a robbanás. Aztán arról beszélgettek, hogy vajon meddig bír egy helyben állni az ember, és hogy mivel érdemes foglalkozni azokban az utolsó negyedórákban.

A harmadik nap kora délutánján Samu és a szakasza felcihelődött az ismerős teherkocsira, s maguk mögött hagyva aknát és sárgaborsót, belekocsikáztak a világ legszürkébb, legbűdösebb, legfojtogatóbb adventjébe. A sötétség hirtelen ereszkedett rájuk, a köddel együtt. A csillagok nem látszottak, de lehet, hogy már nem is léteztek. Ilja a DAC hátuljából figyelte, hogyan áll össze szinte tapintható, gyúrható masszává a köd, amelyet a kocsi orra menet közben felszakít. Kiköpött a kocsiból. Mielőtt a nyálgolyó földet ért volna, magába szippantotta a massa. Ilja három ujjal keresztet vetett. A félig alvó katonák valamelyike mintha azt mondta volna: – Jézus, ha tehetné, ma inkább nem születne meg.

s7

Rázott a teherkocsi. A bűzös kipufogógáz összecsavarodott az út menti szántóföldek kilehelte erős trágyaszaggal, s úgy szívárgott be a kóber alá. Egy hete is megtették ezt az utat. Akkor sem érezte kellemesen magát, de azon az utazáson más volt a kényelmetlenség oka.

Hét napja nem látták a korábban mindig viccelődő őrnagyot mosolyogni, három napja pedig kifejezetten komor volt. Amióta lerakták az aknákat – talán hogy valamennyi terhet áttegyen a fiúk vállára, ne csak őt furdalja a bűntudat –, mind a hét napon keresett alkalmat arra, hogy beszéljen a fiúknak az aknásításról. Az első négy alkalommal Samu és a többiek nagyjából elengedték a fülük mellett a tiszt aggodalmaskodását. Ötödik nap azonban olyasmit közölt velük az őrnagy, ami elvette a megmaradt kevéske jókedvüket is. Délután, amikor az időközben beindult büfében az utászok körbeültek két-három egyliteres borkánt, és a barackkompóttal próbálták megédesíteni meglehetősen keserű napjukat, beült közjük, és mindenféle bevezető nélkül közölte: – Ma, 1989. december 28-án 14 óra 30 perc körül, őrségváltás után, egy őrvezető, hogy lerövidítse az őrszobához vezető utat, keresztül akart vágni az aknamezőn. Bal lábát tönkrevágta az akna – majd rögtön fel is állt, és otthagya őket.

Másnap és harmadnap is hasonló híreket hozott. Egy szakaszvezetőről, aki nem tudni, hogyan tévedt az aknák közé. Majd két katonáról, akik abban a csapatban voltak, amelyet az aknásítást elrendelő, de a balesetek miatt immár beszart tábornok utasítására állítottak össze az aknamező felszedésének céljával, s akiknek szintén elvitte egyik lábát egy robbanószerkezet. – Mikor legközelebb jön, tegyük fel a borkánokra a fedelüket, hogy a barackok ne hallják, amit mond, tisztára megsavanyodtak – javasolta ezt követően Csónakos Ilja a többieknek, majd gyümölcsöt a tányéron hagyva, lelépett.

Az aknára lépők miatt ültek ismét a rázkódó teherautóra. Visszamentek az aknamezőhöz, hogy elkerítsék, drótkerítéssel biztosítsák – felszedni túl macerás lenne, eltarthatna egy hónapig is. Annyi idő háború idején ritkán áll rendel-

kezésre. Százötven cölöpöt leütni, majd háromszáz méter dróthálót kifeszíteni közöttük, négyórás munka az utászszakasznak... A dróthálót a két széléről kezdték kifeszíteni. Az őrnagy nagyjából a középső oszlopnál állt, ahol majd találkozniuk kell a csapatoknak. Egy kopasznak magyarázott valamit, aki aztán tisztelgett és elrohant a teherkocsi irányába. Az őrnagy körbenézett. Tekintete egy pillanatra találkozott Samuéval. A tiszt mosolygott. Samu visszamosolygott: nocsak, szilveszterre visszatért az őrnagyba az élet.

Az első ember, akit rohanás közben Samu meglátott, egy őrmester volt. Hozzáfutott, és vállon ragadta:

– Orvos kell! Hol van itt orvos?

Az őrmester a fekete parolijára nézett:

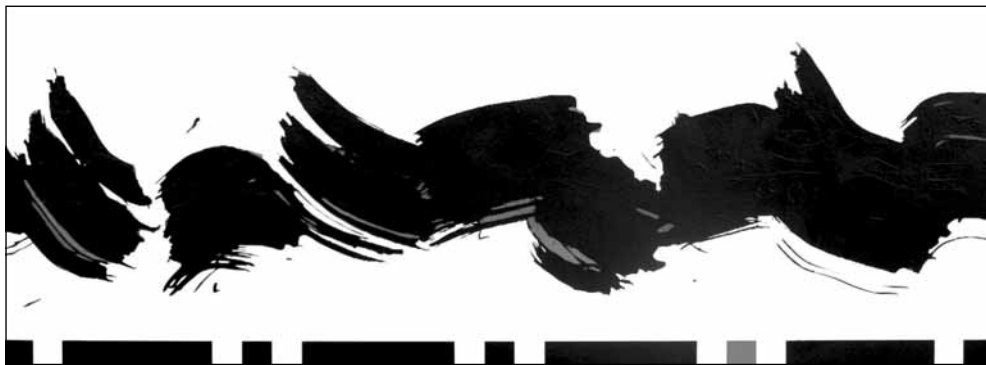
– Maga utász. Újabb akna, tizedes?

– Igen, őrmester.

– Jöjjön velem. Nagy a baj?

– Nagy.

Mint amikor a lemezjátszó tűje beakad egy barázdába, és addig ismétli ugyanazt a részletet, amíg kilyukad a lemez – Samu fejében ugyanaz a néhány másodperces képsor ismétlődött. Az őrnagy mosolyog, lépegetni kezd az aknamezőn, majd felrobban. Az őrnagy mosolyog, lépegetni kezd az aknamezőn, majd felrobban. Az őrnagy mosolyog, lépegetni kezd az aknamezőn, majd felrobban. Az őrnagy mosolyog, lépegetni kezd az aknamezőn, majd felrobban. Az őrnagy mosolyog, lépegetni kezd az aknamezőn, majd felrobban...

Mechiat Zina

Ideje a kiszaggatásnak

Szóval a gabi mindig kihajolt a vonatablakon és fújta a nyálbuborékait, de csukott szemmel, nehogy meglássa valaki, csak amikor már majdnem kipukkant, akkor nyitotta ki résnyire, de azt is csak titokban, de akkor mindig kipukkant az a buborék, az izgalomtól biztos, vagy a szempilláitól, pedig azok le sem értek odáig, de az mindig volt. A Gabianyu ilyenkor meg megcsikizte hátulról a hosszú piros körmeivel, a gabinak meg fáj, mert bökött, de nem mondta el sosem, inkább csak nevetett, pedig inkább visított volna. De ő csak akkor visított, amikor a kecske rálépett a piros pöttyös labdájára, és az kidurran. Gabiapu meg nem értette, hogy lehet fontosabb egy szaros labda, mint egy kecske boldogsága, de a gabi szerint a kecskék mind hülyék, a labdák meg mosolyognak, meg egyébként is, az állatoknak nincs értelmük, akkor már lettek volna emberek, aggyal meg mosolyokkal, de egy kecske még mosolyogni se tud. Szóval akkor már a tárgyak. De legjobb tárgy nem volt, ő még azt a kis penészes ötforintost is szerette, amelyik pár éve ott volt a szobabicikli sarkánál, és rozsdás lett tőle a parketta.

Néha, ha már nagyon este volt, annyira, hogy már nyolc is elmúlt, és még sötét is volt hozzá, gabi letelepedett a szobabicikli mellé és nézegette azt a rozsdás foltot, de csak úgy, magában, persze nem látta, mert sötét volt, de azért odaképzelte. És olyankor azt gondolta, hogy az a foltocska, az ő, mert ő amúgy is olyan foltocskának érezte magát, mindig maszatos

volt, meg nem is beszélt rendesen, a beszéde is csak egy nagy paca volt. (Ezért szerette ő annyira mikit, mert hogy a miki meg úgy beszélt, mintha mindig egy gombostűt böknének le valahova, minden szava merő pontosság volt, és amikor vele beszélt a gabi, mindig azt gondolta, hogy akkor ő most egy lepke, a miki meg a gombostű, és végül is ez volt a világ legijesztőbb dolga, mert előtte még csak egy üveglap sem volt, bezzeg a lepkék előtt.)

Na szóval, akkor ő volt az a rozsdapaca, és nagyon örült, mert anyu egész nap ott biciklizett fölötté, és mindig vele volt. Mondjuk gabi nem tudta, hogy anyu csak hétvégén biciklizik, hétközben átjön hozzá a Gyuribácsi, és megfogja még a térdhajlatát is, meg megcsikizi mindenhol, de nem úgy. A Gabianyu nagyon akarta mondani a Gyuribácsinak, hogy szereti, mert nagyon szerette, de sose merte, mert félt, hogy valaki meghallja. Meg úgy amúgy sem szeretett beszélni, merthogy ne hallják meg ne tudják meg, különben is mindenki hülye. Legalábbis gabi szerint ezért nem beszélt az anyu, csak hozzá, de hozzá nagyon sokat meg kedvesen, de csak halkán. Ezért hát a gabi úgy gondolta, hogy ő sem fog beszélni, csak az okosakhoz, és szerinte csak a miki meg a Gabianyu meg a Misibácsi volt okos.

A Misibácsi a falu végén lakott, egy ilyen bódében, amelyben csak egy penészes dikó volt, meg egy vödör, az meg telis-tele volt hallal, mer' ugye a Misibácsi mindig horgászott. A gabi mindig átsurran, titokban, ő még a

kerítés alatt is átbújt volna a Misibácsi kedvéért, de hát neki még kerítése sem volt. Amikor átment, akkor a bácsi mindig halat pucolt, az volt a legszebb, amikor félbevágta a halat, kikapargatta a belsejét, és akkor az szép volt, piros volt nagyon, meg tiszta. A Misibácsi mondta is, ebben a tetves házban csak ezek a halak tiszták, és akkor hozzádörzsölte az arcához meg a testéhez is mindenhol, csak a talpát hagyta ki, mer' oda kell az a kis mocskok, akkor nem böki a föld. A gabi ilyenkor mindig nevetett, néha vitt egy kis szappant is a Misibácsinak, hogy majd ő megmossa vele a nyakát meg a kezét, sőt még az arcát is, de az öreg nem engedte neki, mondta, hogy inkább maradjanak a halnál, azzal aztán dörzsölheti ott, ahol akarja. A gabi persze nem akarta, inkább megdobálta vele, meg belefonta a hajába a szálkát, és akkor ő volt a Kis Hableány, mondjuk szívesebben lett volna Pokáhontász, de neki nincsenek halai, meg amúgy is, nem volt hozzá elég fekete a haja meg picit a szeme. Amúgy a Misibácsi, az mindig a bibliából beszélt neki, vagy káromkodott, persze, azt legalább mindketten értették, a bibliát meg lehet, hogy egyikük sem, de mindegy volt, mert hát a halaknak olyan jól áll a biblia, ugye. Néha játszottak is, fogták a halakat, és eljátszották vele a Káin és Ábelt, vagy azt a folyósat, tudod, amikor szétnyílik, na. És akkor mindig gabi volt az a szakállas, akinek botja van, és egy hal pedig a víz, amit együtt téptek szét, az meg belül olyan vörös volt, mint az a tenger. Aztán valahogy mindig elfogytak a halak, és mindenhol szálkák voltak, a Bácsi lábába mindig beleállt pár szálka, vagy elcsúszott egy-egy pikkelyen és orra esett, a gabi meg

kinevette, a Misibácsi meg azt akarta, hogy menjen már a fenébe, igazán, és akkor mindig mondta, hogy „ideje van a sírásnak”, ilyenkor a gabi adott neki egy puszit és elment. Mikor innen hazaért, az apja mindig összepofozta, merthogy milyen bűdös, meg egyébként is, azt a bolondot agyon kéne ütni ott, ahol van. De a gabi csak nevetett, mer' az apja nem tudta ám, hogy neki csomó kincse van a Misibácsitól. Mielőtt elindult tőle, mindig kapott egy kis ajándékot engesztelés gyanánt, amiért néha csúnyán beszélt vele, meg ijesztgette a pecsétekkel meg a báránnyal. Szóval mindig megkapta azt a csillogó halszemet, amit épp kiszedett a Misibácsi, és gabinak olyankor úgy csillogott a szeme, mint a friss hálnak. Volt egy dobozkája is, abba rakta a halszemeket, amelyek aztán összeszottyadtak, meg egy kicsit masszaserűek lettek, de jó lesz, gondolta, majd bekeni vele a Misibácsit, úgyis olyan kedves vele, meg ezek mégiscsak az ő szemei. Csak az volt a baj, hogy megbűdösödött nagyon az a doboz, az apja meg megtalálta.

Aztán rá akarta gyűjtani a házat a Misibácsira, de a Gabianyú mondta, hogy ne, hát mégiscsak pap. De a gabi apja erre azt mondta, hogy leszarja, meg mindent leszar, ki tudja, mit csinál az az öreg az ő lányával, és egyáltalán, az ő kislányát ne bűdösítse be senki, meg amúgy mindenkinek a kurva anyját. Szóval nem ölte meg végül is a Misibácsit, csak agyonverte, őt aztán elvitték a kórházba, meg is mosták, meg is gyógyították, és aztán szappanszagúan ment prédikálni. A gabi meg sírt a hátsó sorban, mert nem érezte azt a jó kis halszagot, és ez így már nem is az a Misibácsi, aki Misibácsi.

Mészáros Urbán Szabó Gábor

Négy

„Miből van négy?” – kérdezted tőlem váratlanul egy téli hajnalon. Azt hittem, még javában alszol, és én melletted könyököltem az ágyban, megengedve magamnak azt a ritka fényűzést, hogy percekig nézhetem arcod tejes félhomályát, és egyikünk se jön zavarba közben. Ki sem nyitottad a szemed, úgy tetted fel spontán és természetesen a kérdést, mintha megérezted volna, hogy ébren vagyok és sóváran bámullak. Fogalmam se volt, mire célzol, de belementem a játékba, és azt se tartottam kizártnak, hogy nem is ébredtél még fel egészen, ezért kimondtam az első gondolatot, ami eszembe jutott. „Például nekünk kettőnknek összesen négy kezünk van, négy lábunk, négy szemünk, és így tovább, igaz ez minden páros szervünkre és porcikánkra.” Hallgattál, én meg arra gondoltam, miért is nem inkább azt mondtam, hogy páros tervünk és porcikánk, mert ilyesmivel is szórakoztunk néhanap, egészen kiforgattuk és alkatrészeire szedtük a nyelvet és a szavakat, anagrammák és palindromok, kínrímek és asszonáncok, ezek voltak rögtönzött játékaink, ha a világ fontos kérdéseit már letudtuk, és csipkedtük és csiklandoztuk egymást tréfáinkkal, mintha kifogyhatatlan lenne bennünk a jókedv és a formai ihletettségek. „Volt egyszer egy macskám – folytattam –, annak egymagában négy lába volt. Négy tétele van a szimfóniának, és hajnali négykor nyit az a füstös kis kocsmá a pályaudvaron, ahol még mindig kapni sósborszeszt. Négy alapszín van és négy őselem. A Nulladik Változat zenekar negyedik albumának a címe az, hogy Négy. Ellenben a Portishead harmadik lemezének a címe az, hogy Harmadik. Négy van égtájból, muskétásból és évszaktól is.” Talán így folytattam volna tovább, de ekkor kedvesen megszorítottad a kezem, hogy hallgassak el végre. Azt mondtad: „Az álmod arról szólt, hogy négy.” „De mi négy?” – kérdeztem. „Hát ez az” – felelted. – Nem tudom elmagyarázni, mert... hiszen egy álom volt. Valahogy olyan ez, hogy működik benne egy jelleg, nem konkrét dolog, egyáltalán nem, tehát nem azt láttam, illetve éreztem, hogy valamiből négy darab van, még ezt a számot se láttam sehol, de az álomban biztos voltam benne, hogy van ez a négy mint jelleg, mint minőség, igen, nem mennyiség, hanem minőség. Ilyesmi...” „Mint ahogy valami hideg vagy meleg?” „Igen. Vagy sűrű, vagy ritkás. Úgy voltam ebben a négyben, mintha egy éghajlat hatása alatt lennék. Egy atmoszféra volt, egy érzés, de a legnehezebb benne, hogy egyszerre volt ez a négy bennem és körülöttem is. Jaj, képtelenség elmondani...” Morcosan megráztad a fejed, én meg hátrasimogattam a hajad, és tetszett, ahogy méltatlankodsz. „És milyen érzés volt, inkább jó, vagy inkább rossz?” Kinyitottad a szemed, majd hosszan, némán rám néztél, mintha kutatnál valamit bennem. „Nehéz erre válaszolni. Azt hiszem, inkább rossz volt. Volt benne valami titkos, valami szorongató erő.” Elhallgattál, és tudtam, hogy nem akarsz többet beszélni a dologról. Hamarosan megkávéztunk, cigarettáztunk, aztán ahogy lenni szokott, mindenki ment a dolga után.

Így alakult ki ez velünk, mikor már annyira kívántalak, hogy szinte belefájdult a testem, és a térdem folyton csak remegett, rendszerint felhívtalak, hogy

találkozzunk. Te sosem kerestél, mindig hagyta, hogy én kezdeményezzem találkáinkat, de engem ez nem zavart, mert mindig bőségesen megjutalmaztál, ha elmentem hozzád, vagy ha az utcán összefutottunk, és akadt pár ráérős óránk a lakásod közelében. Kevés, könnyen betartható szabály szerint éltünk. Voltak meghatározott napok a héten, mikor munka után táncórára jártál, vagy hosszúnapos voltál a munkahelyeden, és hetente kétszer a barátnőiddel töltötted az estét a belvárosi kávézók egyikében, ahol daiquirit vagy martinit iszogattatok. Ezeken a napokon elfoglaltam magam, néha olyan jól, hogy eszembe sem jutottál, és volt elegendő munkám is, amibe beletemetkezhettem. A hét vége felé már erős vágy támadt bennem, hogy lássalak, hogy vadul megérintselek és élvezzem odaadó viszonzásod. De olyan is előfordult, hogy el kellett utaznod, alapjában véve elég sokat utaztál, s ilyenkor kiesett egy-egy hétvége, ami csak fokozta vágyakozásomat. Egy rendkívül vékony sávon egyensúlyoztuk ki viszonyunkat. Igyekeztünk elkerülni a hosszú együttlétek hamar beálló unalmát, ugyanakkor a külön töltött időt addig feszítettük, hogy ha találkoztunk, alig bírtuk kielégíteni éhségünket egymással. Sosem beszélünk róla, mi ez az egész közöttünk, gyanítom, kényelmetlen kérdésekkel szembesültünk volna, és mi inkább maradtunk a szótlan egyetértésben, hogy elég, ha kívánjuk egymást, és éljük mellette saját életünket. Nem gondolkodtunk a közös jövőn, semmi szükségét nem éreztük, hogy a dolgokat agyonbonyolítsuk, s holmi kötelezettségeket vállaljunk egymással szemben, melyek idővel valószínűleg megfojtották volna jöttment szabadságunkat. Néha főztél nekem, jó voltál a konyhában is, és azzal szórakoztál, hogy képeslapokat küldtél a címemre csupa buja szóval teleírva, és neveltél, ha elképzelted az irigykedő postás arcát, ahogy kézbesítés előtt a soraidba pillant. Ha szabadnaposak voltunk, olykor elmentünk egy hangversenyre, és ilyenkor mindig csodálattal adóztam arcodnak, hogy mennyire finom és mély vonásokra képes, ha meghatódsz, mert a muzsikának helyet adott a szívedben, ott, ahol nem tudtam, megferek-e én is, mert ilyesmiről sem beszélgettünk soha. Én magam, azon túl, hogy menedéket és örömet találtam testedben, igyekeztem távolságot tartani a tolakodó érzelmektől. Ha veled voltam, és egymásba omlottunk, néha felfedezni véltem a ragaszkodás gyermeki érzését magamban, de amint ajtódon jóllakottan kiléptem, rögtön ezer más gondolat támadt bennem, és könnyedén megfeledkeztem a hiányérzetről.

Egy napon, dél körül járt az idő, otthagytam az irodát, hogy a közeli pékségben valami harapnivalót szerezzek. A sétálóutcára fordultatok rá éppen, te, meg az a szörnyen öltözött, köpcös fickó. Emlékszem, a fekete kosztüömöd volt rajtad, és ez a nálam szemmel láthatólag fiatalabb alak, beföttesgumival összefogott, hosszú, zsiros hajával, bakancsban, barna bársonynadrágban és egy ütött-kopott sportzakóban, úgy mutatott melletted, mintha egy bizományi áruházból kölcsönözted volna ki. Megálltam a pékség előtt és bevártalak titeket. Nevetve köszöntél, de csak a karomat érintetted, csókot nem adtál. A pasas nyílt szánakozással vizsgálgatta öltönyömet és drága cipőmet, én meg úgy tettem, mintha észre sem venném. Némi erőltetett társalgás után végül bemutattál minket egymásnak, azt mondtad, valami költő, és én akkor már mindent értettem. Mindig is vonzottak téged ezek az elcseszett, álentellektüel figurák, festők, írók, zenészek, akiknek rendszerint te fizetted a kávé és

a konyakot, ők meg cserébe a nyakadba suttogtak mindenféle verssorokat, és ingyen színházjegyeket dugdostak a szoknyád alá. Néztem, ahogy cigarettával kínálsz, előbb őt, s csak azután engem, mintha nem tudnád, én nem szívok ilyen vékony vackot, és időhiányra hivatkozva inkább elköszöntem. A pékségben gyorsan kiszolgáltak, az utcára léptem, és láttam, ahogy távolodtok, és a költő beléd karol.

Otthon, szokásommal ellentétben, eltöprengtem egy kicsit az érzésen. Olyan volt, mint egy felszíni sérülés a bőrön, melyet az ember vizes zsebkendővel letisztogat, majd öntudatlanul addig nyomkod, míg a fájdalom megerősödik, és vére újra kiserken. Merőben új dolog volt ez számomra. Még néhányszor láttalak benneteket együtt, és gyakran meséltél is róla, sőt, egyszer a fickó verseskötetét is a kezembe nyomtad. Ásítottam, és érdeklődtem, hogy tényleg ennyire jó fej-e ez a pasas, erre az ölembe ültél és neveltél, aztán csókolózni kezdtünk, és közben a hajamat cirógattad. Volt úgy, hogy felhívott téged a jelenlétemben, és olyan is megesett, hogy már negyedórát cseverésztetek, a levesed pedig teljesen elhűlt. Pénzt dobtam az asztalra és otthagytam az éttermet. Még aznap este feljöttél hozzám, és pislogva megkérdezted, mi volt ez az egész. Ha én azt tudnám, gondoltam, és mindkettőnknek töltöttem egy jó adag vodkát. Úgy zajlott minden, ahogy máskor is, tíz perc múlva elnyelt bennünket az ágy. Akkor este, miután elaludtál, lassan lehúztam rólad a takarót, és megpróbáltam elképzelni mások kezét és száját a tested legörültebben feltárolkozó részein. Furcsa érzés volt, később kimentem a konyhába cigarettázni.

Az álmod után, amelyben azt érezted, hogy a négyes szám éghajlata alatt vagy, napokig nem találkoztunk. Elég sok munkám gyűlt össze, de még így is ki tudtam volna spórolni egy szabad estét. De nem akartam. Ezt sem értettem egészen, folyton rád gondoltam, és kínzó vágy horgadt bennem érintésed után, mégis úgy véltem, jobb, ha égünk még egy kicsit egyedül, annál edesebb lesz a következő alkalom. Késő éjjelig virrasztottam, nem jött a szememre álom, pedig egy üveg vörösborot is lehajtottam unalmamban. Megtaláltam a könyvet a polcomon, amelyet korábban számtalanszor elcsentél tőlem, s amelyet aztán persze mindenféle rúzsnyomos, parfümös papír kíséretében mindig visszaküldtél nekem. Ha ilyenkor felhívtalak, ravaszul faggatózni kezdtél, hogy mit hozott a posta. Mindig neked akartam ajándékozni ezt az egyébként pocsek, romantikus lektúrt, de te jobban szeretted, ha magad szerzed meg, hogy játékaiddal folyton új izgalmakat keress. Nem tudom pontosan, mi vitt rá, de másnap nehéz ébredésem után úgy határoztam, jó ürügy lesz, elviszem hozzád a könyvet, úgyis hosszúnapos leszel, tehát csak dél tájékán indulsz dolgozni. Szándékosan nem telefonáltam előtte, talán azt reméltem, még ágyban találalak, és comboddal köszönöd majd meg figyelmességem.

Csak sokára nyitottál ajtót, és arcod olyan volt, mint egy tini lányé az első nőgyógyászati vizsgálat előtt. Kifuthatott belőled a vér, nem is ellenkeztél, ahogy beléptem és a könyvet a kezébe adtam. Rövidnadrág volt rajtad, és az ujjatlan hálórúha, amelyet oly sokszor fejtettem már le rólad. A nappali felé vezető folyosón egy alakba botlottam, mindketten kissé hátrahőköltünk. Fiatal, jóképű gyerek volt, csupasz mellű, csapott farú, épp a mosdóba igyekezett egy szál farmerben. Olyan ijedtséget fedeztem fel rajta, hogy rögtön négy centit nőttem tőle. Éreztem, hogy megfogod a kezem és a konyha felé húzol.

Biccentettem a másiknak, és mentem utánad, felesleges lett volna bármit is mondanom. Leültél velem szemben, rágyújtottunk. Kétségbeesetten kerested a tekintetem, de én valami hirtelen rám szállt derű miatt egyre csak a konyhád csempéit pásztáztam, és ütemesen mozgott kezemben a cigarettám. A lát-szólagos nyugalmam mögött kapkodva kerestem magamban egy vállalható, konkrét álláspontot, egy biztos talapzaton álló ítéletet, amivel a helyzetet a képtelenségek és a közönyös valóság közt elhelyezhetném. Még mielőtt megszólaltál volna, rájöttem, hogy semmi jogom nincs itt lenni, egyáltalán semmi szemrehányást nem tehetek neked, mert magam is a cinkosod lettem ebben az életben, a passzivitásom és a távolságom eszközeivel én bátorítottalak némán, hogy ilyen és olyan kutatásokba kezdj, hogy ferde utcákba, izgalmas kereszteződésekbe hajts be nagy sebességgel, és kísérletezz vele, mennyi törődést, mennyi szerelmet bír el a szíved, mennyi vágy marad csillapítatlan testedben, és hány véka csömör fészkel már hajlataidban, ezekben a pompás zugokban, melyeknek annyian már a csodájára jártunk.

Térdemre tetted a kezed, rád néztem, arcod meglepően nyugodtnak tetszett, mintha hirtelen visszanyerted volna méltóságodat. „Jó barátom, évek óta. Fotós. Megkért, hadd készítsen rólam néhány felvételt.” Egy kenyérmorzsát figyeltem az abroszon, és nem szóltam egy szót se. Szemed azt súgta, további magyarázatot ne is várjak tőled. Nyugodtan elszívtam a cigarettámat, és felálltam. Mintha teljes egyetértés lenne közöttünk, úgy kísértél vissza az ajtóhoz. A fickó addigra már felöltözött, egy Che Guevará-s póló volt rajta. Szelíden a falnak dőlt, te némán odamentél hozzá, ő lopva rám pillantott, majd elkapta a tekintetét és megpróbált megcsókolni téged, te meg kissé elhúztad a fejed, így az arcodat érte csak a szája, és ez a mozdulat, azt hiszem, mindannyiunknak nagyon sokat elárult rólad.

A lépcsőházban megálltam, visszafordultam, és megszorítottam a kezed. Lehalkított hangon még annyit mondtam: „Emlékszel még az álmodra a négyről? Talán csak annyit tesz, hogy legalább négyen benne vagyunk már ebben a kárhozatban, és mindaddig égünk és enyészünk, míg végre-valahára választani nem tudunk. Talán ez a kétség, a megállapodottság teljes hiánya, ez a mi közös éghajlatunk.”

Búcsúzóul még egy pillantást vettem rád, összezavart szemedre, kócos hajadra, melledre és csupasz lábadra, és mélyen elszégyelltem magam, hogy megint megkívántalak.

Szabó Tibor Benjámín

Kudarc

Odacsap, aztán körbenéz. Nem lassan, hanem rántva a fejét, egyet jobbra, egyet balra, odacsap megint, mellékesen, újra körbenéz, újra odacsap. A tarisznyarák nem azonnal pusztul el, a lábai könnyen leszakadnak, de a maradékkal próbál menekülni, az ollóját csattogtatja – az élet védi magát, ahogy lehet. Négy kör, amíg a páncél szétnyílik, akkor a fehér madár nem sújt le többször, a fejét rángatja valameddig, figyel, végül egyetlen mozdulattal csippenti ki a lágy belsőt a szétvert kitenből, a belek tartalma folyik le a csőre szélén. Az ideg mozgatja még egy ideig a rák ollóit, a sirály másik áldozatot keres a kövek között.

Palanga mellett az erdőség nyirkos ősvadon. A nehéz pára megül a tölgyek méregzöldjén, csöpög, szivárog minden a balti hűvösben, a dzsungel lenne ilyen télen, ha Kongóban lenne tél. Csak a tengerpart másmilyen, a fák és a víz közötti keskeny, a szél ott felszárítja, amit lehet. Csanády az algás köveken lépkedett, a kezét zsebre dugta, rázta a hideg az északi tavaszban. A fekete vizet nézte, a tarisznyarákra vadászó sirályokat – amikor nagyobb hullám jött, rácsapta a cipőjére a tengert. Nyugat-Litvánia, az erdőben régi pártüdülő, most Medúza Hotelnek hívják, de nem igazi hotel, apartmanok elszórva, amelyeket fedett, üveges folyosók kötnek össze a főépülettel: a medúza teste és tapogatói. Csanády a parthoz legközelebb eső kis házat vette ki. Az autót nem hagyta a parkolóban, behajtott a fák közé, a ház mellé, hogy az ablakból lássa, a partról is lássa, vacsorát nem

kért, inkább lesétált a vízhez, a csapkodó hullámokat hallgatta, a szelet, a Balti-tenger horizontját figyelte. Akkor vette észre a közelben rákászó sirályokat, amikor egy ember lépett ki az erdőből, integetett, kiabált, valami volt a kezében. Csanády látta, ahogy a fehér madarak szétverik a parton vacsorát kereső ollósok páncélját, undorodott a sirályoktól, *Xanadáj, Miszter Xanadáj*, kiabált az ember a fák felől, *Fónkóling*, a készüléket lóbálta, jött vele közelebb. Az jutott Csanády eszébe, hogy nyolcéves korábban látott először sirályt élőben, balatoni nyaralás, elrontotta a gyomrát első este, és másnap a parti villa udvarán, a mólójuk mellett hanyta ki a néhány perce megreggelizett lágy tojást. A homlokán verejték, anyukája bekísérte a szobába. Visszanézett még az ajtóból a móló felé, közel volt, jól kivehetően látszott, ahogy az odapofátlankodó sirályok a fűből eszik fel a darabos hanyadékot.

– Csanády Gábor – mondta a telefonba.

Azután olyanokat mondott még, hogy mindjárt tárgyalása lesz, ezert néma a mobil, meg hogy *Én is szeretlek, drága Katikám!*, meg hogy holnap délre érkezik vissza Rigába, meg hogy Viktornak természetesen fog mesét olvasni ma is, telefonon keresztül, meg hogy igen, a Volvót hozta el, mert a másik kocsit még a szerelónél van. Az órájára nézett, fél nyolc volt, a fehér inges, aki a készüléket hozta, ott állt mellette.

– Csókollak! Hiányzol! – mondta a telefonba Csanády.

Az erdő felől három ember közeledett, kinyomta az antennás telefont, a recepciós kezébe adta, *Szpaszúva!*, bólintott. A zsebéből lapos üveget vett elő, lecsavarta a kupakját, a másik felé nyújtotta.

Mosolygott a fehér inges, ránézett a címkére, *Za zdarouje!*, mondta Csanády, a recepciós csak kicsit kortyolt az ötvenöt fokos pálinkából, mielőtt visszaadta, *Bugyet zdarovi!*, lehelte. Csanády kiitta az üvegből, ami benne volt.

– Zder wifi-zón in dö hótöl? – kérdezte a recepcióst.

– Fkorsz deriz – mondta a másik. Akkor ért oda a három férfi, a fehér inges pedig lehajtott fejjel elsietett.

Csanády egyszerű lélek volt, felesleges kérdéseken nem rágódott, a vilamoson jegyet vett, a piros lámpánál megállt, úszni vitte Viktort kedden és csütörtökön, elment Julcsiért, a lányukért a táncórára, a szoftvercégét átzsuppolta Rigába, amikor a felesége nagykövet lett. Esténként úgy bontotta ki Kati mellét, úgy hajolt az ölébe, azzal az akarással, mint először. És csak néha akadt el a rendszer, alig észrevehetően, hajszalereken szivárgott be életébe az érthetetlen, de nem számított nagyon. Például furcsa mondatokkal, amelyeket a tudósok beszédaktusnak neveznek. Csanády vállalkozása olyan programokat fejlesztett, amelyek képesek beszélgetni, a vasútállomáson, az áruházakban válaszolni tudnak majd az utasoknak, vevőknek, kérdezni lehet őket, a nyomogató terminálok már elavultak, ez a jövő. Ment is az üzlet, a programok egyre intelligensebbek lettek, de volt, amire nem tudják, nem sikerül megtanítani a gépeket. *Meg tudná mondani, mennyi az idő? Megkérdezhetem, merre találok a műszaki osztályt?* A programok a világ minden emberi

nyelvén hajlamosak azt válaszolni az ilyen kérdésekre, hogy *Igen, megkérdezheti*. Hiába okosság, hiába annyi tudás a lemezeiken, valami lényegi dolgot nem sikerül megérteniük. Csanády ennél a problémánál érezte először, hogy működnek körülötte, benne a világban olyan mögöttes törvények, amiket nem tud leírni. Nyelvészeket hívott, dolgoznak az ügyön, és ennyivel intézte el, egy ingerválással, ha jeleket küldött az a mögöttes. Mert különben minden a helyén volt.

Három férfi, kettő hátrébb maradt, azok öltönyben, a harmadikon kockás ing, farmer, ötvenes bajuszos, már messziről ölelésre nyújtotta a karját, *Prizsaty, moj drug!*, mondta Csanády, a bajuszos odaért, meglapogatták egymást.

– Szérvusz brátyíha! – mondta akkor a bajuszos.

Nagyon régről ismerték egymást, impex-vállalatok a kilencvenes évek eleji, zavaros Magyarországon, a céges éjszakázásokban cimboráltak össze, akkor még nem volt bajusza az oroszoknak, katonáknak nem lehet, és senki se tudja, mit keresett Vaszilij Ocsenkó százados a magyar üzleti partikon, biztos kereskedett valammal, mert azokban az években azt kellett, adni, venni, elvenni lehetőleg, egyébként Csanády látta egyszer, ahogy aláírnak egy papírt, amivel valaki ötszáz hektár szántóföldet vesz meg az államtól, halasztott fizetéssel, majd ugyanannál az asztalnál, egy másik papírral vissza is adja bérbe az államnak az ötszáz hektárt, hogy a kapott bérleti díjból részletekben fizesse ki a föld árát, a legelképzelhetlenebb, legpofátlanabb csalások működtek a legjobban. Fiatalok voltak, erősek, és Vaszilijtől tanulta meg Csanády azt is, hogy milyen egy igazi koktél. *Párizs, Texas kávéház a Ráday utcában, akkor*

nyitott a hely, ahol félliteres csuprokba töltöttek ipari szeszt, abba gázt nyomtak szifonból, és a dús habot be, gyomorba, harapták, hogy az italozás fáradsága nélkül, varázsütésre legyen meg a hajnalig kitartó totális kábulat. Szovjet tömegpusztító fegyver, *sarki fénynek* hívták. Ahogy lassult aztán, átalakult létté, az esküvőre is eljött Vaszilj, meg nyaranta sokszor rúgta a focit Csanády az Oszcsenkó gyerekekkel egy odesszai dácsa kertjében, a százados nem szerelt le egészen, de egyenruhát már nem hordott később, és bajuszt növesztett. Sarki fényt soha többé nem ittak, ha szóba került, elhallgatott a társaság, mintha valami illetlenséget emlegetnének.

– Tyilifonod? – kérdezte Vaszilj.

– Az autóban – bólintott Csanády.

– Ényém is, réndben vágyunk – mondta Vaszilj.

Csanády elővett valamit a zsebéből, felmutatta. – Látni akarom a felvételt, mielőtt megkötjük az üzletet – mondta. Egy pendrive-ot tartott a kezében. – Ha megnéztem a videót, adom a jegyzőkönyveket.

Vaszilj intett az egyik öltönyösnek, az közelebb lépett, és egy lapos, fekete tárgyat adott át a főnökének, aztán vissza oda, ahol előtte is állt. Úgy fordultak, hogy az alacsonyan járó nap ne süssön bele a képernyőbe, a lapos-fekete egy táblagép volt, Vaszilj megérintette a képernyőt közepeken.

Nem olyan volt, mint a kémfilmekben, semmi élettenség, semmi homály vagy akadás, egy nagy felbontású, hangos mozgóképet néztek, csak a kamera furcsa helyzete, a panorámaoptika torzítása árulta el, hogy rejtett felvétel. És nem egy automata végezte a rögzítést, a kamerát valaki irányította, arcokra közelített, táskákra, személyes holmikra,

meg arra, ami ott történik. Csanády a szoba berendezéséről megismerte, hogy a rigai Avalon Hotelben vették fel, a harmadik másodpercben egy kosztümös nő tántorog be a képbe, a szőke férfi hátulról öleli át a derekát, aztán felcsúsztatja kezét a nő mellére, az hagyja valameddig, megfordul, Kati sminkje már elkenődve, ő maga húzza fel a ruháját, hogy a férfi könnyebben hozzáférjen. Az is látszik, hogy mindketten részegek, meg az is nagyon pontosan, a kamera erre is ráközelít, ahogy a férfi feldugja az ujját Katiba. Az ágyra dőlnek, a képen ott van Kati szétnyíló, borotvált alteste, a többi már nem érdekes, Csanády csak a felesége arcát látja, néha arra is rázoomolnak, és olyan szép, olyan nagyon jól áll neki, az arcának az élvezet, ahogy ütemesen mozog benne a férfi, már nem az ujjával. A felvétel öt percnél alig több, Csanády kívárta, hogy lejárjon, fegyelmezetten, csendben, az állát simogatta csak néha.

– Ki a férfi? – kérdezte aztán.

– Bankofiszter, egy senki kisfiú – mondta Vaszilj.

Hallgattak valameddig. Csanády újra meglátta a sirályokat. Egyre közelebb jöttek, a távolabbi rákokat már biztos megették, elfogytak. Undorodott az üveges madárszemektől, elfordult tőle a gyomra.

– Megölessük? – kérdezte Vaszilj.

– A fiút – tette hozzá.

Akkor Csanády a barátja szemébe nézett, nyújtotta a pendrive-ot.

– A gazdasági minisztérium stratégiai tanácskozásának jegyzőkönyvei – mondta Csanády. Az adathordozót Vaszilj kezébe adta, a táblagépet elvette.

– A férfit nem kell bántani – mondta.

Vaszilj megint intett az egyik öltönyösnek, az eltette a pendrive-ot, visszaállt a helyére.

– Mjégígértem, elhoztam neked filmet, megkötöttük az üzlet – mondta Vaszilj. – De a miniszter végrehajt. Csinálja, ami döntés már volt. Nekünk az érdekel jobban, mit terveznek a kormányotok. Beszélgetés kell kormányülésről, a miniszterelnöki zászedányije a tanácsolóival. Ukrajnával mit szeretne gázvezetékéről, hogy orosz gázt hogyan akarja, hogyan nem, hogy Arab-öbölből mennyi olajat akar, a török földgázról mit beszél, za toboj. Amit ákársz érte, mindent kapsz meg – mondta Vaszilj.

– Van még egy videód a feleségemről? – kérdezte Csanády.

– Nincsen, csak egyetlen volt – mondta Vaszilj. Lehajtotta a fejét, ingatta, aztán vissza. – De kapsz pénzt. Én nem szeretem ezt, értsd meg. De utasítás, hogy kínáljam neked a filmet, ilyen az élet a politikában, ez van.

Csanády bólogatott.

– És a Katyinka szeret téged, ezt te tudhatol – mondta Vaszilj. – Mjinden nő kurva, mindegyike, de Katyinka jó anya, jó feleség, szereti gyerekek nagyon, csak kicsit sok volt igrisztyj akkor estén. A fiúnak csinálunk egy bal esetet, vagy jól megverjük, te pedig megbocsát Katyinkának, ennyi csak.

– Előfordul – bólított Csanády. – A férfit nem kell bántani. A kormányülés jegyzőkönyvéről majd beszélünk.

Magához húzta Vasziljt, megölelték egymást.

– Póka, moj drug! – mondta Csanády. – Da szvidánija! – Intett az öltönyösöknek.

A három férfi elindult az erdő felé. Vaszilj egyszer csak visszafordult.

– A fiút ném kell bántani... – ismételte Csanády szavait. Aztán a gyanú az arcán, a hangja nagyon komolyba át. – Ném hozhatod közzé a filmet, ugye, tudod? Ném lehet publiszítás, tilos. Ném tudhátja meg, hogy ilyenek készítünk.

Csanády nem mozdult, nem reagált.

– Né csjináld – mondta Vaszilj. – Ha elárulod, mutatod embereknek, akkor meg fogunk ölni. Muszáj. Inkább ne ezt.

Aznap este Csanády a Medúza Hotel éttermében ült sokáig, *Poljarnyóe szijanyij*, mondta a pincérnek, de az csak zavartan nézett, aztán azt felelte, hogy szoktak látni sarki fényt, de inkább csak télen, decemberben. Akkor Csanády finn vodkát kért, egész üveggel. Elővette a laptopját, a Vasziljtól kapott gépet forgatta, megnézte újra a felvételt, aztán újra. Nemcsak nem értette. Nem lehetett lefordítani emberi nyelvre, hogy mi történt, képtelen volt leírni. Olyanok jutottak csak eszébe, hogy a képernyőn ott a dátum, és ő emlékszik arra az estére, mert Julcsinak másnap volt az első táncvizsgája, és nem bírt elaludni szégyény, Viktort is felverte, küzdöttek valameddig, veszekedett vele, hiába. Az lett, hogy együtt, hárman beszélgettek a sötét hálósobában, az ágyban összetakarózva valameddig, a fellépésről, másféle dolgokról is, és mindhárman nagyon sajnálták, hogy anya nem lehet most velük, mert megint dolgoznia kell, és ebbe a sajnálásba, az anyjuk hiányába aludtak bele végül a gyerekek, ő meg azt gondolta, Kati is sajnálhatja. Hogy valami fontosból maradt ki. – Hát, nyilván nem sajnálta – mondta Csanády félhangosan.

A számítógépen csak a sokadik hívás után jelent meg a szemüveges fej.

– Van egy botrányvideóm, ami csinál neked kétszázezer kattintást egy nap alatt – mondta Csanády.

A másik felhúzta a szemöldökét a képernyőn.

– Most csütörtök van, hétfőig örzöd, akkor felteszed hozzátok, elküldöd a tévéknek – mondta Csanády.

Annyit mondott a szemüveges, Várom, a fájl kicserélték, belenézett a felvételbe, aztán vissza a csethez.

– Ha ezt lehozom, a feleségednek egy életre annyi – mondta.

Csanády nem szólt.

– Megbeszéltük – mondta a szemüveges. – Hétfő reggel nyolckor éles.

Akkor Csanády tárcsázta az ott-honi számukat. Elmesélte Katinak, mit tárgyalt a társalgó szoftverekről a Deutsche Bahn képviselőivel, meg hogy milyen fekete színű itt a tenger, egész más, mint Rigában, és *Nagyon szeretlek ám!*, mondta lágy hangon, aztán Viktornak kezdte mesélni fejből, hogy *Volt három kiscica, egy fehér, egy fekete meg egy cirmos...*

– Nagyon hiányzol – mondta a mese után a feleségének. Elköszöntenek, lerakta.

Hívott még egy másik számot, egy olyat, amit korábban soha, egy papírszeleten maradt meg a feneketlen múltból, és eszébe nem jutott volna, hogy valaha tárcsázni fogja.

– Lenne egy problémás személy – mondta.

...

– Igen, végleges megoldást szeretnék. Vezető állami tisztségviselő, nem Magyarországon. Mennyi költséggel járna ez? – kérdezte Csanády.

...

– Rendben, küldöm az összeget. Vaszilj Ocsenkónak hívják.

Nagyon sok pénzt mondott az ember a telefonban. Csanády felírta a pontos számot a szalvétára, aztán körbenézett, nem lassan, hanem rángatva a fejét, egyszer jobbra, egyszer balra. Írt egy rövid levelet Vasziljnak, hogy vasárnap tudja hozni a megbeszélt iratokat, ugyanide, ugyanebben az időpontban. Beleírta a levélbe a számot a szalvétáról. Ennyit kér.

Holnap el kell mennem az ügyvédhez, gondolta Csanády, miközben összepakolta a gépeket az asztalról. *Hétfőn úgy kell elhozni a gyerekeket, hogy mire Kati hazaér, ne érhesse el őket*, gondolta még.

Előtte állt a pincér.

– Kak gyelá? – kérdezte Csanádytól. Furcsán mosolygott, a vendégre nézett, majd az érintetlen vodkásüvegre.

– Minden nő kurva – mondta Csanády.

A pincér értetlenül mosolygott tovább.

– Ócseny hárásó – bólintott Csanády, kifizette az italt, a gépeket és a vodkát felnyalábolta, és elindult a fedett üveges folyosón a szállása felé. Közben azt próbálta kitalálni, mit mondjon a gyerekeknek, hová költözzenek. És már most nagyon hiányzott neki Kati. Mardosott belül ez a hiány, szorított, mintha benyúlt volna egy kéz a bordái közé, megcsavart volna valamit, és ez nem engedi elég levegőhöz jutni.

Válaszokat adott a levegőtlenesre, számolt, tervezett, végrehajtott. Mert megint nem értette meg, nem érezte annak a mögöttesnek a működését, a szabályait.

Ahogy nem tudta azt sem, hogy a pincér, miután az asztalt összepakolta utána, rövid jelentést tett annak a távoli felettesnek, aki felszolgálni küldte őt a mai napra a Medúza Hotelbe. *Ja panyimaju*, mondta a pincér a telefonba, miután meghallgatta a parancsot.

Másnap reggel Csanády Gábor magyar vállalkozót holtan találták a nyugat-litvániai Medúza Hotel egyik szobájában. Feltehetően szívinfarktus végzett vele.

Pollágh Péter
Polipvilág

Reggel a mosdótükörnél már csak legyintek:
ma rosszabbat küldtek, kérem a következőt.
Nem vagyok jól magamtól. Nincs jó:
elhullik minden szent, minden apró.
Pincérnép, polipvilág, degeneráció.

A gravitációt mennyit átkoztam,
és mennyit áthoztam abból, ami ott van
a pepita bolygón, mit neked puhítottam,
kék szemes dédfiam, s most tessék: elrúgom
magam. Bolygó az, aminek pokolja van.

A bolygók nagy frászok. Dorombolnak.
Dobognak. Ölbe veszem, babusgatom
őket, mint a tablettáim, olyan őszek.
Gombok, gombócok, csak nagyobbra
nőttek: észre se vettem, felhizlaltam
őket. Kérlek, valóság, engedj el, minden-
napi koporsómban én így fohászokodom.

Csupa olyat csinálok már, amit nem szabad,
csip-csup dolgokat; például felöltözök a lefekvéshez:
kávégombok a tejruhán. Összeér a két drága szín.
Fekete és fehér, mint a lánykori medvém.
Csonttalan volt és puha, végigment a pompeji főutcán,
de nem hitték el. Az emberek olyan ostobák.
Csak azt látják, amire idomítják őket.
Ki kéne szedni a szemükből a szürke
lencséket, de ez már nem dolgom nekem.

Nem vagyok jól a sok fúziótól,
összevissza lyuggattak, szúrtak:
ezek csak zsákutcák, nem folyik be fény.
Nem hajolgattam hatalmaknak,
inkább folyjon ki belőlem a világ,
mint hogy kiszolgáljam a polipot.

Sebestyén Ádám
Persephoné búcsúzik

Föld alatti kutyák kórusa csahol
a város alá gyűrt féregjáratok,
a domesztikált alvilág éjjeli
sintértelepein.

Fonnyadt hold lengedez az utcák fölött,
fénye láthatatlan nyálként csepereg,
házak közt folydogál. Mindenkit kínoz
az új évszakváltás.

Az istennő lánya egyedül bolyong
a föld alatti és az ég fölötti
közé szorított, kitérítetlen
útvesztőrendszerben.

Idegen rajta a ruha, idegen
a teste. Kezében hervadt virágcsokor.
Megnyúzott lámpaoszlopok kísérik
a gondolatait.

*Ti vagytok a homály homályossága.
Halandó leheletetekbe burkolózik
a metróalagútba épített város.
Nappal majd' minden lépcsőre
jut egy kéregető. Közös mocskainkat
oldja és köti széllel és jéggel az éjszaka.*

Zavartan áll az aluljáró előtt.
Mindenképp így kellett megtörténnie?
A Föld tovább kering és forog, vissza-
fordíthatatlanul.

Emlékek szaggatják elméjét: tegnap
túl sokat ivott. Még hallja a zúgó
táncot, arcokat is lát, meg erdei
tisztások zöldjeit.

Érzi, hányni fog, de majd csak odalent.
Belehány majd mindent a Styxbe: ételt,
italt, emléket, ifjúságot, tavaszt,
Démétér, Lyaios forró nyarait.
Kifosztott sírkamra lesz a testéből,
szellemtelen, néma metróalagút.
Üres. Királynői.

Székelyhídi Zsolt

Űr-Zéland

Az űrutazásban egy ideje tevékenyen is részt veszek. Megmutatkozom az égen, magasról, egy szemcse vagyok nappal, fénypötty este, éjjel, ha igen messze jutok, nem is látszom. Irigykedtek felfelé.

Láttok repülni, tudom, vágytok ide, fel, hozzám. Helyettem itt lenni az önzőbbje, velem a maradék.

Hallgassatok Philip Glasst! Az repít. Egy régi cd-lejátszón, fejhallgatóval nekem is az megy, ha az űrben ülök. Fenn a magasban operaélmény, kifulladásos ária. Ott lenni, a mindenit, állítja el a lélegzeted! Szorítja a mellkast, szűkíti az ereket, a szerelem szokatlan módja, sorolhatnám! Philip.

Az űrutazást helyváltoztatásra használom. Nem veszíték időt a látványra. Furcsa, ugye? Az ember fellövi magát, kitérül a világ, a mit sem sejtő turista ilyenkor bele-gázol a végtelenbe. Nem úgy én. Az üzemanyag, az illesztések szavatossági ideje, a Philip Glass-lemezek ötnél nem több meghallgatása, soktényezős dolog ez. Nem érti, aki lent bámul, magából indulva képzeleg, az irracionális vágytól vak, a fény-pontot csillagnak, a szemcsét kisbolygónak nagyítja fel, ej, nem ért meg soha.

A látvány, igen, az van ott. Az elején ösztönöz, aztán nehezít, és végül meggondolatlanságokra sarkall. Mint a szerelem operazenével. Mit gondolsz, miért építettem űrhajót vécédeszkákból, tákoltam hőálló palástot tűzoltóruhákból, szegeltem űrszeggel, szorítottam űrszíjjal össze, behordtam a kormányt és a műszerfalat cd-játszóval, széket négy pontos biztonsági övvel? Mit gondolsz? A látvány miatt, a majdani le- és körülnézések, a magasból látás miatt, mondod. Dehogya!

Pár perc, és ott lenni nálad, ahol épp vagy. Fellövöm magam, húzom balra vagy jobbra a kormánykarikát, vissza a Föld, landolás pár négyzetkilométernyire elható robbanás kíséretében. Közvetlen hőhatás tíz-húsz méterre szűkítve. Pár fa, egy postás bringája (ő maga épségben elrohan), kopaszkutya, egy arborétumbokor... Kijössz a kocsiddal, felveszed az előre vásárolt védőszemüveget. Elmosolyodsz rajtam, amikor látsz kikászálódni az izzó hajótestből. Szeretsz, mondod. Hogy tudom.

Nagyon hideg van kint az űrben. 2,7 °K. Az igen. Nem is megyek sose kívülre. A melegítőm nem alkalmas. A símaszk gagyi ehhez, bukósisak, persze, az ok, de nem elég. Nem megyek ki megfagyni itthon se.

Jó lenne, ha velem jönnél, elkísérnél egyszer. Berakok még egy széket övvel. Fülhallgató-elosztót, együtt glassoznánk.

Te a látvány miatt jönnél. Meg persze, miattam. Hová legyen a fuvar, kérdezem, vennél valami egzotikus kacatot, mondod, egy vudubábut, kérdezem hülyén, be-kötöd magad, adsz egy csókot, én megharapom az alsó ajkad, indulhatunk.

Egy ideig nem hallani Philip Glasst a hajtóműzajtól, a hangszigetelés olyan, amilyen. Aztán lassítok, kanyarodok, a Föld kékül, az úr tágul, a hőmérséklet hűl, a zene felszól, kimutatok az ablakon. Először mindenki odavan érte, kezdem, de látom az arcodon a földönkívüli boldogságot, hát hagylak kicsit, barátkozz.

Bazd meg, ez kurvajó, suttogod, elfog a sírhatnék, mert eszembe juttatja az én első kanyaromat. Nem lesz könnyes a szempillám, gombokat kezdek nyomni, elvégre az úrhajót irányítom. Forgat jobbra, Új-Zéland, jut eszembe, kurvajó, fogod mondani arra is szerintem. Attól még romantikus lesz. Nevetek.

A légkörbe lépve irtózatot adunk ki, Philip hegedülhet, nem halljuk, jönnek a felhők, a levegő, minden. Aztán az óceán. Látszik már, mutatok a sötétkék pöttyre a vízben. Mire észreveszed, zöld is vegyül a képbe, fejre állított csizma, mondom, mint az olaszok. A szigetet kiírja a képernyő, de nem figyelem, próbálok ugyanis ott leszállni, ahol kevesebb kárt okozok az őshonos fajokban.

A robbanás miatt összecsendül a zéland-tömeg. Néznek, hogy boldogan szállunk ki, kurvajó!, mondd mellettem, nem értik, gondolom én, és ezt a kijelentést több szempontból is helyénvalónak érzem.

Ezekért a percekért... kezdeném, de a szájsók elsöprő erejű. Pár napig biztosan maradunk, és sajog a felső ajkam is. A sós víz segíteni fog.

Sirokai Mátyás

A káprázatbeliekhez írott levelek

[9]

Tudjuk, hogy az emberlakta univerzum szentségei a minél hosszabb életidőt biztosító gének. Tudjuk, hogy létezik a géntérkép, amely túlmutat a halandók lakta vidékeken. Tudjuk, hogy olyan vidékek természetrajza bomlik ki belőle, melyeknek vibráló szépségéhez képest a virtuális éden számsorokból épült, holt város. Ti, akikre nincsen előrejelzés, mert egyetlenek vagytok akkor is, ha egyszerre torpantok meg, meghallva a másik várost, a kétmillió lélek bonyolultságú hangszert. Ti, akik meghalljátok, és mégis elindultok egy szoba felé, melynek ajtaja tűz, asztala pedig annak melegénél hozzátok törleszkedő állat. Ti, akik az állat mellől feltekintve az üvegszklák homloka felé fordítjátok homlokotokat, és érzitek a szklák hűvösét. Ti, akik egyetlenek vagytok akkor is, ha erre a hűvösre ugyanabban a tóban, ugyanabban a nőben, ugyanabban a férfiban ismertek rá. Ti, akik megmártóztok abban a tóban. Ti, akik engedtek a törvénynek, és tökéletessé lesztek. Ti, akik az örökkévalóságban minden jelenségnek külön jelet adtok. Ti, akik felismeritek, hogy minden jelenség önmaga jele. Nektek ajánljuk követelőző síkságainkat.

Tinkó Máté
Zone libre

Árnyékre mozdultál. S árnyékkal
azonosított késztetésed.
A monumentális, még osztatlan
teret a körútról, aztán ablakban
féloldalt nézted: hagytad szét-
zuhanni. Falfirkákból növesztett
sziréna hangja, tollak sercegése.
És szerelmes voltál a lányba, mindig
csak abba az egybe, naponta
aki a lakásba is feljött, valamilyen
francia filmért, hogy ketten.
Valamilyen francia filmért,
hogy ketten, hozzá bort,
jóféle, fűszeres sajtot, egész
történeteket apákról és nagy-
apákról, egy herendi porcelán-
tálban *ezt a mindet elhozta*.
Ilyen törékeny estékről például
Szajna-partra omló Párizs, a *bulvár*,
az éjszakai fények. Bőr, felszínén
elcsúszó, végzetes érintések,
a tankoktól átmenetileg
szabadnak képzelt övezetben.

Tomaji Attila
Plein air

1.

Ismeretlen az óra, a végső –
Ennél nagyobb könyörületesség aligha létezik,
mert a pokol ott kezdődik,
mikor vizsgálat után az orvos
szemüvegét törölgetve kinéz az ablakon,
és halkán kimondja.
Mert a pokol akkor kezdődik,
mikor behatárolják a koordinátákat,
és a valóság pillanatok alatt utoléri a nyelvet –

2.

Ha egyszer valaki elkövette azt a hibát,
hogy nem Velencében született,
igyekszik jóvátenni bűnét:
Propertius elégiáit olvassa,
esetleg Montale verseit,
íróasztalán majolikás kancsóban sötét vörösbor,
amit a nap folyamán többször újratölt,
közben Olga Rudge-ra gondol,
és a lányra, akit Ezra Poundnak szült,
de ez csak a bor miatt van, a sok bor miatt,
mert miért érdekelné egyébként ez a gyereksors jobban,
mint Beethoven lányáé, akit *Minonának* hívtak,
és úgy volt neve, hogy nem lett neve –

3.

Ó, Velence, tükrök városa!
Szemben a szokásokkal, váltni érkezett ide,
megszerezni, mi soha nem lesz az övé.
Ül egy bárban, szorosra gombolt zakó,
gyúrt vászoning, pohár a kézben.
Visszeres márvány a lába alatt.
Ammónia és tengerjárók nehéz szagát
hozza a víz s a szél, ami itt ugyanaz.
Nők, ásítózó bárpultos, s árnyék
a kézfejen, poháralátétén, a bor színén.
Fagyos hínár szaga mindenütt.
Kés vize a tenger viaszosvásznán.
A gerinchúr megbízhatatlan emlékei.
Megy tovább, nehogy megérkezzen.

Csak révbe ne, jaj, oda ne!
Siess!
Mielőtt a tükör elnyelné szivárgó emlékeid,
köpj a vízbe!
Ó, Velence, álmok városa.

4.
Hajnali három óra lehet,
nagycsütörtöki, szűk Könyök uccai
három óra.
Volt idő, hogy ekkor támadtak az indiánok,
mert ilyenkor alszanak legmélyebben az emberek.
Persze ha ezt az emberek is tudták,
akik szintén indiánok voltak,
mégsem aludhattak olyan mélyen.
Valószínűleg senki nem aludt rendesen.
Legszívesebben füttyentenék kutyámnak,
lovamnak, s indulnék az erdőbe,
derengő sziréncsúcsok felé,
hogy még időben odaérjek
az ég parazsa alá.
Néznék a folyón túlra,
a tél végi fák alól,
s homlokom mutatnám
a keretben tomboló víznek,
a közelgő borvörös ragyogásnak.
De se kutyám, se lovam,
pedig most alszanak legmélyebben az emberek.

5.
Nem az emberek,
a tükrök ismerik igazán a pusztulást,
a lassúságot, mi elviselhetővé teszi az időt,
s ahogy medúza, mit kidobsz a vízből,
formátlanná válik,
úgy az igazság is, kiemelkedve a csendből,
egy másik pólussá omlik össze.
Miért nem maradhat minden a saját életében,
és lenne nyelvnélküliség, csönd
az idő hatalmas vásznán?

6.
Hangyaboly veti rá magát
egy elsuhanó madár árnyára:
éhesek –

7.

Itt nem a nap fiai élnek.
A felhők asszonyait is tovább sodorta a szél.
Csak a holtak szeme kísér.
Asztalomhoz ülnek, megtörik kenyerem,
s felisszák az abroszra hullt borcseppeket –
Ne gondold, hogy magányos lennék.
Gyakran hajlok forrás fölé,
hová inni állatok járnak,
víz fölé,
amiben ott táncol a fák hatalmas lombja.
Minden megvan.
Csak a lágy eső hangja, a szél érintése
s a holtak édeskés illata,
bizalmas közelsége bántó kissé.

8.

Ma este eltört a szám.
Szemem teherbe ejtette az estébe zuhant kertet,
virágneveket adtam köveknek,
ágak derengtek a sötétség szitakötőszárnyán,
és siető madarak szálltak, mint szirmok.
A fán egy otffejtett meggyszempár:
bordó ütés az ég alján.
Hangyányi levelek hajtják le fejüket
a hullámozó lépcsőre,
ami a várandós kert végébe visz.
Onnan már csak az erdő, a lassan
lélegző, langyos sziklák.
Akkor láttam meg őt,
egy ismeretlen állatot.
Akkor tört el a szám,
és nem tudtam szólni többé soha, soha.

Varga Meilinda
Decemberi mámor

Részeg hópelyhek hullnak,
remeg a lábuk,
szürke homály a szemük,
vörös cserepekre
koppan a lélegzetük,
liszttestük fekete
földkockákba simul.

Forró tenyeremben pihensz,
ibolyakék íriszed
szivárványt varr az
esti viharra.

álarc

minden, ami a tökéletesség
érzetét adja
pillanatnyi
nem lehet abban
ami szárnyakra hasonlít
az álmok cserélhető
ruhák
a férfiak folyton más gyolcsra várnak
s ebben nincs már semmi meglepő
illatos ing vagyok
illúziók ruhatárjában
jó vastag a szövet hogy
a meztelenségig megund
az utat
ne légy kíváncsi
a bőr illatára
nem lehetek többé sebezhető
túl vékony a szívszobán a fal
a repedések völgyein
széles folyó, keserű vér
szivárog.

Vaszilij Bogdanov

Az elmúló helyek árnyai

Tegnap taxival mentünk a fontainebleau-i erdőbe. Május volt, izzott a lég, a napsugarak lebegtek a fák között. Ide-oda kóvályogtunk, elég nehezen találtuk meg azt a zsebkendőnyi tisztást és azt a hatalmas fát, amely alatt három éve, első párizsi szabad napunkon önfeledten szeretkeztünk. Az esők elmosták azóta testünk lenyomatát, az évek eltüntették a nyomokat, de amint türelmetlenül, sietve vetkőztetni kezdtük egymást és meztelenül szorítottalak magamhoz, mégiscsak látni véltem azt a helyet, szinte vibrált, csalogatott. Amikor ledőltem és nyögve, sóhajtozva simogattam lúdbőröző combodat, úgy forgolódtam, hogy pontosan oda kerüljek, hogy mai testem három évvel ezelőtti testem lenyomatát takarja, mintegy megsokszorozva. Fölöttem inogtál, mint egy virág, tétova tekinteted fennakadt a levegőben, s amint követtem, egy harkályt vettem észre ámultan, fölöttünk a fán. Szorgalmasan kopácsolt, morzézott szakadatlan, mintha üzeni akart volna a bujkáló rovaroknak. Aztán egy tarka pillangó gabalyodott hajadba, óvatosan szabadítottam ki, de te már nem figyeltél semmire, a szemed is lehunyta, arcodon rángások futottak végig, reszkettél, vacogtál, s én testünk rángatózó ritmusát a harkály morzézásához igazítva, rajzolgatni kezdtem végeérhetetlen, leporellószerűen egymásból nyíló palimpszesztjeimet, és láttam alattunk és felettünk három esztendővel ezelőtti testünk egymásba fonódó, sugárzó auráját. Csodálatos volt, de sajnos hamar vége lett, mivel kirándulók kiáltozásai verték fel az erdő csendjét. Gyerekek sikongattak. Egy nő kiabált. Felugattak a kutyák. S csak annyi időnk maradt, hogy szétválva, belebújjunk ruháinkba, mert máris ott kavarogtak a tisztáson, kíváncsian néztek felénk. Az egyik pufók kisfiú lepkehálót szorongatva vágatott el mellettünk, nyomában lobogó hajú lányok szaladtak sikongatva, s egy pettyes dalmát eb oda is jött hozzánk, óvatosan szaglászni kezdett, majd továbbfutott. És mi ott maradtunk, az elmúló helyek árnyait idézve, a hatalmas fa árnyékában és hallgattunk.

Vincze Erika

A hajnali metrót várva

Éjjeli járat nincs már, kék ponyvában a metró.
Kocsmából szédelő részeg körvonalat lök
egy sár lepte szemétszállító félre az útról.
Fordul a használt söрте, alatta tusol le az aszfalt,
mindent tud, sose engedi ránk zúdulni a csendet.
Védi a zajt, a homokszemek is folyvást huzakodnak.
Húzzuk a nótát, lüktet a diszharmónia élce,
mert körülöttünk minden téglafalat csak a káosz
tart, le ne dőljön, melléfolyjon a csonka szabadság.
Kérj csak a pultnál, nincs sor, néhány csöpp meleget két-
százért, egy jó kávé társ a kihűlt kezeidnek.
Bódultságban zümmög az agy, nincs gondolat, elszállt.
Elkábult vágycak gyülekeznek a gyógyszerükért, míg
önként hull le a véres földre az egykori fegyver.
Majd egy jól sikerült csupasz éjjel az alkohol ébren
gyűjti a hullát, élve temetve az áldozatát. Mert
inni muszáj, ha csak egyszer is volt a tudásba szerelmes;
önmaga bűnét távolról ítélni szabad csak.
Ablaka omladozó tűzfalra tekint, a sikátor
eltéríti figyelmét, bár odafent van az égbolt.
Tétova, túrt tehetetlenség, mi a cukrot szórja,
félrepotyog, mocskos nejlonkockákra ragad mind.
Már a szerénységébe tapadt kérdése sem izgat
senkit, nemhogy a válasz. Cenzúrája erős vár.
Otthon sem lesz senki, a rég szült vágycalakok már
elsslisszoltak nyitva felejtett ablakokon vagy
erkélyajtón, szöktek akár a szemétedobón át.
Itt az idő, a kabátot fel, majd ringat a bölcső
szárazon elhűlő felszíne alatt a világnak.
Óvjon féltve hazáig az ismert langymeleg érzés,
édesanyát hazudó lehelet, bőrszéked alól jön.
Pár perc és hazaérsz, nem sokkal több ez az éjjel.
Most takaró, ágy, párna a bő mentőöv, a fal rács.
Annyira távol a part, szólít, de köszönnie is kár.

koptatott

paneldobozba fekve
 a sárga éjszakában
 sötétbe bújtat ágyam
 a felnyalábolt álmok
 kiszáradó barátok
 a bögre karcos szélén
 kihűlt cseresznye puncsunk
 fakóra koptatott csend
 a szem cikázva pásztáz
 a bornak énje itt él
 enyém meg egyre porlad

az óra lapja tágul
 a pálca ninc sre kattan
 ma végre konstátálom
 ha voltam is, ne volnék
 belőlem elszivárogsz
 bepúderozva lépted
 ma csendszapot hagysz hátra
 reggelbe bújok bárhol
 ha rám szorul sok 'ez volt'
 reteszt sietve zárom

Volt egy világ

Volt egy világ.

Az ágak bársonykesztyűt húztak, fénysugarak
 éles vonalai rajzoltak hóba minket.

A nyakadban ültem, örökké volt fák között.

Rám szóltál, hogy húzzam a fülemre a sapkám,
 az erdőben követjük az állatok nyomát.

Volt egy világ.

Azt hittük, csak szánkóval hagyunk benne nyomot.

Próbáltuk, elbír-e a hó, legalább fekve.

Ha untuk, szánkón húztál tovább a telekig,
 ahol kiszórt kutyaeledel festett sárga
 udvart, akár a nap. Mind jóllaktak a kutyák.

Volt egy világ.

Porcukorral hintett sütemény volt, te hoztál
 kakaót hozzá, neveltél, hogy kipirult az
 arcom. Lestük, ahogy kint eltűnnek a színek,
 ellep mindent a hó. Üvegre lehelt körbe
 rajzoltalak, és még le mertelek törölni.

Volt egy világ,

amit sosem köszöntem meg.

Szappanos Gábor

A Szindbád-klónok története

*„Könyörülök azon, akin könyörülök, és kegyelmezek annak, akinek kegyelmezek.
Annakokáért tehát nem azé, aki akarja, sem
nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené.”
(Róm 9, 15–16)*

Az öt kis Szindbád-fiú egyszerre sírt fel, később egyszerre kezdett gögicsélni, és mind teljesen egyforma volt. Ahogy az a klónoktól elvárható, mindent egyszerre és egyformán csináltak, már az első kanálnyi spenóttól is, amit a dajkájuk próbált beléjük diktálni, ugyanazzal az undorral fordultak el.

Miért pont öt, miért nem kettő vagy három, esetleg hat vagy hét? Hát, mert a szigorúan titkos kísérlet kiötlője történetesen öt Szindbád-klónt képzelt el.

Sokáig fontolgatták a beavatott orvosok, hogy egy kórházban szülessen-e meg az öt kis gyerkőc, vagy csapják szét őket öt külön intézménybe. A mérlegelés célja az volt, hogy hogyan tudják minimalizálni a lebukás veszélyét. Annak ellenére is fontos volt a titoktartás, hogy magát a „programot” az állam támogatta és pénzelte. Mert ha kitudódik... Hisz ismerjük egyes médiumok természetét: úgy tesznek, mintha mindennek a mélyére hatolnának, de tevékenységüket sokszor felszínesen végzik – hamis vagy félinformációk alapján ítélnek meg és ítélnek el jelenségeket, és mint megfellebbezhetetlen igazságokat találják őket.

Ha öt kórházban jönnek a világra, az érintett szülészetenek sokkal kevesebb embert kell beavatni, ha viszont egy kórházban születnek, könnyebben tudják őket megfigyelni és összehasonlítani fejlődésüket, viszont óhatatlanul több ember fog tudni róluk, és nagyobb az esélye a gyermekek összecserélésének is. Ellenben ez utóbbi esetben azzal is számolni kellett, hogy a „béranyák” rokonsága tudomást szerezhet a dologról és megjelenik a kórházban, netán még arra az arcátlanságra is vetemedik, hogy az anya által szült gyermeket az anya vagy a család tulajdonának tekinti. Pedig erről szó sem lehetett: az anyákkal aláírtattak egy szerződést, hogy a születendő gyermek felett nem ők rendelkeznek, hanem kizárólag az állam. És ezért súlyos pénzeket fizettek mind az ötüknek.

Ám itt újabb komoly bizonytalansági tényezővel szembesültek a kutatók: hiába a pénz, hiába a szerződés, az anyák mindig kiszámíthatatlanok és megbízhatatlanok... azaz dehogyis! Ők az igazán megbízhatóak az összes nő közül: elképzelhető hát, hogy tűzön-vízen át ragaszkodni fognak magzatukhoz, ha erős érzelmi kötődés alakul ki közöttük. Márpedig erre minden esély megvolt. Ezért a kutatók – nagy előrelátásról téve tanúbizonyságot – olyan asszonyokat válogattak ki e célra, akik vagy már több gyermeket szültek, vagy szegénységben éltek, és égető szükségük volt a pénzre, hogy biztosíthassák családjuk megélhetését.

Végül köztes megoldás született: létrehoztak egy külön, szigorúan titkos intézményt a Szindbád-klón-programra, de az intézményen belül is gondoskodtak róla, hogy se az „anyák”, se a kis Szindbádok ne tudjanak egymásról. Sőt, amikor eljött a szülés ideje, az anyáknak még otthon bekötötték a szemét, úgy szállították be őket, hogy ne tudják, hol vannak.

Mivel érdemelte ki vajon Szindbád, hogy az állam pénzt és emberi erőforrást nem kímélve, saját törvényeit is megszegve igyekezett őt sokszorosítani? Nem, nem az írói tehetségével... Kit érdekelnek az írók, a mai magyar társadalom felesleges emberei?! Őrült gondolat lett volna, hogy államköltségen, mesterséges módon létrehoznak öt firkászt, akik ugyanazokat a badarságokat írogatják az „életről”, a „nőkről” meg „az idő múlásáról”... ráadásul éppen úgy, mint az „apjuk”. Nem, más különleges képessége volt Szindbádnak, amivel annak idején felkeltette az állam figyelmét: az, hogy felhőket tudott oszlatni és jó időt csinálni ott, ahol éppen tartózkodott. Erről egy korábbi krónikában már részletesen beszámoltunk, így többek között arról is, hogy állami szolgálatba állt, és busás fizetésért oszlatta a felhőket Magyarországon, ahol épp szükség volt rá. Viszont fura szerzet volt ez a Szindbád: az ötvenes éveiben kezdett házassáttá válni, akár egy vénasszony, és követelőzővé, mint egy uzsorás, úgyhogy állami megbízói jobbnak látták, ha függetlenítik magukat, illetve a magyar államérdeket az úriember szeszélyeitől. A kormányzati agytrösztöt egyébként többször állította komoly erőpróba elé a Szindbád-kérdés, először akkor, amikor rávették, hogy állami szolgálatba álljon, másodszer akkor, amikor – látván kiszámíthatatlan természetét – Szindbád tudta és beleegyezése nélkül kíséreltek meg több darabot kreálni belőle, minden eshetőségre fölkészülve, s bízva abban, hogy klónjai öröklik csodálatos tulajdonságát. A Gazdasági Minisztérium Szindbád-osztálya munkatársai igencsak előrelátónak bizonyultak, mert a hajóst annyi nemtelen vád érte itthon, s annyi irigye lett, hogy végül az Egyesült Államokba költözött, s élete vége felé hurrikánok eltérítésével szerzett múlhatatlan érdemeket és megbecsülést.

Születtek természetes gyermekei, de ők nem örökölték e tulajdonságát, úgyhogy a klónozás volt az állam számára az egyetlen esély, egyszersmind nagy ugrás is az ismeretlenbe. Ha klónjai öröklik csodálatos képességét, az hatalmas fegyvertény a nemzetgazdaságnak, ha viszont nem, őrült pénzpozscékolás. Ugyanakkor – akár sikerül a kísérlet, akár nem – az orvostudomány mindenképpen profitál belőle, mert rendkívüli nehézségeket kellett leküzdeni, hogy a kis Szindbádok egyáltalán megszülethessenek. Annyit már a korábbi külföldi állatkísérletekből is tudni lehetett, hogy a klónok hajlamosabbak a betegségekre, mint a természet rendje szerint fogant fajtársaik. Ezért megvolt a veszélye, hogy valamelyik – vagy akár több – kis Szindbád még gyerekkorban elhullik, ezért óvintézkedésként az intézményben tökéletesen steril környezetben tartották és nevelték őket. Míg a kórházakból félkómásan bocsátották el a még rogyadozó lábú, átvérzett kötésű betegeket szinte közvetlenül a súlyos műtétjük után, a műtőkben pedig csótányok futkorásztak a kikopott fugák réseiben, a Szindbád-létesítmény csillogott-villogott, s a dolgozók nem panaszkodhattak sem műszerhiányra, sem megalázóan alacsony fizetésre.

A kutatóorvosok, főleg agykutatók, jószerivel teljesen ismeretlen terepen mozogtak, hiszen nem álltak rendelkezésükre korábbi esetleírások. Így például

azt sem tudták, hogy a Szindbád-féle csodás képesség milyen életkorban jelentkezhet. Csecsemőkorban, gyerekkorban, netán felnőttkorban? Hiszen maga Szindbád sem nyújtott semmilyen támpontot Magyarországon töltött hosszú élete során. Arról nem is szólva, hogy állítólag már több ezer évet élt, ami elvileg képtelenség, de képtelenség az is, hogy felhóket oszlasson, márpedig oszlatott. A Szindbád-projekt tudós emberei ezért – merő hipotézisként – elfogadhatták volna, hogy több ezer évet élt, de akkor meg azt kellett volna eldönteni, hogy egy több ezer éves embernek hány évig tart a gyerekkora, a serdülőkora, az ifjúkora és így tovább. És ezt a lehetetlen helyzetet még súlyosbította, hogy önmagáról azt állította, meg mások is azt írták róla, hogy hol meghalt, hol meg feltámadt, hol éldegélt, hol meg egy sírban vagy kriptában nyugodott. Tudósi meggyőződésükkel ez az egész tökéletesen ellentétes volt.

– Nem a babonás ókorban élünk – zsörtölődött az intézmény igazgatóhelyettese –, és nem is a középkorban, nem a hiedelmek világában, hanem a kvantumfizika és a nanotechnológia korában!

– Lehet, hogy jobb lett volna, ha mégis inkább a teológiára jelentkezem, nem az orvosira – toldotta meg maga az igazgató, Selymes András. – Akkor nem szégyellném most régi mítoszok magyarázatait olvasgatni, hogy segítséget kapjak a munkánkhoz... Hinni hittem egy darabig, de aztán jobbnak láttam végleg fölakasztani a hitemet egy fogásra, ahogy – saját elmondása szerint – Pasteur akasztotta föl ideiglenesen a hitét a kabátjával együtt az előszobában, mielőtt belépett a laboratóriumába... Ha igazi hívó lennék, ezt a föltámadási históriát is könnyebben elfogadnám – avatta be ritka kegyként a helyettesét legtitikosabb gondolataiba. – De gondold el, még a biblia is gyakorlatilag azt mondja, hogy Jézus föltámadása is egyszeri, üdvtörténeti esemény volt, ez a Szindbád meg összeviszza föltámadgat, aztán meghalogat, újra meg újra, a végtelenségig... Mintha gúnyt űzne belőlünk, Jézus Krisztusból, no és világképünk tartóoszlopaiból – folytatta eszmefuttatását, de helyettese közbevágott:

– Főnök, hatalmas a tudásunk, de mi sem vagyunk a teljes igazság birtokában, hiszen tudjuk, hogy a kvantumfizika is hihetetlen, felfoghatatlan dolgokat produkál, viszont ezeket mint tudományos igazságokat mégis készségesen elfogadjuk. Akkor miért ne létezhetnének olyan „csodák” – nevezzük egyelőre így –, amelyek nem is csodák, hanem általunk egyelőre ismeretlen jelenségek? Gondold el, hogy agyunk milyen elenyészően kis részét használjuk! Tudjuk, mire való a többi? Olyan az agyunk, mint egy fehér foltokkal teli térkép a nagy felfedezések kora előtt...

– Te János – vágott a szavába Selymes, egészen másra terelve a szót, nem udvariatlanságból, csak mert hirtelen eszébe jutott valami –, figyelj csak, és mi van, ha Szindbád egyszer csak gondol egyet, mert honvágya támad, visszatér Magyarországra, és újra itthon oszlatja a felhóket?

– Semmi – válaszolt a helyettese. – Akkor is jól jön, ha kísérletezünk a fiókáival, többen is oszlathatnak felhőt, akkor legalább nem kell Szindbádot ide-oda ráncigálni, pláne ősszel, Villányból Egerbe, Badacsonyból Tokajba, hogy a borvidékeken ne essen seholy az eső. Csak arra kell ügyelni, hogy ne legyen tudomásuk egymásról, de ez nem a mi gondunk, ez titkosszolgálati és rendészeti kérdés...

Az intézmény dolgozói egyébként mindent alaposan, a legjobb tudásuk szerint átgondoltak és átültettek a gyakorlatba: amint a béranyák világra hozták a kicsiket, azonnal elválasztották őket egymástól. Az anyák szemét természetesen akkor sem mulasztották el bekötni, amikor hazaszállították őket. No és titoktartásra is kötelezték őket, mint annak idején, az ötvenes években a kényszermunkatáborokból kiengedett rabokat meg a szupertitkos amerikai biológiai kísérletek résztvevőit.

A gyermekek megszületésével a kísérlet újabb, izgalmas és előreláthatólag meglehetősen hosszú szakasza kezdődött. Bekamerázták az összes helyiséget, ahol a gyerekek tartózkodtak, és minden mozdulatukról felvétel készült. Itt személyiségi jogokról és az adatkezelési törvények betartásáról szó sem lehetett, minden felvételt megőriztek, hiszen nem lehetett tudni, mikor lesz rájuk szükség. A kamerák rögzítették, amint a dajkák elővették az emlőjüket és szoptatták a kicsiket, de rögzítették azt is, hogyan cserélik a pelenkájukat. Állandóan elektródák voltak rájuk erősítve, hogy a nap minden percében lehetőleg minél több szervi, de főleg agyi funkciójukat figyelemmel kísérhessék.

Az első érdemi megfigyelés nem a csúcstechnológias műszerekhez kötődött. A monitorokat figyelő munkatársak egyike egyszer csak azt vette észre, hogy „Szindbád-1”, aki éppen négy hónapos volt, a szoptatás kezdetén csokolgatni kezdte a csecsbimbót, majd két pici, pufók ujját kis cseresznyeszájába dugva megnyalazta, majd sedergetve ingerelte, aztán pici piros nyelvével megnyalintotta, és a műveleteket többször megismételte. A monitort figyelő szájából kiesett a sutyiban szívott cigaretta, amely kis híján felgyújtotta a fűzőld szőnyegpadlót. Székét hátradöntve rohant jelenteni a látottakat a feletteseinek, ezért azt már nem láthatta, ami utána következett. No, semmi megbotránkoztató, csak annyi, hogy a dajka riadt tekintettel belenézett a kamerába – tudta, hol van –, és először rámutatott jobb mutatóujjával a nyilvánvalóan szexuális jellegű mozdulatsort végző Szindbád-1-re, majd kérdő tekintettel széttárta a karját. Ilyen váratlan fordulatra nem készítették föl, s utasítást szeretett volna kapni, mitévő legyen. Nem lehet tökéletes minden rendszer, itt például az volt a gond, hogy a dajka fülébe helyeztek ugyan fülhallgatót a műszakiak, viszont valamiért elfelejtettek mikrofont tervezni a szerkezethez. A dajka mutogatását a monitorszobában ülő másik munkatárs sem látta, mert őt meg éppen magába szippantotta a fészbuk örvénye. Úgyhogy szegény dajka magára maradt, utasítás nélkül a legjobb belátása szerint volt kénytelen cselekedni. És ő így is tett: tudta, hogy fontos kísérletben vesz részt, ráadásul ő nem látta az őt figyelőket, úgyhogy hallgatásukat beleegyezésnek vette, és hagyta játszadozni a csöppséget – egyébként meg olyan jól csinálta a kis kujon, hogy még élvezte is.

Tíz perc múlva a fészbukoló már meg is kapta a fegyelmijét, a főnökség pedig összeült, hogy értékelje Szindbád-1 viselkedését.

– A fene egye meg, mi itt éjt nappallá téve küszködünk, hogy felderítetlen tudományos ösvényeken botorkálva hasznára legyünk a nemzetgazdaságnak, ez a kis szaros meg szakavatottan csöcsörészi a dajkát, pedig még ott a seggén a tojásbéj! – fakadt ki a kutatási igazgató, Kóshalmi Róbert, talán akaratlanul is háritani próbálva magáról a felelősséget.

– Csigavér, Robi – nyugtatta Selymes –, ez végül is kísérlet, nem veszik a fejünket, ha nem sikerül. Nincs az az örült politikus, aki olyan hülye, hogy

kézpénznek venné ennek a többszörösen bizonytalan kimenetelű kísérletnek az eredményeit.

– Hát, én ebben nem vagyok olyan biztos... Öltek volna ennyi pénzt az intézménybe, ha nem bíznának a sikerben? – tette fel a kérdést Kóhalmi doktor nagy bátran, hiszen mindenki biztos lehetett benne, hogy itt is, most is, mint régen, mint mindig, vannak beépített emberek, akik a politikusokra nézve negatív megnyilatkozásokat jelentik a megfelelő helyen.

– Nézzük inkább a tudományos oldalát! – javasolta az igazgató. – Máris megállapíthatjuk, tudományos tényként, hogy esetünkben az egyik klón valószínűleg százszázalékosan örökölte apja nő iránti vonzalmát, illetve ezen belül „csöcsörészeti” tudását. Az érdekes csak az – ez is szigorúan tudományos értelemben! –, hogy ez a tudás ilyen korán jelentkezik a gyakorlatban. Mindennek inkább örülnünk kéne, hiszen így bizakodhatunk, hogy legalább egy az öt lurkó közül örökli apjuk felhőoszlatási képességét is!

Ebben maradtak, és folytatták tovább a kísérleteket: a megfigyeléseket és azok tudományos analízisét. A hirtelen felindulásból összehívott értekezlet után persze első dolguk volt, hogy visszajátsszák a felvételeket Szindbád-1 viselkedéséről, s íme, azt látták, hogy a kis kéjenc végül szopott valamennyit, de a táplálkozást több ízben megszakította egy kis szexuális incselkedéssel. Például egyszer a szájacskájába vett kevés tejcit visszafújta Irma, a dajka cicijére, rőtöngött, majd buzgón lenyalogatta, ahogy annak idején, még az átkos „bolsevita” idején a mezítelen Bara Margitról nyalogatták le az elvtársak a csokoládét... A tudósok megállapították, hogy Szindbád-1 a sok erotikus játszadozás közben rendkívül kevés táplálékot fogyasztott, és összeadva azt a tejmennyiséget, amit egy nap magához vett, úgy találták, hogy szinte az éhenhaláshoz is kevés. Amikor már napok óta ment ez az átszexualizált szoptatás, a szakemberek – nehogy elveszítsék a kis gyerkőcöt – mesterséges táplálással próbálkoztak: egyfajta etető-, vagy inkább szoptatógépet állítottak munkába. Az eredmény az lett, hogy Szindbád-1 semennyit sem evett. Nagy tanácskozás, majd ismét beküldték hozzá a duzzadó keblű Irmát. A kis dezentor kitorő örömmel fogadta dajkáját, és a szokottnál is játékosabb volt, a legrafináltabb ciciingerlő trükköket vetette be. És még evett is valamicskét, de továbbra is igen keveset... Irmának otthon volt egy egyszerű barátja, aki meglehetősen sokat ivott, és nem sokat lacafacázott szex előtt. Úgyhogy Irma ilyenkor vágyakozva gondolt vissza „munkájára”, a munkaköri kötelességből átélt gyönyörökre... Arra gondolt, vajon mekkora kukija lehet Szindbád-1-nek, meg arra, hogy akármekkora is, talán több örömet tudna okozni vele, ha a csiklóját birizgálná vele, mint a Józsi, aki miután másfél percnyi tiltolizás után lehengeredik róla, máris horkolni kezd.

A dajka nem is tudta, hogy a szexuálpszichológia történetében ő az első ismert „eset”, akinél egyértelműen kimutathatóak az *infantofília* tünetei... Irma végül már intimbetétben ment be szoptatni, mert mindig úgy átnedvesedett a bugyija, hogy attól tartott, átüt a szoknyáján vagy a nadrágján... Az eset később majd le fogják írni az orvosok, akiknek Irma „részletes beismerő vallo-mást” tesz.

De ez csupán az első volt a meglepetések sorában. Szindbád-2 egészen mással vontta magára a figyelmet, mint a „testvére”. Ő az étkezési szokásaival okozott megrökönyödést. Először is, rengeteget evett, szinte a többi négy

helyett is... Kezdetben persze anyatejet, de már négy és fél hónapos korában eltolta magától a cicit és mást kért, csak még nem tudta mondani; a munkatársak anyatej pótló babatápszerekkel igyekeztek traktálni, úgymint sárgarépa-főzelékkel, alma- és krumplipürével, cumisüvegből adagolt gyümölcslével, valamint hígított csirkemájpürével. Egyik sem kellett neki. És – mint krónikánk elején említettük – a spenótfőzeléket is kiköpte. A kutatók nem tudták, mitévők legyenek, ónála is aggódni kezdtek, hogy mi lesz, ha szinte semmit nem eszik. Már kezdtek volna tudományos hipotézist fölállítani, miszerint az egy apától származó klónok hajlamosak a koplalásra, anélkül hogy bármi bajuk származna belőle, amikor váratlan fordulat következett. Történt ugyanis, hogy Szindbád-2 dajkája – fittyet hányva a szigorú higiéniai szabályokra – a falujából hozott kolbászt, házikenyeret és bogyszlói paprikát kezdte el eszegetni szoptatás előtt. Hogy nem rúgták ki azon nyomban jól fizető állásából, csupán annak köszönhető, hogy a kis kölyök, amint észrevette, mit falatozgat dajkája, gyöngyöző kacajra fakadt, és pufók kis karjaival repesni kezdett az ennivaló felé. A dajka – őt Teréznek hívták – hirtelen észbe kapott, és az ijedelemtől teljesen leizzadva, gyorsan elpakolta a zsírpapírba az elemózsiát, majd sietősen begyömöszölte a kékításkájába. Ekkor lépett be a steril szobába egy munkatárs, hogy megrója cselekedetéért, ámde ennek a férfiúnak valami egyszer csak szöveget ütött a fejébe: ő is olvasta Krúdy Gyula egynémely Szindbád-novelláját és Szalai Gergely hasonló tárgyú műveit, és eszébe jutott, hogy mit szokott volt enni a magyar Szindbád ezeknek az írónak a műveiben. Ilyesféle paraszti étkeket, bizony.

– Teri, vegye csak elő, amit sebtében elpakolt...

A dajka ijedt szemmel nézett a férfira. – De...

– Ne aggódjon már, vegye elő a kolbászt, a kenyeret meg a paprikát, lehet, hogy a gyerkőc épp ilyesmit szeretne falatozni – osztotta meg a dajkával a legújabb feltételezést.

– Na de a csecsemők még... – szólt közbe Teri, aki mit sem tudott Krúdyról és Szalairól. Ő csak a Szabad Földet és a Petőfi népet olvasta.

– Ne akadékoskodjon, vegye elő!

Igaza lett. Első tejfogai nélkül is, végtelenül sokáig nyammogva, ezt ette szívesen a kis gézengúz. A kenyeret szinte morzsányi darabkákban adták a szájába, a kolbászt miszlikbe aprítva, a méregerős bogyszlói paprikát pedig hártavékony szeletekre vágdalva. Utána persze gyümölcslével próbálták itatni, de kiköpte. Próbálkoztak vízzel, tejjel, teával – mindhiába. Végül a munkatárs átgondolta, miket is ivott Szindbád, és alkoholos italokon kívül nem jutott más az eszébe... Vajon mit adjanak a kicsinek? Sört hanzli nélkül, homoki vinkó vagy szilvóriumot? Végül a homoki vinkó mellett döntöttek, mert ha sört kapna, túl sokáig tartana a büfiztetés... A dajkát küldték le az intézmény melletti sarki élelmiszerboltba, hogy valami olcsó, de ne túl ócska bort hozzon, ne Durbincs sógort és ne Kocsis Irmát, de ne is villányi cabernet sauvignont a Wunderlich pincészetből.

Teri zöldveltelinit hozott: Krúdy kedvenc borát. – Teri, hogyan találta ki, hogy ez a legjobb? – álmélkodott a munkatárs.

– Nem találtam én ki semmit, ez volt az egyetlen, amelyik árban és minőségben szóba jöhetett.

A munkatársnak eszébe jutott, midőn épp töltött a szénsavmentes ásványvízzel elegy borból a cumisüvegbe, hogy a méregerős paprikától Szindbád-2 még csak nem is köhögött.

– Most kap egy kisfröccsöt – magyarázta Terinek a munkatárs, akit történetesen Könyv Gézának hívtak. A cumisüveg úgyis kétdecis volt. A kicsi egykettőre beszopta, majd apró hüvelykujját amerikai módra föltartva jelezte, hogy ízlett neki, valamint azt is, hogy kér még egyet. Ez úgy derült ki Teri és Géza számára, hogy mutatójával többször rábökött a borosflaskára. Teri és Géza egymásra néztek, majd teljesítették a kérést.

És ez így ment ezután mindig. Szindbád-2 szinte állandóan evett és alkoholizált, így vagy úgy, mutogatva vagy máshogy, de mindig tudomására hozta az intézmény dolgozóinak, hogy épp mit szeretne enni: bécsi levest, pacalpörköltet miskolci módra, szegedi halászlét cseresznyepaprikával, utána többnyire túros csuszát pörccel, házi tejföllel. Külön konyhai részleget kellett létrehozni, ahol Szindbád-2 nem túl nehezen elkészíthető magyaros ételeit a kicsi „rendelésére” bármikor megfőzik-sütik. Ezzel az egész embert igénylő feladattal az egyszerűség kedvéért Terit bízták meg, ha már a tejére nem volt szükség.

Na de hogyan adja tudtukra, mit kér, ha még nem tud beszélni? Mutogatással elég nehéz lett volna. Azt „sütötték ki”, hogy a Krúdy- és a Szalai-művekben előforduló ételekről kiváló fényképeket készítenek, s ezeket sorra megmutatják Szindbád-2-nek, ő pedig ujjacskájával rábök az épp óhajtott ételekre, akárha egy jóféle étteremben lenne, ahol az étlapra az étel neve mellé a fényképét is odateszik.

Nos, az értekezleten a munkatársaknak nem okozott nagy fejtörést, hogy megállapítsák: megdőlt a Szindbád-klónok éhezésre való hajlamának elmélete. Szindbád-1 tényleg alig evett, viszont állandóan incselkedett a női nemi, Szindbád-2 viszont semmi mást nem csinált, csak evett és ivott. S az volt a legérdekesebb, tudományos szempontból is, hogy mind a ketten pontosan egyformák maradtak: a csöcsörésző nem vesztett a súlyából egy grammot sem, a korának megfelelően gyarapodott, a nagyevő meg nem hizott jobban, mint társai.

Az értekezlet közben bekopogott az egyik monitorfigyelő, és jelentette, széles mosolyra húzódott szájával, hogy Szindbád-1 tényleg minden képzelet felülmúl a casanovaságban, mert az imént, amikor steril kórházzöld köpenyben és orvosi maszkban bement a szobájába a takarítónő, a kis lurkó, amikor az asszony épp a közelében volt, rövid karjával, apró ujjával határozott mozdulattal megragadta a köpeny alját, és amennyire képes volt, felemelte, szemlátomást azzal a célzattal, hogy megnézzé, milyen a feneke. A takarítónő szűk kínai farmert viselt a munkaruha alatt, és amúgy „valóban formás a szebbik fele”, tette hozzá a munkatárs, immár széles vigyorral. A főnökség csak mosolygott, tudomásul vette a közlést, és értették, mi az értelme ennek a dolognak: Szindbád-1-et nem valami kizárólagos fixáció köti a dajkájához, hanem *minden* nő érdekli, tehát valóban „születet” nőcsábász, de a *promiszkuita* szóval is jellemezhető. Ekkor megszólalt az igazgató, és újabb fontos tudományos megállapítást tett:

– Akárhogy is van, ők ketten mindenképpen koraérettek, hiszen olyan dolgokat művelnek, és úgy, amiket és ahogy csak felnőttek szoktak. Csak re-

ménykedhetünk, hogy koraérettségük nem jelenti azt, hogy idő előtt is fognak meghalni, ami egész nagyszabású kísérletünket megghiúsítaná és gazdasági szempontból értelmetlenné tenné.

Ekkor még fogalmuk sem volt, hogy Szindbád-1 és -2 atipikus viselkedése valami rendszer része, bár lehetett volna sejtésük róla, ha alaposan olvassák Szalai műveit, és persze ha mindent komolyan vesznek, ami ezekben az írásokban foglaltatik, nem pedig pusztán abszurd és groteszk ötletek tárházának tekintik őket. De a tudósok már csak ilyenek, képtelenek kibújni a bőrükből, képtelenek hinni az általuk „tudománytalannak” vélt dolgokban, többek közt abban, hogy amit egy író megír mint látszólagos képtelenséget, az az életben igenis megvalósulhat. Nem hittek a szellem teremtőerejében, csak a fizikai törvényekben. Egyedül Könyv Gézának motoszkált valami a fejében, nevezetesen Szalai egyik Szindbád-regényének egy fejezete, amelyben Szindbád fiút szül, mi több, a kicsi szinte azonnal beszélni tud, sőt filozofálni, és szó szerint a levegőből él, földi táplálékot nem vesz magához. Gondolatát azonban egyelőre nem osztotta meg munkatársaival, nem szeretett volna gúny céltáblájává válni. Majd megemlíti, ha és amikor eljön az ideje. Nos, ez az idő nem sokat várattott magára.

Másnap Szindbád-3, aki mindaddig átlagos csecsemőként cseperedett, a szoptatás kellős közepén megtörülte tejbajszos szájacskáját a keze fejével, ahogy a felnőtt férfiak szokták eltüntetni a kocsában a sörhobot a szájuk széléről, és megszólalt:

– Kedves dajkám – gügyögte vékonyka gyermekhangon, de jól érthetően –, a te szereped itt véget ért, a továbbiakban már csak szellemi táplálékot veszek magamhoz. Olvasni fogok ezután, tanulni és írni. Úgyhogy kérlek, szólj a főnökeidnek, jöjjenek ide, hogy megbeszélhessem velük, hogyan tudnék olvasni és írni, hiszen ujjaim és egész kis testem meglehetősen gyöngye még, hogy vastag könyveket tartsak és lapozgassak, és apró ujjaimmal valószínűleg elég nehezen tudnék írni is, úgyhogy alkalmasint szükségem lesz egy segítőre, aki felolvass nekem, és akinek diktálhatok.

Könyv Géza ekkor tájékoztatta feletteseit és munkatársait az említett Szalai írásról. Selymes András meghallgatta, és mivel ő is látta, hogy ez valami rendszer része, nem zsörtölődni kezdett, hogy milyen különösen viselkedik „már ez is”, hanem azon tűnődött: – Vajon mivel fog meglepni bennünket a maradék két klón? Jó lenne, ha legalább az egyik felhőosztatással tűnne ki...

Mindazonáltal teljesítették Szindbád-3 kérését, vittek neki könyveket, amiket kért, többek közt a Kalligram Kiadó *Krúdy*-összesének eddig megjelent köteteit, az Atlantisznál napvilágot látott hétkötetes *Ezeregyéjszakát*, Arany János lírai költeményeit, valamint a Györkösy-Kerényi-féle *Görög nyelvkönyvet*, mert – mondta a csöppség – „folytatni szeretném a csodálatos ókori nyelv tanulmányozását, hogy idővel eredetiben olvashassam az újszövetségi szentírást”, no és igényt tartott haladó német nyelvkönyvekre is, mert – mint cseresznyeszájával mondta – „Lehetetlen, hogy egy magyar író ne tudjon jól németül...”

– Még szerencse – dohogott Könyv Géza –, hogy nem akarja felvásároltatni az egész Széchényi Könyvtárat!

Utólag még eszébe jutott Szindbád-3-nak, hogy szeretne egy jó kis laptopot is széles sávú internetkapcsolattal, hogy a világ dolgait illetően képben legyen.

– Na persze, meg toronyórát láncsal! – méltatlankodott tovább Könyv koléga.

– Hagyd, Géza, inkább örüljünk, hogy nem plazmatévét kér. Engem inkább az érdekel, hogy ha folytatni szeretné a görögöt meg a németet, mikor kezdte el őket?

– Mikor, mikor?... Hát az előző életében! Szalai megírta, hogy amikor Szindbád fiút szült a sörhasából, a gyerek szinte azonnal beszélni tudott, és megnyugtatta szülőapját, hogy őt nem kell eltartani, szó szerint megél a levegőből.

Mindeközben a nagy felhóoszlató, aki a magyar hálátlanságot, irigységet és a nemtelen támadásokat megunva már négy és fél éve az Amerikai Egyesült Államok déli területein térítette el a hurrikánokat a nagyvárosoktól, valami furcsaságot észlelt magán New Orleans-i luxuslakásában. Azzal kezdődött, hogy fájni kezdett a lábszárcsontja azon a helyen, ahol egy régebbi törés után összeforrta. (A törés úgy történt, hogy Szindbád sietősen hazafelé tartott egyik felolvasóestjéről, s épp egy sötét átjáróban lépdelt a Dohány utca és a Károly körút között, amikor valaki szembejött vele, és ez a valaki egy fémmel kivert nehéz táskát vitt, amely valahogy telibe találta Szindbád lábát. A hajós csillagokat látott: különös, az égen addig sosem látott konstellációkat, elájult a fájdalomtól, és csak a kórházban tért magához.) Ezt vélhette volna normális jelenségnek is, hiszen a csonttörések helye nagyon érzékeny a nedvességre és a hidegre. Ámde mást is észlelt magán, ami már némi ijedelemmel töltötte el: úgy érezte, mintha menne ki belőle az erő, mint Jézus Krisztusból, amikor a vérfolyásos asszony megérintette ruhája szegélyét, hogy meggyógyuljon. Épp egy ötös fokozatú hurrikán közeledett New Orleanshoz, nagy szükség volt hát a hajósra, úgyhogy az eddigieknél gyakrabban kellett lepihennie, hogy megőrizze erejét. Szerette új hazáját, szerette a várost, mert a helybeliek megbecsülték és viszontszerették, sőt szerette az egész nagy amerikai nemzetet is. Csak azon mosolyodott el most, ahogy épp pihent le az úszómedencéje melletti nyugágyon, hogy miért adnak a legpusztítóbb hurrikánoknak szinte mindig női neveket abban az országban, ahol szinte betegesen ügyelnek a „politikai korrektségre”. Ezzel a gondolattal aludt el az egyelőre langy tengeri szellőben, amely apró, ideges fodrokat borzolt a medence vizén, amitől az mintha libabőrös lenne...

Amíg Szindbád a világ túloldalán szunyókál, áruljuk el azt, amit a hajós nem tud arról a bizonyos beavatkozásról, amit akkor végeztek rajta, amikor csonttöréssel kórházba került. Szindbádnak eladdig sosem tört el egyetlen csontja sem, s hogy, hogy nem, éppen a frissen felállított Selymes-féle intézet speciális osztályára került, ahol az aneszteziológus mélyalvásba küldte. Hülyeséget álmodott, pont azt, amit egyszer gyerekkorában, amikor kivették a manduláját: egy hatalmas, szivárványszín spirálvonal falú kútban lebegett, amelynek mélyéről egy női hang egyfolytában azt kiabálta felfelé: „Fáni! Fáni!” Na, egy szó, mint száz, a csontvelejéből ekkor vettek ki összejtek Selymesék, hogy létrehozzák a klónjait. Amikor fölébredt, fogalma sem volt, mi történt, és hogy mennyi idő telt el. Azt mondták neki, hogy komplikációk léptek fel, és azért kellett altatni, mert anélkül elviselhetetlen fájdalommal járt volna a „műtét”.

De térjünk vissza Budapestre, az intézetbe, ahol feszült izgalommal várták, hogy a negyedik klónból miféle koravén szörny lesz. De addig is, amíg Selymes

Andrásék tükön ülnek és izzad a tenyerük, mondjuk gyorsan el, hogy Szindbád-3, miután megkapta a könyveket, és nekilátott az olvasásnak és tanulásnak, nem evett és nem aludt semmit. A nap huszonnégy órájában a könyveit bújta, és mint Szindbád-1-nél és -2-nél is tapasztalhatták, tökéletesen fejlődött. A kis Casanova sem nem aludt, sem nem evett-ivott, az evő-ivó viszont nem aludt semmit és nem környékezte a női nemet.

– Mintha valami munkamegosztás lenne köztük – tűnődött hangosan Könyv Géza.

– Meglehet – hagyta helyben Selymes. – De várjuk ki a végét.

Ezúttal sem kellett sokáig várniuk. Másnap Szindbád-4 bejelentette, hogy utazni vágyik.

– No és hová, fiatalúr? – kérdezte dajkája, Éva „néni”, aki nemrégiben fejezte be harmadik magzatának szoptatását, de a willendorfi vénuszéhoz hasonló keblekkel áldotta meg az isten.

– Arábiába – vágta rá azonnal a kis hajóspalánta. – A sivatagi oázisokba. Oda húz vissza a szívem, ott vagyok otthon, ott az én világom. Köszönöm a finom tejedet, de már nem kérek több szoptatást, legközelebb talán a tevetetjet kóstolom meg, de azt is csak azért, hogy felidézsem a származásomat, amikor sok-sok nemzedékkal ezelőtt még sivatagi nomádok voltak az őseim, illetve közel-keleti kalmárok Bagdad városában...

– Drága Szindbád úrfi – szólott Éva néni némi kétségbeeséssel –, ugye tudod, hogy ha most elbocsátasz engem, az intézmény is elbocsát, és nem lesz munkám, pedig sok éhes szájat kell etetnem, és itt igen jó fizetést kapok. – Annak tudatában mondta ezt a dajka, hogy tisztában volt vele: minden szavát hallják a figyelőteremben.

A monitor előtt ülő persze azonnal pattant föl jelenteni a látottakat-hallottakat. És ahogy lenni szokott, ismét Könyv Géza fakadt ki először:

– Hát, természetesen, Szindbád úrfi, rögtön intézkedünk! Óhajod parancs! Javasolnám, hogy először Dubaiba menjél, valamelyik hétcillagos szállodába, hogy kipihenhesd a születés, a sok alvás és a szoptatás fáradalmait. Mindjárt beszerezzük az első osztályú repülőjegyet, és adunk melléd kísérőket is, akik lesik minden vágyad. És hogy a biztonságod tökéletes legyen, kibéreljük számodra a Terrorelhárítási Központ egyik alegységét. Aztán ha nomádkodni akarsz a sivatag kellős közepén, azt is megoldjuk. Vitetünk ki generátort, és lesz klíma is a beduin sátradban, aztán rágcsálhatod a finom datolyákat, meg ihat szós tevetetjet, biztos nagyon fog ízleni. Közben meg nézed a földöntúli csendben a naplementét, majd a táborúznál vidám dob- és fuvolaszó hangzik fel a szórakoztatásodra, hastáncosnők lejtik a táncot a bamba kis tejfölös szád előtt, aztán kísérőid megkérdik, hogy nem fázol-e, és jól bebugyolálnak valami takaróba, hogy kincset érő személyed ne hogy megfázzon. Arany életed lesz, és mindezt államköltségen biztosítjuk. A kormány majd kivet valami újabb illetéket, hogy finanszírozhassa utaztatásodat, mi az neki?!

Ekkor mindenki felröhögött, maga Könyv is, s pár perc múlva a legtöbben már annyira elgyötörték a rekeszizmusukat, hogy szinte összegörnyedtek. Könynyeiket törülgetve az igazgató szólalt meg: – Na jó, hát ez már tényleg több a soknál... Erre végképp nincs keretünk, és nem is fogunk pótlólagos támogatást kérni a kormánytól. Elküldenének bennünket a fészkes fenébe. Mondjátok meg

a kis senkiházinak, hogy Magyarországon utazgathat. Mivel még csecsemő, egy csomó helyre ingyen utaztathatjuk... Vajon az ötödik miben sántikálhat? Remélem, ő nem monacói játékkaszinókban akarja elverni az adófizetők pénzét... A csöcsörésző, a nagy evő-ivó meg a könyvmoly csimótáink szenvedélye nem visz sok pénzt, a világutazó-jelölt viszont felboríthatná a költségvetésünket. És egyáltalán, maradjon itthon, ne Szaúd-Arábiában meg Ománban változtassa meg az időjárását!

– Lehet, hogy hosszú tárgyalásra kell felkészülnünk Szindbád-4-gyel, ha olyannyira azonos apjával, ahogy egy klóntól elvárható... – mondta Kóhalmi. – Emlékeztek, mit hallottunk: milyen legendásan erőszakos alkudozó volt Szindbád, amikor tudatosult benne kincset érő képessége. Mindaddig, amíg a klónjai nem rendelkeznek olyan képességekkel, amelyekkel zsarolhatják az államot, és nem is ébrednek ennek tudatára, a helyzetet irányításunk alatt tarthatjuk. Ki tudja, a kis könyvmolyunkból nem válik-e olyan tudós, mint Einstein? Szerintem Einstein négy és fél hónapos korában még nem tanult görögül...

– Németül viszont már igen, legalábbis hallás alapján – mosolyodott el Könyv Géza.

– Azért jobban örülnék, ha nem irodalommal foglalkozna, hanem kvantumelméletről, meteorológiáról vagy hasonló hasznos dolgokról kért volna szakirodalmat... – fűzte hozzá a kutatási igazgató.

– Mindegy, emberek, örülünk, hogy olvas meg ír meg tanul, még akármi lehet belőle. Az apja is humán beállítottságú volt, nem kellett értenie a meteorológiához, hogy felhőket oszlasson. Az is oszlathat, aki nőzik meg dőzsöl. Nem ezen múlik – foglalta össze a véleményét Selymes András.

Pár nap múlva Szindbád-5 végül feltette az i-re a pontot, bezárta a kört. Reggeli szoptatás közben egyszer csak elpilledt és elaludt a cicin. És aludt estig. Aztán reggelig. És onnantól fogva aludt mindig. Az első napon azt hitték, hogy netán nagyon elfáradhatott, vagy esetleg beteg lett. De kiderült, hogy kutya baja, alaposan megvizsgálták, de láza nem volt, mindent rendben találtak nála, szóval, semmi sem utalt bármiféle betegségre. Enni sem ébredt fel, gyakorlatilag olyan volt, mint egy jógi, aki a légzését teljesen lelassítva szinte tetszhalott-állapotba kerül. A különbség csak annyi volt, hogy Szindbád-5 rendszeren lélegzett, ahogy egy alvó baba szokott.

Selymesék számára tehát összeállt a kép, rájöttek, hogy ez a klón alszik a többiek helyett is, akik a nap huszonnégy órájában esznek-isznak, vagy tanulnak, olvasnak és írnak, vagy fáradhatatlanul úzik szexuális játékaikat. Szindbád-5 is, mint a többi, teljesen normálisan fejlődött.

Ezek után az intézmény vezetősége úgy döntött, hogy egy ideig megfigyelés alá veszik a kölyköket, történik-e valamilyen változás a következő esztendőben, vagy marad közöttük ez a „munkamegosztás”. Nos, meglehetősen unalmas napok, hetek, hónapok következtek az intézmény életében, mígnem egyszer felvillanyozó hírt kaptak a meteorológiai szobából, ahol egy munkatárs azzal volt megbízva, hogy folyamatosan figyelje az időjárását, különös tekintettel a felhősődésre. A munkatárs azt jelentette, hogy az egész Kárpát-medencét vastag felhőtakaró borítja, egyenletesen szürke, borongós novemberi nap volt szinte az egész országban, de Budapest és Pest megye területén meglepően vékony a felhőtakaró, mindenütt halványan átdereng a nap. Selymes és csapata óvatos

derülátással fogadta a hírt, és további alapos meteorológiai figyelőszolgálatot kért. Szerencsére a következő tíz napra az előrejelzés egybefüggő, vastag felhőréteget és komoly esőzéseket ígért az ország egész területére. Néhány nap alatt a fővárosban és húsz-harminc kilométerrel Budapest közigazgatási határain túl is egy szép nagy sugarú körben szikrázó napsütéses idő kerekedett. A be nem avatott meteorológusok képtelenek voltak megmagyarázni a jelenséget, hiszen magas nyomású légörvény ilyen kicsi területen nem tud kialakulni, pláne nem ilyen szabályos alakzatban.

Selymesék egy kis ünnepséget rendeztek, pezsgőt bontottak, és ittak a fáradtságosan elért, de jól megérdemelt sikerre. A második pohár száraz Törley után Kóhalmi mosolyogva feltette a kérdést munkatársainak: – Vajon melyik kis csibészünknek köszönhetjük ezt a boldog napot?

– Tényleg, ezt is ki kell derítenünk, Robi – válaszolt Selymes, majd nevetve hozzátette: – Te vagy a kutatási igazgató, rád bízom, hogy járj utána!

Kóhalmi poharát ünnepélyesen megemelve, kissé meghajolva mondta: – Parancsára, igazgató úr!

A kis házi banzáj után az ügyeletesek kivételével mindenki boldogan hazament, és már az igazgató is vette a kabátját, amikor jeges réműlet futott át rajta. Mi van, ha az öreg Szindbád jött haza Amerikából?! Azonnal az irodájába sietett és intézkedni kezdett: forródróton telefonált a kormányösszekötőnek, hogy derítsék ki, a nagy felhőoszlató jelenleg hol tartózkodik. Azt mondta, nagyon sürgős, és ott várja az eredményt az irodájában. Majd letette a kagylót. A másik teremben maradt még egy fél üveg pezsgő, azt bevitte az irodába, és töltött még egy fél pohárral. Felhörpintette, majd idegesen járkálni kezdett a helyiségben.

Nem kellett sokáig várnia: az összekötő tájékoztatta, hogy az FBI segítségével azonnal kiderítették: Szindbád az Egyesült Államokban van, New Orleansban. Selymes megnyugodott, de nagyon hajtotta a tudósi kíváncsiság, és mihamarabb meg akarta oldani a problémát: ki akarta deríteni, ki oszlatja a felhőt a dezertorok közül. A lehető leggyorsabban a végére akart járni a dolognak, és ki akarta használni a kapóra jött rossz időt. Ezért nem várta meg Kóhalmi javaslatát, hanem azt ötlötte ki, hogy az öt lurkót egyenként autóba ültetik egy dajkával vagy gondozóval, és leviszik vidékre, legalább száz kilométerre Budapesttől, mondjuk Szolnokra, hogy kiderüljön, melyikük „húzza magával” a napsütötte foltot.

Reggel gyors tanácskozás után meg is állapodott a főnökség a tervben, és már vitték is Szindbád-1-et meg Irmát a kocsihoz, hogy autókázzanak egy kicsit. Mire leértek Szolnokra, a hátsó ülés akár egy szexorgia színhelye, a kiköpött tej foltjai akár a férfimág, Irma feneke alatt meg sötét tócsa árulkodott a dajka élvezetéről, aki aznap elfeledkezett az intimbetétről... A sofőr Szolnok szélén egy gyorsétteremben evett valamit, majd fordultak vissza Budapestre. Az idő mindvégig gyalázatos volt. Vagy zuhogott az eső, vagy a vastag felhőtakaróból lógott az eső lába.

Szindbád-1 kipipálva.

Déli fél tizenkettőkor már pakolták is a kocsihoz Szindbád-2-t, úti elemőzsiaként három kolbászos szendvicset készítettek neki, útközben meg Teri vagdalta a cseresznyepaprika-szeletkéket. Mivel a mozgó járműben nehezen lehetett

volna fröccsöt mixelni, elkészítettek vagy tíz cumisüvegre való kisfröccsöt egy könnyű soltvadkertti kadarkából, és azzal traktálták a palatális élvezetek kedvelőjét, aki – nem meglepő módon – nagyon is jól érezte magát az út alatt. (Nem mintha máskor nem érezte volna jól magát, az állandó alkoholos befolyásoltság miatt.) Ám az ő utaztatása is fölöslegesnek bizonyult.

Délután három órakor a kis koravén nagyokos, Szindbád-3 töttyent az ülésre, és máris belemélyedt Krúdy Gyula *Boldogult úrfikoromban* című regényének olvasásába. Talán egész úton ki sem pillantott az ablakon, teljesen lefoglalta gondolatait a mű – s talán saját – belső világa, kicsit olyan volt, mint Kant, a filozófus, aki harminc kilométerre lakott a tengertől, de egyszer sem látta egész életében, mert nem volt rá kíváncsi. Már egészen sötét volt, amikor hazatértek Szolnokról, és az eredmény ezúttal is elmaradt.

Már csak két Szindbád volt hátra, Selymes úgy vélte, másnap ugyanígy lekoscsikáztatja mind a kettőt, az álomszuszékot, majd az utazót.

Így is történt. A kísérője számára az álomszuszék nem volt valami szórakoztató társaság, mert végigaludta az oda- s visszautat. Az utazó csimóta azt hitte, Arábiába viszik, és meglehetősen lelombozódott, amikor Szolnoknál visszafordultak. Toporzékolt, amiért nem teljesül a vágya, úgyhogy a sofőrnek is segítenie kellett, hogy lefogják.

De ez mind mellékes ahhoz képest, hogy a napsütötte folt egy tapodtat sem mozdult délkelet felé. Selymes azonban megőrizte örök optimizmusát, és volt még egy tudományos ötlet a tarsolyában, amit este a következőképpen fogalmazott meg a kollégáinak: – Olyan, mintha a gézengúzok között tudattal rendelkeznének, de ezt úgy is meg lehet fogalmazni, ahogyan nagy bölcsen Könyv kolléga is tette: „Mintha valami munkamegosztás lenne közöttük.” Úgyhogy holnap teszünk még egy kísérletet: betesszük egy kis furgonba az összes Szindbádot, és a változatosság kedvéért együtt visszük le őket Szolnokra.

A kicsik utazása alatt Selymes képtelen volt uralkodni izgatottságán, leült az időjárás helyzetképet mutató számítógép elé és meredten bámulta a monitort. Az indulás után fél órával mit sem változott a felhőtérkép, és az igazgató remegő kézzel telefonált az egyik kísérőnek, hogy mi történt. Leálltak valahol? Le-robbant a motor? Nem, azt a hírt kapta, hogy repesztenek az autópályán lefelé. Már öt perce elhagyták a szikrázó napsütést, és elkezdett esni az eső – előttük, ameddig a szem ellát, szürke, tengernyi víztől vemhes felhők gomolyognak. Selymes letette, majd a saját szobájából, a bárszekrényből hozatott magának az egyik munkatársával egy hasas üveg Unicumot és egy metszett kristály poharat, és lehúzott egy felest. És fél óra múlva még egyet, mert a napsütötte folt egy tapodtat sem mozdult.

Nemsokára leértek Szolnokra a kis delikvensek, de ki sem láttak a járgányból, mert úgy zuhogott az eső, mintha dézsából öntenék. Selymes akadozó hangon azt az utasítást adta, hogy várjanak ott egy órát, hátha... Aztán indulhatnak haza.

Az óra leteltével indultak vissza a benzinkút parkolójából a továbbra is szelles, zivataros időben.

Selymes agya akár egy szuperszámítógép kattogott. Rengeteg megoldási variáció futott át rajta egy szempillantás alatt. Mire a kis furgon befordult a tit-

kos intézmény kapuján a csöppségekkel és a kísérőkkel, az igazgató már azon gondolkodott, hogyan lehet megtalálni az ország legsűrűbben lakott területén egyetlen embert, akiről nem tudunk az égvilágon semmit. Merthogy erre a végkövetkeztetésre jutott.

Másnapra vezetőségi értekezletet hívott össze.

– Emberek – kezdte –, a helyzet nem rózsás, de nem is teljesen reménytelen. Az tény, hogy a klónok sem külön, sem együtt nem oszlatnak felhőt, de ki tudja, hátha később valamelyiküknél mégis kialakul ez a képesség, ezért javaslom, hogy nevelőszülőkhöz küldjük szét a gyerkőcöket, hogy ha valami alakulgat, azonnal lássuk az eredményt a térképen.

– András, egyetérték – szólalt meg a kutatási igazgató –, a biztonság kedvéért én pedig azt javasolnám, hogy titokban ültessünk nyomkövető mikrocsipet mindegyikükbe, hogy mindig tudjuk, merre vannak, illetve merre viszik őket éppen.

– Jó ötlet, Robi – hagyta helyben Selymes –, viszont itt van ez a sokkal összetettebb probléma ezzel a nyilvánvaló felhőoszlatással, amit valami ismeretlen művel. A klónok apja ugyan nincs itthon, ellenőriztem, de mégis különösnek tartom, hogy ez a napsütötte sziget épp itt fölöttünk alakult ki, amikor mi pont ezzel a céllal kísérleteztünk. Nem lehet itt valami összefüggés?

– Tudományos alapon képtelenség összefüggést kimutatni, viszont furcsa lenne, ha véletlen volna – tűnődött Kóhalmi doktor.

Ekkor elhallgattak, és mindketten ugyanarra gondoltak, de egyikük sem mondta ki. Nem merték, mert úgy vélték, a többiek kinevetnék őket.

A hallgatásnak e percében nyikordult az ajtó, hírnök jött a meteorológiai szobából, s köszönés nélkül közölte: – A napsütötte folt fél órája megindult délkeleti irányba.

– Micsoda?! – hüledezett Selymes. – Kétnapos késéssel követi az eseményeket?... Na, várjunk csak, majd kiderül!

Berekesztette a gyűlést, és alaposan figyeltetni kezdte a foltot. Nos, a folt nem Szolnokra ment, hanem Békéscsabára, ugyanis amikor megállt, a békési megyeszékhely volt a középpontjában. Bár félúton felcsillant a remény, mert a folt megállt Szolnokon egy darabig. De aztán fél óra múlva folytatta útját. Selymesnek megint kattogni kezdett az agya. Miután a folt megérkezett, felhívta a MÁV diszpécserét, és tudakozódott, hogy milyen vonatok indultak Budapestről ekkor és akkor, és volt-e olyan, amely megállt Szolnokon nagyjából ekkor és ekkor. Azt a választ kapta, hogy nem volt ilyen vonat.

Akkor marad a közút. Na, szép lesz, amikor a folt visszaindul Budapestre, és a hatóságok – akikkel addig fölveszik a kapcsolatot – lezárnak minden fő- és mellékutat a folt előtt, és minden autóst megkérdezik: „Elnézést, uram, nem ön oszlat felhőt véletlenül?” Vagy: „Elnézést, hölgyem, nem tud róla, hogy rendelkezik-e ön valamilyen paranormális képességgel, például olyannal, hogy felhőt tud oszlatni?”

És egyáltalán: visszaindul-e a folt, vagy ott marad Csabán, netán továbbáll más irányban?

Nem, ez teljesen képtelen helyzet, egy fantomot üldözünk – gondolta az igazgató. – Ha közúti ellenőrzést kérünk, a széles nyilvánosság tudomást szerez a dologról, és rajtunk fog röhögni az egész ország, a kormány pedig dü-

höng, hogy ilyen szerencsétlenek vagyunk. És a hab az lesz a tortán, ha a sajtó kideríti, hogy a projektet az állam finanszírozza, ezt a nevetséges és sikertelen, tudományosnak csúfolt tervet... És az persze a sajtót már nem fogja érdekelni, hogy a klónozás terén egy csomó hasznos, felbecsülhetetlen tudományos értékű tapasztalatot szereztünk, amit máshol is felhasználhatunk.

A folt Békéscsabán maradt – mindörökre. Mármost addig, amíg létezett. Selymes minden követ megmozgatott, hogy valahogy kiderítse, ki lehet a rejtélyes személy. Ám – tekintettel a másfél megyéni területre – végül nem maradt más megoldás, mint a nyilvánosság. A közrádiókban és a köztévékben december 15-én és az azt követő héten mindennap bementek egy gondosan megfogalmazott felhívást, miszerint: „Kérjük, jelentkezzenek telefonon, a következő számon [...] azok a jelenleg Békéscsabán vagy szűkebb vonzásokörzetében tartózkodó személyek, akik november 2-a és 15-e között végig Budapesten vagy szűkebb vonzásokörzetében tartózkodtak, majd 15-én közúton leutaztak Békéscsabára vagy a környékére, és azóta is ott vannak. Jelentkezzenek bátran, mert közülük egyvalaki minden bizonnyal kapcsolatba hozható egy különös időjárás jelenséggel. A keresett személy, ha megtaláljuk, busás jutalomban részesül.”

Összesen tizenegyen jelentkeztek a felhívásra január végéig, és mindegyiküket Budapestre invitálták, megígérve, hogy kifizetik az utazás költségét és az elmaradt napi bevételüket. A busás jutalom azonban elmaradt, mert a folt nem mozdult a helyéről.

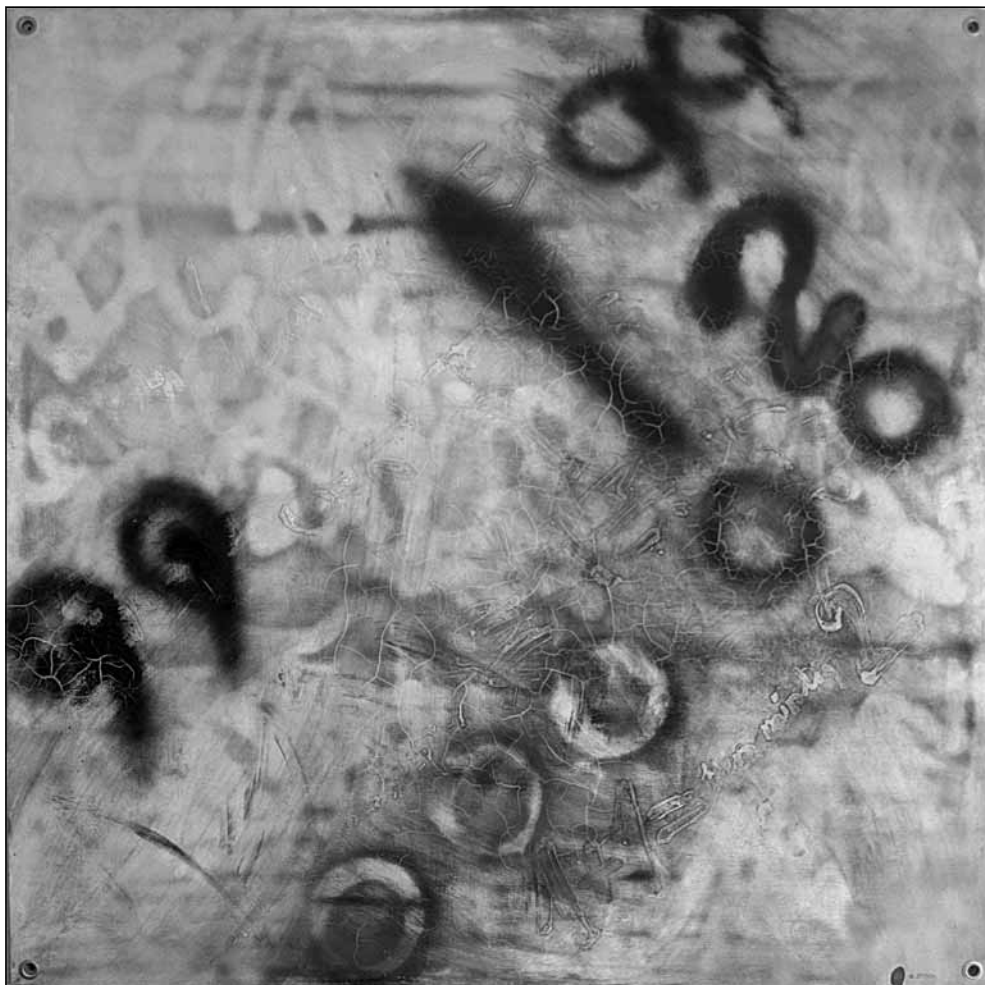
– Vége, barátaim – jelentette be az eredményt a munkatársainak Selymes február 3-án, Balázs napján. – A békéscsabai folt rejtélye egyelőre megoldatlan maradt. Intézkedtem, hogy a békéscsabai önkormányzat is minden lehetséges fórumon tegye közzé a felhívást. Hátha később szerencsénk lesz – olykor a lottó ötösről is lemaradnak olyan szerencsés szerencsétlenek, akik nem szereznek tudomást róla, hogy nyertek. A különbség annyi, hogy mi mindvégig nyitva hagyjuk az ominózus személy előtt a kaput. És nem tudhatjuk, hogy a klónok valamelyikében kialakul-e valaha a képesség, mindenesetre ha igen, arról úgy fogunk tudomást szerezni, hogy szétcsapjuk őket vidéki nevelőszülőkhöz, ahogy korábban már szó volt róla, és a térképen rögtön látni fogjuk, melyikük van a folt középpontjában. Budapesten nem hagyunk senkit közülük, mert van rá esély, hogy a békési folt visszavándorol a fővárosba, és nem akarom, hogy – akár a tudtukon kívül – esetleg átfedés legyen a két folt között... Ez hatalmas pazarlás is lenne! Bárcsak lenne két emberünk, aki felhőt oszlat! De ne ábrándozzunk... Holnap jelentést teszek a kormányösszekötőnek, őszintén feltárom a helyzetet, és az eddig elért kutatási eredményeinkre hivatkozva megpróbálom elérni, hogy munkaközösségünk egyben maradjon a klón-projekt eddigi sikertelensége ellenére is. Mint munkaadó nem szeretnék senkit az utcára tenni...

Selymes András jó szándékú elképzelése nem valósulhatott meg. A komoly pénzen fenntartott intézményt a minisztérium megszüntette, munkatársait szélnek eresztette, illetve az igazgatóra hagyta, hogy helyezze el őket olyan intézményekben, amelyekben képesek kamatoztatni a tudásukat.

A békéscsabai folt rejtélyére nem derült fény, sőt, úgy is mondhatnánk, a foltra a tudatlanság örök sötétje borult, ugyanis másfél esztendő múlva eltűnt. Selymes arra gondolt, hogy valószínűleg meghalt a „gazdája”.

Ami a Szindbád-gyerekeket illeti, egyikükben sem alakult ki a képesség – legalábbis addig, amíg éltek –, ugyanis huszonegy éves korukban minden előjel nélkül mind az öten meghaltak, egyik napról a másikra, látszólag egymástól teljesen függetlenül és látszólag makkegészségesen.

„Több dolgok vannak földön és égen, Horatio, mintsem bölcselmetek álmodni képes...” – jutott eszébe az ekkor már középkorú Selymes Andrásnak egy Shakespeare-idézet, amikor meghallotta a hírt. Megcsóválta a fejét, majd tovább pötyögtette számítógépe billentyűzetén a *Bűnös tudományok és a hűbrisz* című könyvét.

GONDOLATJEL

Ewa Lipska

Megköszönöm az életnek

Megköszönöm az életnek
hogy fölém hajolt.
Egy kávéskanálnyi napot lehelt
ha felfaltam a nyarat.
A többi gyerek kiáltozva sárkányt eregetett.

Amikor meghaltam értem élt.
Amikor éltem meghalt értem.

Megköszönöm az életnek
hogy szerette bennem a szerelmet.
Ma is lenyűgöz egy madár röpte
ahogy beszélgetésünktől vonzva lehull.

És ezt a verset is felé emelem
melybe túl sok cukor került.
Vagy túl kevés a szférák zenéjéből.

Sprint

Futás a legrövidebb távon.
Az indítópisztoly kilő minket a tér pompájába.

Még csak nem is hallatszott a lövés.
A hang a rajtolók számára
kiknek fülét már benőtte a moha.

Előttünk a futópálya. Gátak nélkül.
Temetői küzdőtér. Igazi sportszellem.

Ne rettegjeteK.

Ők akik előttünk futottak
békében alszanak
nevük betűiből pedig
kirajzolódik az ég.

Szobor

Szobor. A részvét kiárusítása.
A megkövezett emlékezet
melyre kiránduló iskolások ülnek
előhúzva éhséggel megkent szendvicseiket.

A meglapuló galambok
pernyi turbékolása.

A beton félelme
a halál giccse
és az áldozatok magánya.

Aszály

Fejemben oly hatalmas az aszály,
hogy vigyáznom kell,
tűzbe ne hintsem
az emlékezetemet.

ŐSZ

Nekikezdünk az ősz leírásának.
Pedánsan. Falevélről falevéltre.
Színt szín után.
A köd kínját a kereszten.
Szitál felém a hangod.

Körénk tekeredik a téma.
A dallam megsárgult zúgása.
A vörhenyes hajnaltól szerelmesen
tésztát főzünk.

És újra
forr
a régi pillanat
mint akkor
amikor
forró nyomon üldöztük
a fagyos őszt.

Fej

A fejem.
Méhekkel teli gondolatok.
Zsibonganak a távollévők.
Tengernyi sok zaj
egészen reggelig.

Legkedvesebb könyveimből
előlépnek
Grant kapitány gyermekei.
Lapról lapra járkálnak.
Száraz szavak zörögnek a léptük alatt.

Utánuk legvégül csend
még nem halálos
még nem síri.

Csend
melynek sarkában
semmivel sem összetéveszthető
félelmet ápolgatok
ama végső órára.

Zsille Gábor fordításai

Ewa Lipska (1945) krakkói költőnő, műfordító, szerkesztő. Festészetet tanult a krakkói Szépművészeti Főiskolán. Költői pályája a hatvanas évek végén indult, az úgynevezett '68-asok csoportjához tartozik. A rendszerváltást követően a bécsi Lengyel Nagykövetség kulturális attaséjaként szolgált, majd az ottani Lengyel Intézetet igazgatta. Verseit számos nyelvre lefordították – magyarul is olvasható egy Kerényi Grácia fordította válogatás (*Ewa Lipska versei*, Európa Kiadó, 1979), illetve huszonöt verse szerepel a *Mők, kezdőknek és haladóknak* (Parnasszus Könyvek, 2003) című antológiában, Zsille Gábor fordításában.

Stefano Benni

Döntetlen

Elegáns étterem, lágy fények, kevés asztal, sok pohár. Zene: aerobik utáni relax. Adagok: minimális. Balett-táncosnak tűnő pincérek mogyoróbar-na mellényben, fekete csokornyak-kendőben. Illat: Chanel és garnéla. Nézzétek azt a párt. A férfi magas, kifinomult, sasorrú, haja diszkréten festve, zakója zsebében lila zsebke-dő. A nő magas, kifinomult, orra ki-csit kiigazítva, majdnem valódi melle felett mély dekoltázs, combja hosz-szú, egyszóval még mindig nagyon vonzó. Nem néznek egymásra. A férfi fehérbort kortyol, a pohár aranyszínű fényében témát keres. A nő egy zel-lerszárat rágcsál, és a légüres térben túsarkúba bújtatott lábacs-káját hullá-moztatja. A pincér mozdulatlan, arc-kifejezése egy készséges bokszolóé, tekintete a páron, kész kielégíteni bármilyen kívánságukat. A férfi leteszi a poharat egymásba fonja ujjait, álla alá támasztja a kezét, és felkészül a beszélgetésre. A nő felaprítja a ma-radék zellert, játszik a karkötőjével, egyikkel a tizenhatból, és felkészül a hallgatásra.

– Hogy fedezted fel? – kérdezi a férfi.

– A mobilodban.

– Szóval kémkedsz utánam.

– Persze hogy kémkedek. Leg-alább megtanulod, hogy ne hagyd elöl az ágyon.

– És mit találtál?

– Egy üzenetet... Kedves, tegnap igazi bika voltál... felhívtam a szá-mot... és a tehén válaszolt. A Dóri, nézd csak.

– Te mutattad be...

– Disznó vagy! De most nem úszod meg szárazon. Megmondtam, legkö-zelebb elmegyünk az ügyvédhez, va-gyonmegosztás, ingatlanelosztás...

– Nem, drágám, nem szabadulsz meg tőlem ilyen könnyen. Én is rajta-kaptalak.

Nézik egymást. A pincér mosolyog-va letesz az asztalra egy tortaformára sütött tonhalas omlettet tartármár-tásban. A torta még rezeg. A pincér hátralép, és mozdulatlanul álldogál az összekötözött homárok akváriuma mellett.

– Rajtakaptalak, a laptopodon – mondja a férfi teli szájjal.

– Szóval kémkedsz utánam.

– Persze hogy kémkedek. Leg-alább megtanulod, hogy ne hagyd bekapcsolva jelszó nélkül. Beléptem a postafiókodbá. És megtaláltam Fede-rico levelét.

– Csak tréfált...

– Nem tréfált. Az orgazmusod szó-tárának tökéletes leírását adta.

– Rendben, akkor döntetlen?

– Akkor döntetlen.

– Hát nem – mondja a nő –, mert ha tényleg ujjat akarsz húzni velem, van még egy titkos meglepetésem. Egy hó-napja a kabátodban megtaláltam egy taorminai szálloda számláját. Kétágyas szoba. Felhívtam a nagybátyámat, aki a nyilvántartásoknál dolgozik. Veled együtt a 210-es szobába bejelentkezett egy bizonyos Romina Fantí. Az arany-seggű titkárnod, gondolom.

– Morbid vagy és modortalan... még a kabátomba is belenézel.

– Igen, és így én nyerek. Kettő-egy. Holnap elmegyünk az ügyvédhez.

A cortinai házat akarom, meg a Cherokee terepjárót, kezdetnek...

Nézik egymást, a remegő tonhaltorta vár.

– Nem nyerhetsz ellenem, drágám. Emlékszel, egy hónapja, amikor a londoni kongresszusra mentem? Nos, a repülőtéren sztrájkoltak, hát hazajöttem, csak nem szóltam neked. Franco autója állt a ház előtt.

– Nem jelent semmit.

– Nagyon halkán nyitottam ki az ajtót, nem vettétek észre, a szőnyegen keféltetek...

– Te szemét... És nem szóltál semmit?

– Nem, eljöttem, és azt gondoltam: ez még jól fog jönni, amikor a megcsalásaimmal akar betenni nekem. És látod, tényleg, most kettőkettő.

– És hova mentél, miután rajtakaptál?

– Anyámnál aludtam.

Nézik egymást. A torta megolvad és lefolyik.

– Azt hiszed, megfogtál, de én ravaszabb vagyok nálad. Aznap éjjel, amikor Franco elment, hallottam a tévében, hogy sztrájk volt. Felhívtam a londoni szállodádat, és nem voltál ott. Akkor telefonáltam a milánói Linate reptérre, a Sheratonba, ismerem a recepcióst, felkapcsolt a szobádba, és egy kedves hang válaszolt, idegen akcentussal. Egy szép brazil szajha, gondolom. Még hogy anyádnál aludtál...

– Hogy jutott eszedbe a Sheraton?

– A következő gép másnap reggel fél nyolckor indult. A reptérhez legközelebbi szállodát választottad, meg a legkényelmesebb kurvát, egyértelmű. Lusta vagy, nőcsábászként is. Háromkettő.

– Nem, édesem. Londonban a kongresszuson ott volt Gilberto is,

és mindent elmesélt. Teljesen el volt keseredve...

– Soha nem voltam Gilbertóval.

– De a feleségével, Giovannával igen. És ő csak hajtogatta: a feleségem megcsal, és ami a legrosszabb, az a gyanúm, hogy egy nővel, láttam őket beosonni egy szállodába a Fiera negyedben. Akkor eszembe jutottak a naptejes kenetetések, amiket a nyáron műveltetek, telefonáltam Giovannának, és csak annyit mondtam: tudok mindent, ő meg sírva fakadt. Azt mondta: ne szólj semmit Gilbertónak... Szóval, három-három.

– Nem, szívem. Mert ezután Gilbertót te vigasztaltad...

– Nincs bizonyítékod.

– A fodrászom, aki a városi meleg pletykák királya, látott titeket bemenni a Bang Bang különszobájába.

– Nem lehet. Kétezer eurót adtam neki, hogy tartsa a száját.

– Én meg hármat...

– Hogy jöttél rá?

– Megtaláltam a Batman-jelmezedet a szekrényed alján, a síruhád mögé dugva. Telefonáltam Giovannának, ő megtalálta Robinét Gilberto szekrényében...

– Jól van, bassza meg, négy-három neked, de még nincs vége.

– Halljuk, mivel tudsz előállni.

A torta meginog.

– 2002, nyár, az izompacsirta életmentő az üdülőben. Van egy polaroidom.

– Szemét! 2003, tél, megdugtad a szálloda masszörnjét. Az meg elmesélte a síoktatónak.

– Tényleg, el is felejtettem, a síoktatód. Öt-öt.

– Menj a picsába, masszörnőből kettő volt, az a lyukas fogú, hájas tehén is. Milyen borzalmas ízlésed van.

– Te beszélsz? Két éve az az undo-rító Grassi előljáró...

– Te akartad, hogy udvaroljam körbe, hogy segítse a szerződésedet.

– Azt mondtam, legyél velem kedves, nem azt, hogy szopd le a kerti ház előtt. A háziorvos mesélte...

– Rendben. De te meg megketytyintetted a feleségét, azt az összetákoltt vén pinát.

– Az is csak a szerződés miatt volt.

– Akkor is ér, hat-hat.

– Hat-hat. Elfelejtettem a lovasoktatódat, azt a csizmás parasztot.

– Nem, drágám. Azt már beleszámoltuk az öt évvel ezelőtti mérlegbe, amelyik kilenc-kilencre végződött. Nem számolhatod bele kétszer. Ne blöffölj, még megvan a lista a gépeimen, megnézhetjük.

– Ó, tényleg, a géped. Elfelejtetem, hogy Federico a levelében említi egy barátját is, aki csatlakozott a bulihoz... Szóval hét-hét.

Szembefordulnak. Nézik egymást. A torta olvadtan szétfolyik.

– Oké, döntetlen. Ezúttal megúszad.

A férfi megfogja a nő kezét. Megpróbál lehúzni róla egy smaragdgyűrűt.

– Hülye kurva – sziszegi.

– Mocskos disznó – suttogja a nő.

Kéz a kézben, a torta lefolyik az asztalról, a gyertya fénye megremeg nehéz sóhajuktól. Mennyire szeretik egymást, gondolja a pincér.

Pál Judit fordítása

Stefano Benni 1947-ben született Bolognában. 1976-os debütálása óta több mint tíz regényt és ugyanennyi novelláskötetet, számos verseskötetet és forgatókönyvet írt. Dolgozott újságíróként (például a *l'Espresso* és a *La Repubblica* munkatársaként), valamint rendezett filmet (*Musica per vecchi animali*), és jó néhányban szerepelt. Munkásságának egyik fő vonása a kortárs olasz és globális társadalom erőteljes kritikája, legfontosabb írói eszköze a fantasztikus, mágikus elemek használata és a szatirikus humor.

BEAUTIFUL TÁJKÉP NO. 3.

Wistawa Szymborska
Az öngyilkos szobája

Fogadok, hogy azt hiszed, üres volt a szoba.
Három szék volt ott, erős háttámlával.
Lámpa, a sötétben való küzdelemért.
Íróasztal, rajta tárca, néhány hetilap.
Egy gondtalan Buddha és egy aggódó Jézus.
Hét szerencseelefánt, notesz a fiókban.
Azt hiszed, hogy címeink nem voltak ott?

A könyvek, a képek, a lemezek hiányoznak, gondolnád?
Ott a vigaszt nyújtó trombita, fekete kezében.
Saskia, barátságos kisvirággal.
Az istenek öröm-szikrái.
Odüsszeusz életről álmodva fekszik kiterítve a polcon,
az öt éneken át tartó kalandjai után.
A moralisták
aranybetűvel írott családnevei
a cserzett könyvgerinceken olvashatóak.
Közvetlen mellettük a politikusok támasztják nekik a hátukat.

Még sincs kiút az ajtón át,
az ablakon keresztül nincs kilátás,
pedig a szobából éppen úgy tűnt, van.
Szemüvege az ablakpárkányon heverve nézett a távolba.
Egy légy zümmögött, vagyis még élt.

Azt hiszed, hogy levelei bármit is elmondanak nekünk.
De ha azt mondom, nem volt ott egy levél sem –
és mégis, minden barátja, valamennyien
egy üres borítékot helyeztek el egy pohár falára.

Hirdetés

Én egy nyugtató vagyok, amit
otthon is megtalálsz, de
leginkább egy rendelőben.
Akár vizsgák közben vagy
tárgyaláson is bevehetsz.
A szédülésből teljesen kigyógyítalak –
ha szükséged van rám, szedj be;
várj, míg elolvadok a nyelveden,
és csak azután nyelj le
egy pohár vízzel.

Tudom, miként bánj el a balszerencséddel,
hogyan kezeld a rossz híreket,
miként csökkentsem a fájdalmadat,
enyhítem az isten hiányát, miként
rántom le az özvegyi fátylat az arcodról.
Na, mire vársz még –
bízzál meg a gyógyhatásomban.

Még nagyon fiatal vagy.
Még van időd megtanulni elengedni magad.
Mondta valaki
neked, hogy nyelj le minden hazugságot?

Add csak át a benned lévő űrt.
Beágyazom neked estére.
Úgyis megköszönöd nekem,
hogyan volt hova feküdni.

Add el a lelkedet nekem.
Nincs más, aki elvegye tőlem.

Egy lélek sincs itt.

Bérgyilkosok

Azon gondolkodnak naphosszat,
hogyan és miként öljenek,
ahány ölés, annyifélen.
Kivéve, ha gusztusosan megebédelnek,
imádkoznak, megmossák a lábukat,
madarakat etetnek, felhívnak valakit,
miért ropog a válluk, ha levágnak egy ujjat,
hogyan állítsák el a vérzést, ha nők
lennének, betétet vásárolnának,
szemfestéket, vázába virágot,
jobb napjaikból viccet csinálnának,
rostos lét vennének magukhoz a jégről,
este a holdat és a csillagot néznék,
fülükre helyeznék a fülhallgatót és lágy
zenét hallgatnának, amíg édesen el nem
aludnának, a megleckéztetésen gondolkodva
– hacsak aznap este szükségük nem lesz
azon tanakodniuk, mit csináljanak.

Nagypál István fordításai

Wisława Szymborska 1923-ban született a nyugat-lengyel-országi Kornikban. Családja 1931-ben Krakkóba költözött, és Szymborska élete végéig ott élt. Miután a háború alatt illegális iskolákban képezte magát, 1945–1948 között a Jagelló Egyetemen tanult lengyel filológiát és szociológiát, de diplomát sosem szerzett. Az 1996-os irodalmi Nobel-díjról döntő bizottság indoklása szerint a rangos elismerést azzal érdemelte ki, hogy „költészete ironikus pontossággal engedti az emberi élet momentumaiban megmutatkozni a történelmi és biológiai összefüggéseket”.

Franz Hodjak

Háztűznéző

Jo Laurenz igen korán, valójában már gyermekkorában elhatározta, hogy ha minden a terv szerint halad, pontosan hetvenhét évesen fog megházasodni, és most már akörül járt. Élete nagyjából úgy telt, miként ő elképzelte, néhány meglepetést leszámítva. A meglepetések közül pedig mindig a kellemesebbek voltak azok, melyek a leginkább kétségbe ejtették, ugyanis a kellemesekben nem igazán akart bízni, és abban sem, ahogyan ezek újra és újra testet öltenek. Tudniillik Jo Laurenz kiszolgáltatta érezte magát a kellemesnek, és igazából sohasem tudta, miként védekezhet ellene a leginkább, és ezért a kellemest olyasvalaminek érezte, aminek a furfangjai ellen senki sincs felvértezve, a legkevésbé ő, mert soha nem tudta felismerni, hogy a kellemes valóban kellemes-e, avagy csupán a kellemetlen egyik formája. És abban is kételkedett, hogy az, amit ő kellemesnek érzékel, valóban kellemes-e, ugyanis sokkal inkább az volt a meggyőződése, hogy minden, ami úgy tűnik, mintha kellemes lenne, csupán a kellemetlen egyfajta kellemes, elbűvölő formája.

Nos, május lett, Jo Laurenz szeptemberben tölti a hetvenhetet, és pontosan a hetvenhetedik születésnapján akar megházasodni. Ám ez nem épp úgy volt, hogy azért akart megházasodni, mert fiatalnak érezte magát. Az olyan bölcs mondásokat, hogy valaki pontosan annyira öreg vagy annyira fiatal, mint amennyinek érzi magát, hatalmas hülyeségnek tartotta. Ez a fejetlen optimizmus, gondolta, bármilyen élethelyzetben csak élethossziglan tartó hazugságokhoz vezetne, hol kisebbekhez, hol pedig nagyobbakhoz, attól függően, hogy miként követeli azt meg az adott helyzet, mellyel ezáltal könnyebben megbirkózni vélnek. Nos, Jo Laurenz semmiképp nem érezte magát öregnek, sőt, de nagyon is tisztában volt azzal, hogy öreg, és távol állt tőle az önámítás, hogy mindenhol és mindenkinek azt erősítgesse, fiatalnak érzi magát, és hogy az élet csak hetvenhét évesen veszi igazán kezdetét. Nem is azért akart megőszülni, hogy öregkorára támaszra leljen. Azt az időt már nem akarta megélni. Inkább meghalna nyolcvanhét, legkésőbb kilencvenhét éves korában. És mint minden mást az élete során, ezt is rendesen betartaná, ebben biztos volt.

Jo Laurenz világléteben külön embernek számított, notórius különnek, aki semmit sem utált jobban, mint egy akármilyen kapcsolatba belemenni, a tartós kapcsolatok pedig szóba sem jöhettek nála. Emiatt változtatta folyton a helyeket, munkahelyeit, barátait, szokásait. Sohasem engedte, hogy valakivel vagy valamivel bizalmas viszonya alakuljon ki, még nővel sem. Mindig mindentől távol maradt, és az életet akkor tudta a legjobban uralni, amikor egyedül volt, igaz, már gyermekként rettegett attól, hogy a halállal nem fog tudni egyedül megbirkózni. Ehhez, és ezt nagyon is jól tudta, szüksége volt valakire maga mellé, ezért akart ő megházasodni, és Jo Laurenz úgy gondolta, most érkezett el a megfelelő pillanat a házasodásra. Igaz, hogy pokolian félt ettől a kapcsolattól, de még jobban félt attól, hogy halálakor egyedül legyen, és csak abban reménykedett, hogy ezt az egészséget valamennyire sértetlenül sikerül megősznie, de mindenekelett

abban, hogy csak egy, legfeljebb két évet fog majd tartani, és, mint mondta, nem lehet rosszabb a diktatúrájánál, melyben tizenkét éven keresztül sínylődött. Így hát minden kockázat ki volt zárva arra nézve, hogy valamikor bebizonyosodhat: nem a megfelelő nőt vette el, ugyanis a házasodás után már nem marad olyan sok idő hátra ennek beigazolódására. Tulajdonképpen ennek felismerése könnyítette meg a választását, amiért iszonyatosan hálás volt és jókedvű.

Az tette különccé, hogy szülei a Purschi, azaz Disznó keresztnévvel áldották meg, egy teljességgel lehetetlen névvel, amellyel, legalábbis így gondolta, sosem járhat tiszta lelkiismerettel az emberek között. És hogy ne legyen folyamatosan rossz lelkiismerete, amennyire csak lehetett, került mindenfajta emberi kapcsolatot. Mértéktelenül szégyellte magát, ha valaki a Purschi néven szólította, és még ennél is fatálisabb volt az, ha valaki megkérdezte, hogy hívják, neki pedig az igazsághoz híven azt kellett válaszolnia, hogy Purschi. Minden ilyen alkalommal legszívesebben a föld alá süllyedt volna. Ráadásul, apja román lévén, a családneve Muiaverde, németül Grünefresse, azaz Zöldpofa volt, és amikor egyszer próbálkozást tett arra, hogy legalább a családnevét megváltoztassa, egy román név viselésének lehetőségét egyesek egyfajta tagadásként interpretálták, mások pedig az egész románsággal szembeni inzultusnak. Ezért inkább meghagyta. Különben az apja rendes ember volt, aki a sorsát nagy lelki nyugalommal és méltóságteljesen tudta viselni, és a hagyományoknak megfelelően tiszteletben tartotta elődei nevét, ezért a legszigorúbban vigyázott arra, hogy azt sohase piszkítsa be, ami szintén imponált Jo Laurenznek. Németországban természetesen sokkal nagyobb megértést tanúsítottak az iránt, hogyha valaki nem akarta föltétlenül a Grünefresse családnevet viselni. A bevándorlási hivatalban egy hölgy azt a javaslatot tette, hogy vegye fel a Jo Laurenz nevet, és bár igen kíváncsi volt arra, hogyan jutott épp ez a név a hölgy eszébe, felhagyott vele, mert sokkal fontosabb volt neki, hogy Jo Laurenznek hívják, mint az, hogy a hölgygel bármilyen beszélgetésbe elegyedjen.

Jo Laurenz igen sokra vitte az életben, több pénze volt, mint amennyire szüksége lett volna, most pedig bepakolta a bőröndjét, ugyanis reggel korán útra akart kelni. A Mercedest nem kellett lízingelnie, hogy aztán lent, Erdélyben, a háztűnéző során felvágghasson és a jövődöbelijében mély benyomást tegyen vele, hanem ténylegesen birtokolta. Holmi fényképeket sem kellett beszereznie barátok, szomszédok vagy ismerősök házáiról, melyeket aztán sajátjaként adhat elő, hisz ő maga is hatalmas, tágas házat birtokolt, hét szobával, nagy kerttel, benne pavilonnal, úszómedencével, egyebekkel. Sőt, még fotográfust sem kellett azzal megbízni, hogy őt különféle fényképekbe belemontírozza, melyeken gyönyörű strandok, egzotikus városok, álomhajók, hatalmas hidak, impozáns kastélyok, várak és emlékművek ékeskednek, hogy őt úgymond nagyinak állítsák be mindenféle világcsodák közé, hanem valóban sok helyen megfordult a világban, és sokkal többet látott, mint amennyit szeretett volna.

Jo Laurenznek tulajdonképpen semmiféle konkrét elképzelése nem volt arra vonatkozóan, hogyan tudna magának menyasszonyt szerezni, és arra sem, milyen legyen az. Alapjában véve szép sem kell legyen, és szorgalmas sem, szellemes és szelíd sem, sőt karcsú vagy egészséges sem, és szerelmes sem kell legyen belé, még a hajszín és a frizura is teljesen mindegy volt számára, egyedül az számított fontosnak, hogy sok gyereke és unokája legyen, hiszen

valakinek majd kell gondoskodnia a közös sírjukról. Azzal is tisztában volt, hogy a jövődélbelije szerfelett csalódott lesz amiatt, hogy nem a lányait vagy unokáit választja, akik erre a szerencsére rászolgáltak volna, hanem őt, aki már túl öregnek tartja magát ahhoz, hogy az Aranynyugatról álmodozzék, ennek ellenére engedelmessé fog a sorsnak, de hogy hálásan vagy csalódottan-e, azt ő, Jo Laurenz sosem fogja megtudni. Ezen a vidéken az emberek ahhoz szoktak hozzá, hogy a sorsukat olyannak fogadják el, amilyen, és hogy a nagy összefüggésekbe belepassezoljanak, a lázadások csupán a hétköznapi kis dolgai ellen irányultak. Jo Laurenz különben azon a véleményen volt, hogy ott lent volt a fatalitás bölcsője, hogy ott született a fatalitás, mégpedig egy olyanfajta, mely az embereket szelíddé varázsolta, barátságossá és jóvá. Szerinte, ha már úgysem tudunk semmin változtatni, akkor azt kellene élveznünk, ami éppen adott, mégpedig az utolsó cseppig. Olyan fatalitás volt ez, amely az emberekből féltelen életkedvet hívott elő. Az igazat megvallva, Jo Laurenz azért keresett magának Erdélyben menyasszonyt, mert azt akarta, hogy Erdélyben legyen eltemetve. Akkoriban ott még méltóságteljesen bántak a halottakkal, és a halállal szemben nemcsak félelmet, hanem nagy tiszteletet is tanúsítottak.

Jo Laurenz már az autópályán volt, amikor eszébe jutott, hogyan számolták fel szülővárosában a legrégebbi temetőt. Ezt a késő középkorban létesítették, a városfalakon kívül, és mivel a város az idők folyamán messze túlnőtt a török betörések ellen emelt erődítményen, a temető immár a város közepére került. Tulajdonképpen senkit nem zavart, sem a lakókat, de még a hatóságokat sem, ám valakinek sürgősen szüksége lett arra a helyre, hogy a szomszédos kórházat kibővítsék. Az ügy igencsak kényes volt. A városvezetésből senki sem akarta vállalni a felelősséget a megfelelő rendelet kibocsátására, annak aláírásáról nem is beszélve, és munkások sem kerültek a halottak előkötésére és elhordására, még a világ összes pénzéért sem. A halottak nyugalmanak megbolygatása azon a vidéken szentségtörésnek számított, és az öröklét nemcsak tizenhét, vagy ennél néhányval több vagy kevesebb évet tartott, a helyi hatóságok kénye-kedve szerint, akiről Jo Laurenznek az volt a benyomása, hogy a legfontosabb döntéseiket forró nyári napokon hozzák meg, amikor morcosak és féltelenül izzadnak.

Már jó száz éve senkit sem temettek ebbe a régi temetőbe, ugyanis egy újat létesítettek, ahogy nevezték, a Központi temetőt, a Kiserdő szélén, ahol még az elkövetkezendő két-háromszáz esztendő halottai számára is épp elegendő hely volt. A régi temető halottai időközben furcsa illegalitásba keveredtek, és nem önhibából, hanem mert a sírásóit már régóta nem fizették, vagy mert nem voltak utódaik, vagy mert az utódaik kivándoroltak, és így egyszerűen nem volt, aki a halottakkal törődjön. Ennek ellenére semmiféle városi hatóság nem mert véget vetni ennek a különös illegalitásnak, hiszen nagy tisztelettel viseltettek az örökévalósággal szemben, a halottak örök nyugalomhoz való joga pedig teljesen törvényes volt. Igaz ugyan, hogy időnként kifosztottak egy-egy sírt, s kilopták belőle a halott ékszereit, ám magát a halottat békén hagyták, senkinek nem jutott eszébe, hogy a halottat ékszerrel együtt magával vigye, ezt követően pedig egy kukába, építkezésre, tóba vagy folyóba, komposzthalomra vagy máshova hajtsa.

Hosszas huzavona után végre sikerült olyan megoldást találniuk, melyet minden fél elfogadhatónak tartott. Úgy döntöttek, hogy a megfelelő szervekhez, így a rendőrséghez, útlevelesztályhoz, egyházhoz, titkosszolgálatokhoz, anyakönyv-

vezetőhöz fordulnak a halottak utódainak kinyomozása érdekében, és arra is készek voltak, hogy a halott maradványait elpostázzák az utódoknak, természetesen csak abban az esetben, ha emezek egyetértenek azzal, hogy fogadják a csomagot, és átvállalják a postázási költséget. Sajnos itt-ott bebizonyosodott, hogy valószínűleg nem az igazi halott volt az, aki postafordultával visszatért, a legtöbb esetben pedig egyenesen igaz volt, hogy nem a valódi halotról van szó. Ennek ellenére senki sem tett panaszt, ami viszont tovább bonyolította a dolgokat, amennyiben a nem igazi halottat, persze anélkül, hogy erre rájöttek volna, például az osnabrücki temetőben hantolták el, habár a végső nyugalomát az erdélyi Besztercén kellett volna meglelnie, ahol a tényleges utódai éltek. Mégis csak igen ritkán került sor újbóli exhumálásra, hogy a halottakat oda küldjék, ahova valószínűleg tartoznak, ugyanis a legtöbbször csak a temetés előtt, vagy még akkor sem ismerték fel a tévedést. Sok kellemetlenség adódott például Aachenben vagy Fuldában vagy Fürstenfeldbruckban vagy Bambergben vagy Karlsruhéban, az erdélyi városokban ezzel szemben jóval kevesebb, becsületükre legyen mondva. Itt ugyanis minden őst, akit postán keresztül házhoz szállítottak, tiszteletteljesen vettek át és örök nyugalomra helyeztek. Ezek a tévedések mindenekelőtt azért történhettek meg, mert az idők folyamán egyetlen sírba, az úgynevezett családi sírba, több halottat temettek egymásra, ahol végül egymásnak igen távoli rokonok is helyet kaptak, ami természetesen anyagi okokkal magyarázható, és nem azzal, hogy a rokonok annyira szerették volna egymást. Így került ugyanabba a sírba barát és ellenség, mely a szerfölött dicséretes beazonosítási igyekezetet nem igazán könnyítette meg. Sokan még a portó-, illetve az újratemetési költségeket sem akarták átvállalni, mert a pénzt más célokra kellett sürgősen fordítaniuk, és nem akarták holmi halott rokonokra költeni, akiket ráadásul nem is ismertek személyesen, és akik számukra teljesen közömbösök voltak. Így hát összegyűjtötték az összes halottat, akikre senkinek nem volt szüksége, vagy akik utódaira nem sikerült rálelni, és a Központi temetőben temették el, hogy itt leljék meg végső nyugalomukat. Más megoldás nem is jöhetett volna szóba, ebben mindannyian egyetértettek. Senki nem akart semmiféle átkot magára venni amiatt, hogy kegyelet nélkül bánik a halottal.

Jo Laurenz szívesen emlékezett vissza az ottani temetési rituálékra, mindenekelőtt azonban a halottak gyászolására, mely nem merült ki néhány könnycseppben, ami után aztán gyorsan vissza lehetett térni a megszokott mindennapokba, hanem a gyásznak volt egyfajta fenségessége, impozánsága, sőt grandiózussága, melyet hatalmas pompával és nagy költségekkel űztek. A holttestet nem tolták be valamelyik hullaház fagyasztófiókjába, hanem nyitott koporsóba téve a házban ravatalozták fel, és tiszteletére három nap és három éjjelen keresztül tartó virrasztást rendeztek, melyre olyan emberek is elmentek, akik a halottat nem ismerték, ugyanis nem tettek különbséget ismert és idegen halottak között, minden halottat egyforma mértékben megsirattak, sok pálinkával és lukulluszi lakomával, sőt hivatásos siratóasszonyokkal, ennyivel tartoztak az emlékének. Még azokat a halottakat is, akikkel egy életen át hadiállapotban voltak, bensőségesen és őszinte szívvel siratták meg, mert tudták, ellenségkép nélkül az élet ezután páratlanul nehezebb lesz. Németországban, amikor ezekről a temetési szokásokról mesélt, folyton arról kérdezték Jo Laurenzt, hogy nem büzlöttek-e ezek a halottak. Jo Laurenz nemcsak hogy el-

csodálkozott, hanem egyenesen ingerültté vált és felháborodott az ilyen ostoba kérdések hallatán. A halottakat ugyanis rendesen megmosták, sőt frenetikusán lesikálták, úgyhogy tiszták voltak, olyan tiszták, amilyenek valószínűleg egész életükben soha. És mihelyt a halott már felöltözve fekszik a nyitott koporsóban, már nem kószál semerre, nem eszik sem fokhagymát, sem hagymát, nem megy többé dolgozni, nem iszik sem pálinkát, sem bort, nem borotválkozik, nem fröcsköl az arcára semmiféle arcszeszt, nem használ olcsó parfümöt sem, nem izzad, nem vizek, nem szárik, nem készít semmiféle ételt a tűzhelynél, nem cirógat macskát, kutyát, többé nem dohányzik, sőt már a száját sem nyitja ki soha, mely a lyukas fogaktól bűzlene, és alvás után sem árasztana semmiféle kellemetlen szagot, ugyanis immár az alváson túl pihen, nem nyel le semmiféle orvosságot, nem tölti meg a benzintartályt, nem vérzik többé, nem lép bele ki tudja, mibe, szájszögletén át nem szivárogo ki semmi, még diszkrét nyálcsík sem, nem fingik, nem krémezi magát, nem böfög, nem közösül többé, nem is sír, hát akkor meg mitől is kéne bűzlenie? És mindenekelőtt a halott nem fáradt, Jo Laurenznek ugyanis az a tapasztalata, hogy egyik szag sem undorítóbb a fáradtságénál, tudniillik, állítása szerint, a fáradtságnak van egy olyan tulajdonsága, hogy egy alig érzékelhető, mégis elviselhetetlen bűzt képes kiárasztani. Hogyan is bűzlene hát a halott? Ha a virrasztáskor egyáltalán bűzőlőghet valaki, az csakis az élők közül lehet, ők az élet összes lehetséges bűzét képesek árasztani, mert semminek sincs több bűze, mint az életnek. Az élet pedig már csak olyan, hogy kizárólag kellemetlen szagokat produkál, melyeket vízzel, szappanokkal, gélekkel próbálnak eloszlatni, valamint különféle sprayekkel, parfümökkel, púderekkal, krémekkel és kenceficékkal próbálnak átverni, ez azonban holmi groteszk vállalkozásnak tűnik, mert az élet ennél erősebbnek bizonyul, és ezek a szagok kordában tartására tett nevetséges próbálkozások nemhogy csökkentenék, hanem sokkal inkább növelik a katasztrófát. Főleg reggelente bűzlenek az élők borzalmasan, és ilyenkor igencsak szájalmasan néznek ki, mintha kiokádta volna őket egy Isten, aki az éjjel saját álmaitól rosszul lett. A halál ezzel szemben szagtalan. Tehát a holtaknak kellene sokkal elviselhetlenebb legyen a koporsójuk köré gyűlt élők összes bűzének az elszenvedése, ám az ember a legkellemetlenebb helyzetekben is képes vigasztalásra lelni, és ez nemcsak az életben van így, hanem minden bizonnyal azon kívül is. Így hát a halott bizonyára inkább arra fog gondolni, hogy az élet meglepően gyorsan elmúlt, mondhatni, egy pillanat alatt elillant, úgyhogy már semmi sem múlik ezen a három fatális napon. Ott alant a lelkek nem elégedetlenkednek folyton, mint egyebütt, és olyan büszkeségről tanúskodnak, mely nincs önteltséggel, göggel, de még daccal sem telítődve, olyanfajta büszkeség ez, mely egyszerűen csak könnyed, és ennek a fajta könnyedségnek igen sok köze van a szabadsághoz, szóval ez a büszkeség könnyed, mert mindenfajta megkötöttségen túl található, és amikor a lelkek is odébbállnak és végérvényesen elbúcsúznak, megőrzik a szükséges illendőséget és decensséget. És Jo Laurenz azt is jól tudta, hogy temetése napján sütni fog a nap, ugyanis az volt a tapasztalata, hogy még mindig beigazolódni látszik az a néphit, mely szerint a temetés napján akkor süt a nap, ha a halott megbékélve és könnyű szívvel válik meg az élettől. Eső pedig akkor szokott esni, ha a halott ellenszegül a halálnak és sorsával perlekedik. Ő maga viszont megbékélve fog eltávozni, elé-

gedetten és beteljesedve, mert mindig mindene megvolt. Így hát nincs, amiért az ő temetése napján ne süssön a nap, és hogy az emberek vacak kedvűek és ne vidámak legyenek. Ezen gondolatok kapcsán Jo Laurenz érezte, mennyire megnőtt a jelentősége, és keményen rátaposott a gázpedálra.

Budapest felé menet Jo Laurenz mindig megszakította útját, és olyankor egy kiváló, régi magyar tanyán szállt meg, melyet egy lovasudvarral kibővített szállodává építettek ki. Általában három-négy napot töltött el itt, mielőtt továbbutazott volna Erdélybe, és élvezte a magyar konyhát, a magyar pálinkákat, a heves, ugyanakkor kimondhatatlanul szomorú cigányzenét, mely olyan természetű, hogy csak a szép emlékeket képes előhívni, és ennek hallatán az ember elkezd visszaemlékezni, és olyasmiket lát, amiket akkoriban, amikor ezeket átélte, egyáltalán nem látott. Így hát az ember sírni kezd. És még ha semmi oka nem is lenne a sírásra, az ember keservesen sír, mert a sírás mindig jót tesz, ha az ember túl sokat ivott. Voltaképpen ez ennek a szép, egyedülálló zenének a csábító kihívása, egy olyan kihívás, amellyel az összes vendég, aki az asztaloknál ül, igyekszik megbirkózni. Csak így csillan fel egy szikrányi igazság a láthatáron. Ez pedig roppant szükséges, ugyanis az embernek az a benyomása, hogy a világ végén van, és bár sovány vigaszként hangzik: a világ legszebb végén, amit egyáltalán el lehet képzelni.

Délutánonként Jo Laurenz hatalmas séták alkalmával büszke lovakon üggett a táj óriási messzeségébe. Időnként, ha kedve úgy tartotta, vadászni ment. Ez soha nem jelentett problémát, sem a változás előtt, sem azután, kemény valuta ellenében akár az egész Pusztát agyonlőhette. Ez alkalommal azonban Jo Laurenz némiképp ideges, nyugtalan és olykor-olykor bosszús is volt, mert ugye nem szabadságot utazott le, hanem háztűznézőbe. Persze tudta, hogy alapjában véve semmi sem üthet ki balul, hiszen ő nem az élete, hanem a halála számára keresett asszonyt, azaz egy olyan nőt, aki az élete után mellette áll, hogy majd az örökkévalóságban ne maradjon ennyire egyedül. Ezt természetesen el fogja hallgatni a menyasszony előtt, és végül mindenki elégedett lesz, ő, a jövődöbelije, annak gyerekei, unokái, barátai, ismerősei és szomszédai, akik halála után mind őt fogják siratni, igazán siratni, és becsületének emlékét megőrzik, úgy, ahogy azt mindig, már gyerekként is szeretne volna.

Szenkovics Enikő fordítása

Franz Hodjak 1944-ben született Nagyszebenben. 1992-ben az utolsó kivándorló szászok egyikeként hagyta el hazáját és választott városát, Kolozsvárt, ahol a Dacia Kiadó szerkesztőjeként és nem utolsósorban jeles, számos díjjal kitüntetett költőként, íróként élt. Kitelepedése óta művei Németország legjelesebb irodalmi kiadójánál, a Suhrkampnál jelennek meg.

Varujan Vosganian 1958-ben született a romániai Craiovában, örmény családban. Költő, esszéista és prózaíró, a Romániai Írók Szövetségének alelnöke. Politikus, közgazdász. Két kormányban is hazája gazdasági minisztere volt.

Varujan Vosganian

Suttogások könyve

(Részlet)

A könyveket kezdetben tapogatva és szagolgatva értettem meg. Nem én voltam az egyetlen. A lapok között néha feltűnt egy apró, piros férgecske is. „Ne öld meg – mondta nagyapám –, ő a könyvskorpió. Minden világnak vannak saját élőlényei. A könyv is egy világ. Azért vannak élőlények, hogy elfogyasszák a világ hibáit és bűneit. Ez a skorpió is így cselekszik: kijavítja a könyvek hibáit.” Sokáig nem is hittem, amit mondott. De most én vagyok a mesélő, amolyan írnok, aki a régi hibákat szeretné kijavítani. Ezek szerint könyvskorpió vagyok.

És ott volt a másik illat, amely a Kelet fűszerei közé emelte gyermekkoromat: a kávé aromája. Ezt a mesterséget szülőföldjükről, Anatóliából hozták magukkal nagyszüleim. Természetes könnyedséggel készítették a kávé, ahogy a mesterember is tudja az íz után, mikor lehet gyúrni az agyagot. Nagy odafigyeléssel főzték meg, és lenézték azokat, akik a részletek ismerete nélkül isszák a kávé.

Legelőször is, a nagyszüleim nem vásároltak pörkölt vagy – ne adj’ isten! – örölt kávé. Volt egy a sok pörköléstől teljesen megfeketedett rézedényünk. A fedelének olyan sajátos, hajtókarokkal ellátott szerkezete volt, hogy a kávészemek a lehető legegyszerűsebben pörkölődtek alatta. A lassú tűzön zajló művelet körülbelül egy órát vett igénybe. Mi, gyerekek, csak pörkölt szemeket kaptunk. Úgy szopogattuk, mint a cukorkát, és ha az íz elillant, szétrágtuk és lenyeltük őket.

A darálás következett. A sznob gyűjteményekben még ma is látni ilyen csúcsos tetejű, aranyozott, arabeszkekkel díszített kávéfőzőket, amelyeket odaraknak más, már hasznavehetetlen tárgyak mellé, mint a szamovár vagy a szenes vasaló. Gyermekkoromban a kávédaráló családtagnak számított. Sokáig tartott a darálás. Az öregek az udvarban gyűltek össze. A kovácsoltvas támlájú padokra puha párnákat rakott nagyanyám. Felváltva daráltak, úgy, hogy gondolatban mindegyikük elszámolt százig. Aki darált, nem beszélgetett, nehogy elvétsse a számolást. Ha mégis megszólalt, azt jelentette, hogy komoly dologról van szó. Mintha most is látnám őket az udvaron, a barackfa alatt: nagyapám, Garabet Vosganian, azzal a valóság felett járó tekintetével, a sógora, a nyugtalanabb és kötözködőbb Sahag Şeitania, Anton Merzian, a csizmadia, aki mindig elmesélte, miként szöktette meg a feleségét, Zaruhit, a szüleitől, Panciuból. A Focşani-ig lovon megtett húsz kilométeres utat az elbeszélő negyven év távlatából, már az Egyiptomból való kijövetelhez illő dicsfényvel övezte. A történet egyre színesebbé vált, mert Zaruhi, aki olyan süket volt, mint a föld, nem tudott ellentmondani neki. Aztán ott volt a másik csizmadia, Krikor Minasian, a Főutcáról, aki Anton Merzian komoly ellenfele volt. Ott volt Ohanes Krikorian és Arşag, a vörös, az örmény templom harangozója, aki madarakra vadászott. És ott voltak körülöttük a kövérkés nők, odicolonillatúan és ölbe tett kézzel. Arşaluis, a nagyanyám, a húga, Armenuhi, aztán Parantem, Zaruhi és Satenig.

A darálás körülbelül ezeröttszáz fordulatot jelentett. A daráló felmelegedett. Amíg már nem tudod fogni, mondta nagyapám. Amíg a kávé nem lesz olyan, mint a homok, tette hozzá, de csak akkor, ha nem volt ott Sahag Šeitanian, aki nem szerette a homokot. Néha én is átvehettem a darálót, forgathattam a hajtókart. A fém felforrósodott, és a kapcsoknál átszüremlett a kávé illata. Nagyapám olykor-olykor a tenyerébe szórt egy keveset, ízlelgette, úgy, ahogy a detektívek szokták szagolgatni a nagyobb adag kábítószerfogást. Nagyapám gyakorta kért még egy-egy kört, és az öregek engedelmessé váltak, hogy a jó illatú por minél finomabb legyen.

A kávéfőzés következett. A csonka kúp alakú ibriknek szűk nyaka volt. „Így sűrűsödik össze, ettől sípol a gőz – mondta nagyapám. – Minél inkább sűrűsödik, annál jobb ízű lesz a főzet.” Olykor-olykor az ibrik tartalmát meg is keverték. Volt valami sajátos ebben is: az ibriket addig tartották a tűzön, amíg a folyadék már-már forrni kezdett. Akkor a habját leszedték és az egyik csészébe rakták. Aztán az ibrik visszakerült a tűzre. Mindezt addig, amíg a kávé annyiszor forrt fel, ahány csészét előkészítettek. Szerettem kávéfőzés közben ott ülni nagyapám mellett. Bölcs volt és ügyes kezű. A legmeglepőbb dolgokat mindig ilyenkor mondta nekem. „Kávékészítés közben – mondta – elmondhatsz bármit, ami csak az eszedbe jut. Minden megbocsáttatik. Akik a kávé körül gyűlnek össze, nem veszekedhetnek. Később már az ő dolguk.” Szabadságának pillanatai voltak ezek. Olyankor az én öreg angyalomra emlékeztetett.

Most pedig a csészékről. Mint anyi más, elfelejtődött ez is, a kávéivás hagyománya. Manapság már különféle csészékből isszák, néha nagy vizeskanálból is. Neszkávét isznak, amelyben nincs zacc, hogy habról ne is beszéljünk. „A hab – magyarázta kiskanalával ízlelgetve nagyapám – a kávé címere.” Ma már nem puhák a társalgásra váró, körberakott székek. Az emberek kora reggel, minden társalgásra való hajlandóság nélkül, álmatagon isszák kávéjukat. Sokaknak a kávé csak ürügy arra, hogy cigarettázzanak.

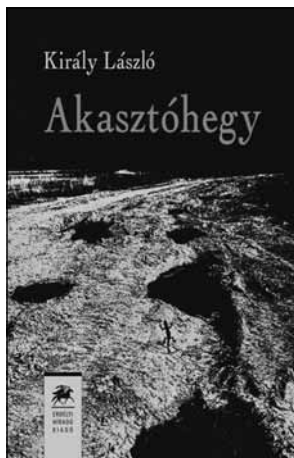
A kávécsészék kicsik voltak, szépen színezettek, hasonló tányér is tartozott hozzájuk. Az ibriket törökösen gezevének nevezték, a csészét findzsának. A teljes felszerelés török nevetek viselt, és néha még a kávé helyett is, törökösen, khaifét mondtak. Valószínű, hogy nagyszüleim, akik annak idején ugyanazt látták az öregektől a Boszporusz vagy az Eufrátesz partján, összekeverték az emlékeket és a szavakat.

Gyermekkoromban az öregek délután hat óra tájt itták meg a kávéjukat. Az elkészítés ceremóniája békés vizekre vezette a beszélgetést. A csészéknek a párnák között szorítottak helyet. Minden sietség nélkül, hangosan kortyolgatva és elégedett csettintések közepette itták a kávékat. Ez volt az a pillanat, amikor a vándorlások, a véres emlékek és a múltó ellenére, a világ változatlan és békésnek tűnt, a megbékélt lelkekkel együtt.

Nagyapám elővette a hegedűt, és addig játszott, amíg a csészék alján különféle kanyargós utakká száradt a zacc. Nagyanyám nem jósolt a zaccból, mert nagyapám szerint úgyis megtörténik, ami már írva van. A gondok pedig úgy vannak a világban, mint a füvek és az esők. Ha megpróbálsz elkerülni a megjövedő bajokat, azok úgyis megtörténnek, csak éppen mások vállát nehezítik el. Ha már anyi mindent el kell viselni úgyis, minek növelnéd még egyet a bűneid számát?

Király Farkas fordítása

Száztagú kórus

Király László, *Akasztóhegy*, Erdélyi Híradó Kiadó, Kolozsvár, 2010

„A sors kiáltott: válasszatok hát:
A szülőföldet-e, vagy a hazát?”
(Reményik Sándor)

Nem tudom, bekerül-e Király László neve valaminő (költői) „rekordok könyvébe” azért, mert nemrégiben száz, szülőföldjéről szóló (vagy pontosabb úgy: szülőföldjétől ihletett) verséből állított össze kötetet. Az ilyen tematikus egységet rendszerint antológiák közvetítik az olvasókhoz; Király László lírájából kitelt egy ilyen „egyszemélyes antológia”, ami nemcsak a szülőföld-téma gyakoriságát bizonyítja költészetében, hanem fontosságát is. Erre az erdélyi kritika már első kötetei kapcsán, évtizedekkel ezelőtt felfigyelt: „Király László alakuló költői világképe nek legfeltűnőbb sajátossága, hogy koncentrikus körökben rétegződik egy jól kivehető mag körül, amely az egésznek fókusza, legfontosabbika. A »szülőföld« vezérli ugyanis nála

más, általánosabb értékszférák szerveződését, s az utóbbiak e központi érték-szimbólummal implikatív viszonyban állnak. Persze, a szülőföld önmagában üres adottság, értéké akkor lesz, amikor vállalásával mintegy megszüntetjük esetleges jellegét, s feltöltjük összetett – érzelmi, erkölcsi, kulturális stb. – értékekkel.”¹ Kritikusaként én is ezt emeltem ki, nemcsak versei olvastán, hanem *Kék farkasok* című regényében is, és ezt a szülőföldkultuszt egyenesen munkássága nemzedéki jegyének állítottam: „Talán némi egyszerűsítéssel, de állítható: ebből a tájjal, szülőfölddel eggyé olvadó érzelmiségből, a szülőföld múltjával vértéződő helytálas-tudatból buggyan föl mindaz, ami újat ez a nemzedék líránkba ömlesztett...”²

Sok évvel később – amikor eljött az idő, hogy az erdélyiség-eszméről és a „helikoni triász”³ költészetéről szabadon lehetett gondolkodni és szólni is – ezt az „újat” megpróbáltam a régihez, az erdélyi irodalmi hagyományhoz kapcsolni. Mint azt a mottóul választott Reményik-idézet⁴ is szemlélteti, a két világháború közötti erdélyi író látszólag politikai, valójában egzisztenciális döntéshelyzetbe került: *hazájához* ragaszkodik-e (mely azonos volt a magyar nemzetállammal), vagy (számára) idegen országhoz csatolt *szülőföldjéhez*. A „haza” természetesen identitásának forrása is volt, az elvesztéséből következő identitás-válságra kellett

¹ Cs. Gyimesi Éva, *Élő kariatida (Király László)*, in: Cs. Gy. É., *Kritikai mozaik*, Kolozsvár, 1999, Polis Könyvkiadó, 77. A kritika első megjelenésének éve 1977.

² Láng Gusztáv, *Ha múlik emlék és varázs*, in: L. G., *A jelen idő nyomában*, Bukarest, 1976, Kriterion Könyvkiadó, 66. A kritika első megjelenésének éve 1973.

³ Az erdélyi „kisebbségi kánon” szerint a két világháború közötti erdélyi líra csúcscértékét három költő képviselte: Áprily Lajos, Reményik Sándor és Tompa László.

⁴ „Mért hallgatott el Végvári?” Reményik Sándor *Összes versei*, é. n., h. n. [Budapest, 1943], Révai, II. k.332.

megoldást találja. Így lett a szülőföld az új, az erdélyi identitás alapja. Mindjárt a kezdet kezdetén egy kegyes csalással: Kós Károly *Kiáltó szó* című röpirata ezt az „erdélyi identitást” minősítette a nemzetinél ősbibb, a nemzeti által „elnémított” önazonosságnak, melyhez csak vissza kell térnie az erdélyi magyar közösségnek.⁵ E „visszatérés” irodalmi lenyomata az erdélyi tájköltészet, mely valójában a szülőföld kultusza és az ebben a kultuszban megtalált identitás felmutatása.

„A szülőföld önmagában üres adottság”, idéztem fentebb, „fel kell tölteni” értékekkel. E „feltöltés” úgy történt, hogy a táj tárgyias elemei *értékjelképként* funkcionálnak az ide sorolható költeményekben.⁶ A természet törvényeinek engedelmeskedő tájra nem hatnak az emberi világ, a politika és a társadalom sodró változásai, ezért az általuk jelképezett értékek a szilárdság, az állandóság, sőt egyenesen az öröklét jegyeit öltik magukra. Nem kell részleteznem, hogy egy olyan közösség, amelyet váratlan történelmi változások sodortak kőd takarta, kiszámíthatatlan jövő felé, éppen ebben az értékállandóságot sugalló szülőföld-képben talált katartikus támaszt az identitásvesztés szorongásában.

Ha Király László szülőföld-verseinek élménygyökerét keressük, ugyancsak ezt az identitásválságot s a válságon felülemelkedni képes időtlenséget találjuk. Már első kötetében⁷ megjelenik ez az önmeghatározás:

„Párálló szántások nyílt melegét hozom szemeimben,
megkínzott, csontos parasztnok nyögését
végrendelkezték rám Akasztóhegyen a fák,
s lám: ez a föld hordja arcom vonásait,
ahogy a barázda feketéllik,
mint ez az árnyék szemeim alatt reggelente.
A hegyek homlokát patak-ráncostól
rólam mintázták türelmes esők.

...hisz ez a föld hordja vonásaim,
s hamubasült tanácsait viszem magammal végig
azok között, akiknek szemei alatt reggelente
nem ez az árnyék feketéllik.”

(Az én mezőim)

A lírai Én magára ismer a tájban, mondhatjuk, a lényeges azonban az, hogy *magára ismer*. Ez az önismeret egyúttal költői szereptudat is, mely

⁵ „A régi Magyarország nincs többé számunkra, de Erdély, Ardeal, Siebenbürgen, Transsilvania, vagy bármilyen nyelven nevezte és nevezi a világ: feltámadt és van, aminthogy volt akkor is, amikor azt hittük mi magunk, mert akartuk hinni, hogy nincs, és csak Magyarország van. Akkor is volt, de most is van és akárhogy is akarja akármilyen akarat, lesz örökkön örökké.” *Kiáltó szó / A magyarság útja / A politikai aktivitás rendszere*. Megírták: Kós Károly, Zágony István dr., Paál Árpád dr., Cluj-Kolozsvár, é. n. [1921], Lapkiadó és nyomdai műintézet Rt., 2–3.

⁶ Néhány közismert példa a sok lehetséges közül: Áprily Lajos: *Tetőn*, *Az irisórai szarvas*; Reményik Sándor: *A holt fenyő*, *Vizek ha találkoznak*, *Zuhanók vigasztalása*; Tompa László: *Erdélyi tél*, *Lófűrőszítés*.

⁷ *Vadásztánc*, Bukarest, 1967, Irodalmi Könyvkiadó

mélyen a szülőföld történetében gyökerezik. Ezt sugallja a „végrendelkezték” ige, nemkülönben a „hamubasült” jelző, mely ezt a szerepet a mesebeli fiú jelmezébe öltözteti. Mint tudjuk, a mesehős mindig győzedelmeskedik, ez a tájban megjelenített önismeret s a benne kristályosodó szerep tehát végső soron optimista. De a „türelmes esők” fordulat is a természet állandóságát idézi az arc mulandóságával szemben. Ha összevetjük a mintaadó hagyományként feltüntetett helikoni lírával, mindezeket – a tájszimbolika időtlen állandóságot sugalló jelentéseit, az ebben megtalált önazonosságot és az ebből következő bizakodást – akár közvetlen folytatásnak is tekinthetjük.

Csakhogy a szülőföld témája az ötvenes, hatvanas évek erdélyi költészetében egészen általános. Különösen a Király Lászlóhoz hasonlóan falusi, „népi” környezetből származó lírikusok műveiben.⁸ Az e témakörbe sorolható versek azonban éppen nem folytatásai a helikoni tájszimbolikának, hanem annak tagadásai. Ugyanis nem az állandóságot keresik a tájban és a népelet „végrendelkezéseiben”, hanem éppen a változást, a megújulást emelik ki értékként. Annak a (pszeudo) marxista esztétikai programnak megfelelően, amely az újat automatikusan a haladással, a régít (ugyancsak automatikusan) a maradisággal, szélsőséges esetben a „reakcióval” azonosította. Mélyre ható szemléletbeli változásnak kellett bekövetkeznie ahhoz, hogy az előző két nemzedék lírájából eltűnjék ez a gépies történelemlátás. Király László – és a Forrás második nemzedéke, melyhez tartozott – már eleve ennek a felocsúdásnak, a hivatalos történelmi optimizmust illető gyanakvásnak a jegyében indult, s ennek megfelelően alakította költői szereptudatát.

Amely költőnk lírájában korántsem maradt olyan harmonikus, mint *Az én mezőim* sejteti engedte. Már a vele egyidős *Utak* is felillant egy disszonáns mozzanatot: „Pedig volna egy-két gyönyörű történetem / beszélő halottokról, hallgató élőről, / késekről, puskákról, nagy lakodalmakról”, olvashatjuk, és a szövegben a paradoxon az otthon-élmény paradox voltát sejteti.⁹ Különösen ha a „beszélő halott” ellentétének tekintjük a „hallgató élőt”, hiszen csakis arra asszociálhatunk, hogy az élő: halottként hallgat. A „késék, puskák” az otthon zordságát jelzik, és ha végigolvassuk a kötetet, jó néhány példát találunk benne ember- és életpusztító tragédiákra, már-már elviselhetetlen megpróbáltatásokra. Hogy csak egyetlen ideillőt idézzek: a *Történelmi regény – I* régi ütközetre utal, mely azonban nem epizódnyi része a múltnak, hanem jelképe a szüntelen fenyegetettségnek: „Harangoznak Monostoron az apáság tornyában. / Vajdák, lázadók vicsorognak a föld alatt, / Megátalkodottan, kardot szorongatva, vívásra kész. / Amint Erdélyben nem volt más út soha.”¹⁰ Folytatása, a *Történelmi re-*

⁸ Példaként elsősorban Kányádi Sándor fiatalkori költészetét említhetem, de megtaláljuk ezt a motívumkört Páskándi Géza korai verseiben is.

⁹ Erre a kötet címe is utal. Nem tudom, honnan származik az Akasztóhegy helynév; lehet, hogy semmi köze a „kötél általi kivégzéshez”. Az olvasó azonban okvetlenül erre asszociál, amint vers is utal rá a kötetben: „Kötelek lógnak, lengenek, / végük igéző szép hurokban, /.../ Már incselkedik mindenik, / lengedez, billen, fordul is...” (*Elveszett világ*).

¹⁰ Egyes leíró elemek emlékeztetnek a fenesi csatára, ahol II. Rákóczi György halálos sebet kapott, Kós Károly *Varju nemzetség* című regénye szerint. Erre is van utalás a kötetben: „Apám a vaksi lámpa mellett. / Felolvassa – hányadszor?! – / a Varju nemzetséget. /.../ a »világ legszebb könyvét«” (*Nagy olvasások*).

gény – II egy gyilkosságot jelenít meg; három „egyenruhás” megöl egy földjéhez ragaszkodó parasztot. Az első világháború után? A második után? A diktatúra idején? És kik ezek az egyenruhások? Erre nincs válasz, hiszen „a futónak végtelen minden út”, a kiszolgáltatottság állandó és örök.

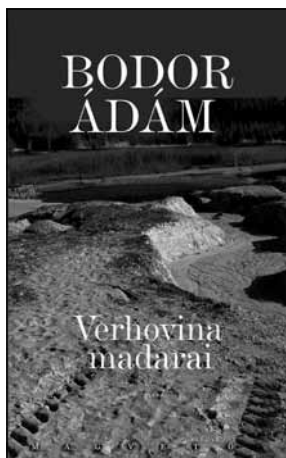
A szülőföld tehát egyszerre táj és történelem, az időn kívüliség és az időbeliség létkerete. Az ebből következő dilemmát, mint fenti példánk is szemlélteti, azzal oldja meg (vagy véli megoldani) a költő, hogy az időbeliséget valójában ismétlődések sorozatának tünteti fel. Mozgás és (időbeli) mozdulatlanság szerveződik eggyé az *Útirajz*-ban is: „fölvívnam csöndes / figyelmünket hogy / átutaztam a Mezőségen e / tikkasztó hőségben és az / ivóvíz még mindig ugyanaz / és a szívesség amellyel adják / még mindig ugyanaz és / átutaztam Murokországon / apadó patakok mentén a / fullasztó délutánban és az / ivóvíz íze még mindig ugyanaz / hiába a kicserélt pléhcsupor / a hozzá illő tekintet még / mindig ugyanaz /.../ anyánk testvérünk szava sem / változott s apánk sírján kopnak / a betűk egyébként minden ugyanaz...” Jelentéktelen részletek leírása ez, mondhatjuk, de az indító mondat („fölvívnam csöndes figyelmünket”) jelzi, hogy lényegre utalónak kell tekintenünk őket, a változatlanság jelképeinek. A leírás szenvtelensége ugyanakkor nyitva hagyja a kérdést, hogy jónak vagy rossznak, biztatónak vagy csüggesztőnek kell tekintenünk a mindig „ugyanazt”. Anyánk, testvérünk szava persze a „jó” felé billenti ezt a mérleget, másutt azonban az „üres boltok”, a „névtelen maradt szülőhelyek”, a „kedvetlen baktató szekerek” a „rossz” irányába. E minősítések azonban inkább következnek az olvasó értelmező viszonyulásából, mint magából a szövegből. Az ismétlődés ebben az esetben nem az „időnkívüliség” érzetét keltik, hanem az időből kiesettségét.

Két szólamot énekel tehát ez a „száztagú kórus” a szülőföldről. Egyik az örökléttel rokon állandóságé, amely azokból a költeményekből hangzik ki, amelyek valamiképpen mitizálják ezt az állandóságot, mint a már idézett *Az én mezőim*. De mellé állíthatjuk a *Virradat*, a *Valahol ott* vagy a *Lovasok* látomásos képsorát. A másik szólam a mítosztalanság (vagy a demitizálás) szólama; az ezt képviselő költeményekben a hiányra utaló kitételek a meghatározók: a „nincsen”, a „halott”, a „szomorú” és szinonimáik. Jó néhány példa mellett ennek összefoglalása szerintem az *Érzelmes utazás*, melyben a pozitív értékjelentésű – s ennek megfelelő jelképként szerepeltethető – tárgyiasságok elsilányulását élhetjük át, az „erős várunk nekünk a semmi” következtetésig.

Lehet-e mérleget – érzelmi, gondolati, poétikai – mérleget vonni e versgyűjtemény olvastakor? A szülőföld ugyanis nem értékközömbös téma; valamiképpen minden erdélyinek át kell élnie (és meg kell a maga módján válaszolnia) a Reményik-mottó megfogalmazta dilemmát. Király László válasza erre elsősorban a hűség, és ez mélyen erkölcsös válasz. Ugyanakkor ez a hűség kételyekkel átszőtt és majdnem reménytelen, már ami a szülőföld sorsát, jövőjét illeti, ezért hajlik át nemegyszer az abszurdba, a – camus-i értelemben vett – „sziszüphoszi” erőfeszítés kínjaiba. De hát – mint a francia író mondta – „Sziszüphosz boldogsága a kő”.

Pergőtűz

A víz szaga, a vég szaga

Bodor Ádám, *Verhovina madarai*, Magvető, Budapest, 2011

„Büdösség van nálatok. Mi a fene ez a szag?
Nem tudom, miről beszélsz. Vizsgáld meg az orrodat.”
(9.)

A mottóként kiemelt párbeszéd a regény első fejezetében hangzik el: a már néhány éve Verhovinán élő Adam válaszol a javítóintézetből újonnan a telepre érkezett, jégszínű szemű, mezítlásos Daniel Vangyeluk kérdésére. A jövevénynek a helytel való pregnáns találkozása a szag közegén keresztül történik, ám ez a szag csak a máshonnan érkező számára taszító. Az Adam nevű szereplő hangjával e fejezetben megegyező narrátori hang azonnal előhozakodik a büdösség magyarázatával: „A Paltinsky rét termálvizének fojtó szagát érezhette, amely hajnalra, amíg jótékony szelek el nem ragadják, megüli a völgy alját” (9.). A szag jelöli ki ennek a helynek a határait, a szag révén nyilvánul meg a hely, idegenként az érkező

és otthonosként a várakozó számára. A párbeszéd szagreferenciája azonban mindezeket túl valami olyasmit vetít előre, ami a regényvilág egészének tapasztalatát belengi, akár Verhovina vidékét a nappali pára vagy az éjszakai köd.

A Bodor Ádám szövegvilágába érkező olvasó számára – aki Daniel Vangyelukhoz hasonlóan, kívülről, máshonnan, más tapasztalati térből jön – a táj a benne lakókkal együtt nem csupán látványként, plasztikusan megformált és ennél fogva a képzeletben elevenen kirajzolódó alakok mintázatában képződik meg, hanem az érzékszervek kulturálisan kódolt hierarchiáját megbontva és átrendezve, orrot-fület minden irányban megdolgozó, összetett befogadói élményként. Ez az összetettség pedig minden bizonnyal nem stiláris választás eredménye, hanem a teremtett világ lényegi vonásait létrehozó és közvetítő narratív alapforma.

A szaglás *Sinistra* körzet-beli jelentőségére, az intimitás médiumaként való megjelenítésére és az olvasást irányító, nyomra vezető szerepére Dánél Mónika olvasata hívja fel a figyelmet: „A szagtalan, illetve szagot termékesítő nyugati kultúrákhoz képest a körzet egyik meghatározó médiuma a szaglás. [...] A szag jelöli a másik határát, a legnehezebb, ha egyáltalán lehetséges a kellemetlen szagokat természetesként érzékelni, ezzel a felkavaró idegenséggel szembesít a szaglás médiumán keresztül a könyv maga, rádöbrent, hogy a természetes is mindig kulturálisan determinált. És úgy alakíthatja a kulturális kódokat, hogy az olfaktorikus érzékelésre figyeltetve, körzet közegévé téve az olvasás meghatározó tapasztalatává is ez a médium válhat, a szag illanó, öntörvényű

»logikája« irányíthatja az olvasást.”¹ Ezen „logika” a *Verhovina madaraiban* is erőteljesen érvényesül.

A kívülről érkező idegen és a Verhovina furcsa idegenségében benne élők világa éppen a szagokhoz való viszonyulásban különbözik radikálisan egymástól. Verhovina vidékén a tájékozódás, a fizikai térben és a szereplők egymás közti terében egyaránt, szagok mentén történik, akár az állatok világában vagy egyes primitív népek kultúrájában. Szagok jelzik az általános közérzetet és az egyéni reakciókat, tapasztalatokat, valamiféle – kulturális kódokon, normákon és tudás-rendszereken túli – ösztönös, megérzéseken, szimaton alapuló, a még emberi és a már nem emberi határán húzódó, sajátosan verhovinás humán etológiát. A regény különböző szöveghelyeiről idézek: „Nem akartam, hogy Irina Nyegrutz megérezze a szagod” (11.); „Ahol két lábnyom között sárga folt jelezte, hogy az asszony [Delfina Duhovnik] leguggolt dolgát elvégezni, nehéz, fojtó állatszág kóválygott” (44.); „[Klara Burszen] Homloka fénytelen volt, alakja girhes, konyhája erősen macskaszagú” (9.). Nemcsak penetráns állati szagok, hanem szédítő illatok is belengik Verhovina világát, különösen Ed Pochoriles fogadóját, ahol az étel íze és illata szétválaszthatatlanul összekapcsolódik, ahogyan Korkodus megrendelése szól, „ne feledje zsályafüves tökmagolajjal öntözgetni az izzó parazsát, hogy füstje illatos mázzal vonja be a piruló halat” (63–64.). A szagok megváltozása jelzi a veszélyt, a bajt: a villámsújtotta gyerekek tragédiájakor „a mezőkről a jégverés baljós bürökszaga áradt” (58.); a túlélő két gyereket árammal elpusztító tettesek kilétére fényt derítő bizonyíték sem más, mint a vitathatatlan, megfellebbezhetetlen szag: „a betegszobában, a két halott gyermek ágya körül olyan nehéz, fémes szag lebegett, mint az olyan helyiségekben, ahol vasakat munkálnak meg. Az ilyen szag tartósan beleivódik az ember ruhájába, de még a bőrébe is. Bárhol járna is az illető, nyomát mindenütt otthagyja, meg is marad, amíg valamilyen légvonatot el nem sodorja” (61.).

A szagok mentén egy másfajta világérzékelés bontakozik ki tehát a regényben. A szagok mentén a nyomnál tartunk, amelynek éppúgy megvan a maga rétegzett és többszörös referenciája, gondoljunk csak Daniel Vangyeluk mezítlábas nyomaira a vízügyi brigád udvarán vagy Delfina Duhovnik málladozó, széles, medveszerű lábnyomaira a tavaszi erdő talaján, a lóarcú idegen bocsoros lábnyomára vagy az eltűnt Roswitha fejének a párna bemélyedésében hagyott nyomára.

A nyom mindig valamely hiány jelölője. Verhovina maga nyomszerű. Csendjében is a hallható hiány erősödik fel, például a madárcsivitelés hiánya: elmentek a madarak, hiszen valakik, ismeretlenek, idegenek, nem tudni, mi okból, karókkal, vízi fecskendőkkel leverték a fészkeket és elűzték őket, így a hely megszűnt számukra otthonosnak lenni. Nemcsak a madarak hiányoznak Verhovináról (a varjakat kivéve, azok nem mentek el, jelenlétük egyfajta „átokföldjévé” változtatja a vidéket), hanem mindazok, akik kihaltak („Jablonska Poljanáról kihaltak az evangélikusok” [138.]), akik elmentek (a javítóból érkező jövevények, Anatol Korkodus Roswithája, a Czervenskyek, akiknek elhagyott házában a vízügyi brigád berendezkedett, Olga Kapusztin, a Jablonska Polja-

¹ Dánél Mónika, *Érzékek természete, közvetített természet a Sinistra körzetben. Haptikus befogadás – szagok nyomába*, Híd, 2012/3., 45–53., 53.

náról megszökött korábbi gondozónő, a Klara Burszen kisasszony után vágyakozó, de a madarakkal együtt szintén eltűnő Dominik „Madarász” Mordwinn kapitány, de még Tatjana, Adam macskája is).

Az ismeretlenek üzenete nemcsak a madaraknak szól. Akik (még) ott vannak, azok is tudják, hogy napjaik meg vannak számlálva, és ahogyan Anatol Korkodus tudja, hogy „lejárt az ideje” (29.), úgy Adam számára sem kérdéses, hogy a hely napjai is meg vannak számlálva, hiszen mások rendelkeznek a hely fölött, és a jövő horizontját a vészjósló kijelentés rajzolja az égre: „valakik megalkudtak a fejünk fölött” (81.). Az elmenések ritmusa határozza meg az időszámítást, méri ki a múltat és a jövőt. A vég érzete lengi be Verhovinát, annak tudata, hogy akár a hely elhagyása, akár a „letartóztatás”, amely Anatol Korkodus számára van kimérve, vagy akár az ott maradás, mindegyik alternatíva azt jelenti, hogy nincs menekvés, nincs hová menekülni. A legjobb válasz erre az alaphelyzetre Anatol Korkodus erkölcsi tartása adja: „Anatol Korkodus egy ideje sejtette, hogy valaki szemet vetett a Jablonka forrásvidékére, és itt ér véget majd az ő pályafutása is, hamarosan vége lesz itt mindennek, ami ide kötötte, mégis úgy végezte a dolgát, mintha nem az enyészetnek, hanem az örökkévalóságnak dolgozna” (40.).

A Bodor Ádámra jellemző szövegeképző modalitás sajátossága, hogy egyetlen mondat képes világot teremteni, egyetlen névben megszületik egy egész világ, nem feltétlenül az áthallások mentén, hanem egyáltalán a hangzásuk révén. Megmosolyogtató a szöveg önreflexívnek tekinthető pillanata, amikor Adam a következőképpen reflektál a rádióban hallgatott énekesnő, Maya Miklovitz nevére: „Mégis, mit gondolsz, van ilyen név? Elhiszed, hogy a saját neve, vagy csak úgy kitalálták neki?” (18.)

A nevek indítják el a történetképződést, a verhovinai történéssor tizenhárom fejezetben elrendezett epizódja egy-egy szereplő neve (Anatol Korkodus, Delfina, Nika Karanika, Edmund Pochoriles, Aliwanka és a többiek) körül bontakozik ki. A szereplőről szereplőre, epizódról epizódra kikerekedő, kiöblösödő világban a mágikus realizmusra emlékeztető szereplőkkel találkozhatunk, gondolok itt García Márquez Ursuláját felidéző, a sárga blúzára szálló pillangókat eszegető Danczurára, vagy ugyancsak a *Száz év magány* disznófarkú csecsemőjét eszünkbe juttató csodagyerekre, a háromlábú Nikitára.

A Verhovina név már idegen hangzása révén is jelentéssé válik, az alcímmel – *Változatok végnapokra* –, az időbeli és térbeli koordináta-rendszerben egyaránt jelentéssel bíró *vég*, vagy akár a *víz* szóval alliterálva válik beszélő névvé akkor is, ha nem olvassuk referenciálisan, ha nem keresünk rá a térképen. A víz a keletkezés, a létrejövés közege, Verhovinához, a vizek országához azonban nem a kezdet, hanem a vég képzete kapcsolódik. A víz előfordulási formái és halmazállapota – a kilenc termálforrás, a zsilipet fogva tartó jég, a vidéket tartósan belengő köd és pára, a nedvek és folyadékok, amelyekből Aliwanka megjósolja a jövőt – határozzák meg a vidék arculatát. A víz „az élet eleme”, a víz szent („Köpj bárhova, csak a vízbe ne” (9.)), mondja Adam Daniel Vangyeluknak). A termálvíz felhasználása teremt megélhetést az ott lakók számára, akik egy berendezett, otthonosnak tűnő életformát köszönhetnek Anatol Korkodusnak, de éppen a hely otthonossá tételére irányuló kísérletei jelentik Anatol Korkodus végzetét, hiszen ellentmond annak

a felső, külső, arctalan autoritásnak, amely a térség felszámolására, a benne élő közösség megszüntetésére tör, és amelynek ágensei szorongást keltve fel-feltűnedeznek a vidéken.

A regény Verhovinája és a térképen fellelhető, valós, vízrajzi szempontból releváns ukrainai település, amelynek ruszin jelentése 'hegyvidék', úgy viszonyul egymáshoz, úgy feleltethető meg egymásnak, ahogyan az imaginárius a valósnak: a regénybeli világban nyomokban fellelhető a lehetséges referenciák, szociográfiai utalások, a diktatúrákra emlékeztető eljárások (akik jönnek, sejtelmes többes szám harmadikban, hogy elvigyék az embert, azok mindig éjjel érkeznek), a töltött Eugénia-keksz (a múlt rendszer ízeit ismerő romániai olvasó tudja, mi az), a hely elzártsága, elszigeteltsége, karanténjellege (ahol még a menetrendet is eltörölték és felszedték a síneket), és hosszan sorolhatnám. A reáliák palettáján kikevert színárnyalat azonban a különös minőségével illethető, az írásban-olvasásban megképződő, lebegtetett, lebegő világ, magasan és távol fekvő vidék (a hegyvidék tudvalevőleg a szerző kedvelt terepe). Verhovina a regényben megképződő ellenpólusai a város, a déli vidékek, valamint a síkság, ezen oppozíciópárokban elfoglalt helye révén körvonalazódik rurális, északi, hegyvidéki környezetként. Verhovina a periféria, Bodor Ádám számára viszont éppen a periféria az a hely, ahol a dolgok lényege, igazi arca megmutatkozik, ahonnan rálátás nyílik a dolgokra, akár egy kilátóról. Bodor Ádám élet-szagú helyszínei a kelet-közép-európai környezetre, a balkáni régióra jellemző abszurd, groteszk, destruktív társadalmi mechanizmusokra emlékeztetnek, de mégis mindig merőben másak, mint valamely régióban fellelhető társadalmi realitás, inkább egy erkölcsi környezetet modellálnak, anélkül hogy a szerző egy szisztematikusan visszabontható, felfejthető, allegorikusan értelmezhető történetet adna az olvasó kezébe.

Nyomokban, elszórtan találunk utalásokat azokra a referenciákra, amelyek reális helyszínhez (Adam Máramaros vármegye magyar nyelvű hegy- és vízrajzából olvas fel a magyarul alig értő Klara Burszen kisasszonynak), valamint a jelenhez (a huszonegyedik századhoz) kötik a regény világát. Az utolsó fejezetben, több kis fakereszten megjelenik a 2011-es év, jelezve mintegy, hogy az elbeszélés ideje és az elbeszélő idő nyugtalanítóan, feltartóztathatatlanul egybeesik. Verhovina nem máshol van, nem máskor van: Verhovina az itt és a most. A közelítő vég víziószerűen egyetemessé tágul: „Hontalan madarak keringenek a föld körül, anélkül hogy valaha leszállnának” (236.). Mégis, a regény végén, rejtélyes és érthetetlen módon, visszatérnek a rozsdafarkúak, Verhovina madarai, és példaszerű precizitással, követendő nyugalommal és biztonságérzettel kezdenek el dolgozni újra a fészükön.

Különös feszültség rejlik a *vég* és a *víz*, a preapokaliptikus környezet mint regénytéma és az írói fantázia bővizű, kiapadhatatlan, örök keletkezésben lévő forrásai között. Bodor Ádám olvasóiként méltán elmondhatjuk, hogy a közvetített tapasztalat- és élményvilágban való részesedés révén egy közösség tagjává váltunk: regényei közösségteremtő erővel bírnak, amelyekben elemi erővel és hasító tisztasággal mutatkozik meg az otthonosban az idegen, az idegenben az otthonos.

Boldog végnapok

Hosszú várakozás előzte meg Bodor Ádám legújabb, harmadik regényének megjelenését. Az *érsek látogatása* óta eltelt tizenkét év alatt nem kevés elvárás gyülemlett fel a készülő könyvvel szemben, annak ellenére, hogy tudjuk, nem érdemes bármit előre megkövetelni egy még megszületendőben levő műtől. Jelen esetben az első Bodor-regény, a *Sinistra körzet* szinte reflexszerűen váltotta ki olvasóiból ezt a hozzáállást: egy ennyire nagyszerű kötet után nagyon nehéz nem azt várni, hogy a szerző önmagát túlszárnyalja – a feladat azonban szinte kivihetetlennek látszik. Az olvasó így előre borítékol magának némi csalódottságot, mely – hangsúlyozom – független a tényleges olvasmányélménytől. Első találkozásom a regénnyel bennem is csalódást keltett: minden túl ismerős, a tájak, a hatalmi viszonyok, a monadikusan zárt figurák, a meghatározatlan félelem, még az olvadó hó és a tavaszi virágok illata is. Csak a második, harmadik olvasás után döbbszemtem rá arra, mennyire erősek és mennyire hiábavalóak a prekoncepcióim, sőt: mennyire meghatározzák még azt is, mit veszek észre a szövegben. Ezen felismerés után máris egész más színben tűnt fel a regény világa: elkezdett saját fényével világítani, mint a jégbe fagyott vízimalom, Eronim Mox varázslámpása.

Ami a Bodor-regények egyik legfontosabb világteremtő elemét, a neveket illeti: a szerző itt is tobzódik a különféle érdekes hangzású, különféle népekre, nemzetiségekre vagy vallási felekezetekre utaló tulajdonnevekben, akár személyekről, akár földrajzi nevekről van szó. A táj valószínű (sőt, bizonyos nevei valóságosak), mégis

elhelyezhetetlen, az olvasó jobban teszi, ha ezúttal sem bajlódik térképpel, s még a szövegben említett Máramaros vármegye hegy- és vízrajzát sem kutatja fel. Az erős, karakteres hangzású Verhovina szó már önmagában kialakít egy képet bennünk: az első két szótag alapján keménynek és hidegnek képzeljük ezt a világot, melyet ugyanakkor (az utolsó két szótag nőnemű végződése képében) némi kedvesség és légiesség is átjár. A baljóslatú Sinistra körzethez képest itt valóban jobb érzés elidőzni. Minden kiszámíthatatlanság, fenyegetés, a pusztulás minden lépése együtt sem képes arra, hogy a falu lakóiban elültesse a menekülés gondolatát. Jablonska Poljanáról csak az megy el, aki nem találja itt a helyét: a fészektől megfosztott énekesmadarak, valamint Anatol Korkodus madárkái, a javítóból elhozott gyerekek.

A tizenhárom fejezet mindegyike egy (vagy több) szereplő nevét viseli. Valóban személyekhez kötődő, mozaikszerű, rövid történeteket olvasunk: ez a személyesség Bodor regényében új elem. A nevek, legyenek akár milyen furcsák és megmagyarázhatatlanok, itt erősebb, szervezettebb kapcsolatban állnak viselőikkel, nem választhatók le róluk tetszés szerint. A szöveg többször reflektál is erre az állandóságra. Ha egy festett hajú intézeti suhancot Daniel Vangyeluknak hívnak, „mint valami kopott, öregszerű sekrestyést” (6.), akkor ez a neve, bármilyen furcsán hangozzék is. És ha ugyanőt megkérdezik, mit gondol, a rádióból szóló énekesnő neve valóban Maya Miklovitz-e, „vagy csak úgy kitalálták neki” (18.), akkor nem érti a kérdést. Az is igaz viszont, hogy

a nevek mögött nem állnak igazán hús-vér alakok: mindaz, ami meghatározza őket, az a történet, amit róluk hallunk. Vannak tetteik, esetleg foglalkozásuk, a rájuk bízott feladatokat elvégzik, de nincsenek például mélyebb érzelmeik, erkölcsi integritásuk pedig végképp hiányzik – nem is csoda, mivel a világ, amelyben élnek, jórészt mentes az erkölcsi szabályoktól. Szövevényes árulások, homályos üzletelés robbanóanyagokkal, a legnyilvánvalóbb tények letagadása – a sor hosszan folytatható lenne. Talán a gyilkosság az egyetlen bűn, amely megtorláshoz vezet (Augustinét két iskolás gyerek meggyilkolásáért házi őrizetre ítélik), ennek ellenére többen is erőszakos halállal végzik. A regény első mondatában említett Stihl motoros láncfűrésznek a dramaturgiai szabályok értelmében el kell sülnie, s mielőtt Fabritius exlelkész gyilkolni indul vele, az elbeszélő-szereplő, Adam így biztatja: „Eredj, jóra való ember vagy” (236.). Minden csak nézőpont, illetve homályos érdekek kérdése.

Akkor hát negatív utópiával állunk szemben? Az erkölcsi normák kifordítása, a hatalom önkénye itt is egy diktatórikus berendezkedés veszélyeit jeleníti meg, ahogy az előző két regényben? A válasz korántsem egyértelmű. Nyomokban itt is felbukkannak egy diktatúra elemei, ám a hatalom nem összpontosul egyetlen ember vagy csoport kezében. A vízügyi brigád, élén Anatol Korkodussal, ugyan tekinthető a falu irányítójának, a vele ellentétes oldalon ott áll például a rettegett Damasskin Nikolsky vagy Karabiberi rendésznő, ám az igazi fenyegetés nem tőlük, hanem a körzeten kívülről, a távolból érkezik, kósza idegenek és gazdag befektetők képében – vagy éppenséggel a semmiből, megnevezetlenül, mint a moto-

ros szán, amely végül elragadja Anatol Korkodust. Megfoghatatlan félelem uralja ezt a világot; az idegen erő még a természet rendjét is megváltoztatja. A madarak elrepülnek, a méhek és halak kipusztulnak, a végítélet pedig akkor jön el, ha a nap nem megy le többé. Mindeközben fény derül arra, hogy bár a történések térképen nem helyezhetők el, a naptárban igen: egész pontosan 2011-et írunk. Jablonska Poljana visszájára fordított, értelmetlen tevékenységekkel töltött, mégis békés hétköznapjait valójában egyetlen dolog fenyegeti: a mai világ számunkra ismerős hétköznapjai, termálfürdő-építéssel, a gazdagság ígéretével – melyek ebben a tükörben mintha nem is lennének olyan magától értetődőek. Ha már utópia a könyv, meglehetősen kétélű.

A *Verhovina madarai* az előző két regényhez képest talán kevésbé áll össze egyetlen egységgé; ha a *Sinistra körzet* műfaji hovatartozásával szemben felmerültek kételyek, azok, úgy látom, most még indokoltabban vethetők fel. A novellaszerű fejezeteket a korábbi ismert eljárások fűzik egymás után: a szereplők nevének és eposzi jelzőinek ismételtetése, a hozzájuk tartozó történetzilánkok visszatérései, a legfontosabb motívumok (például a víz, a büdösség vagy a madarak), a szöveg rendkívül egyenletes, sajátosan bodori stílusú és hangzásvilága összefogja a kötetet, ugyanakkor még erősebben jelen vannak azok a vonások is a szövegben, melyek széttagozódást eredményeznek. A korábbi regényekben nem volt arra példa, hogy egy szereplőt vagy helyszínt – véletlenül? szándékosan? – kétféleképpen nevezzenek: itt a Nikolina-telepen dolgozó Krantz állatorvos a 9., róla elnevezett fejezetben Svantz dokiként, a helyszín pedig

Kolina-telepként szerepel, az ostábla helyi változatát pedig előbb Krik-Krak, majd Trik-Trak játékként emlegetik. Megszokhattuk persze, hogy Bodor világában a tulajdonnevek (a hozzájuk tartozó identitással együtt) hatalmi és egyéb érdekeknek megfelelően cserélődnek, de itt nem erről van szó. Sőt, mint említettem, ez a regény meglepően „merev” jelölőként kezeli a személyneveket. A (látszólagos) összefüggésletlenség más apróságokban is megjelenik: az egyes történetelemek gyakran megváltozott formában térnek vissza, az időrendet megszerző utalások pedig többször is ellentmondanak egymásnak.

A regényszerűséggel kapcsolatban a legtöbb fejtorésre az elbeszélő kilétének ingadozása adhat okot. A *Verhovina madarai* egyik fő újítását épp ebben látom: a korábbi regények egyik hangsúlyos formai elemét töltötte meg Bodor új tartalommal. A könyv nagy részében Adam, Anatol Korkodus brigadéros segédje a megnevezett narrátor. Sok mindenről tud, akár a mindentudó elbeszélő titulását is megkaphatná, mely kiválóan alkalmassá tenné a regényelbeszélői pozícióra, csakhogy a tizenhárom fejezetből négyben nem Adamtól halljuk az eseményeket, a 2. fejezetben például el sem hangzik a neve. Hogy a bizonytalanság teljes legyen, a 3. fejezet egy külső szemlélővel indul, majd az utolsó oldalakon Adam átveszi a szót. A *Sinistra* körzetből ismerős megoldás – ennyiben is hagyhatnánk a dolgot, ha nem lenne nyugtalanítóan más ez a fajta bizonytalanság. Ott akár Andrej Bodort, akár a harmadik személyű elbeszélőt hallottuk, mindig követhető volt egy jól azonosítható, világosan kifejtett történeteszál. Itt viszont csak sok rövid, személyes történetet ismerünk meg, de kevés a

fejezeteket átfogó, nagy ívű történés. A pusztulás, megsemmisülés folyamata az egyetlen, ami előrehalad. Ebből a nézőpontból nem látszik regénynek a könyv, a történettörmelékek felett azonban ugyanolyan mindentudó elbeszélő uralkodik, mint egy regényben. Mintha Adam (vagy Adam neve mögött valaki) játszana velünk. Feltehető a kérdés: mi célt szolgál mindez? Tényleg a könyv egységének megbontása, a töredékesség hangsúlyozása lenne az egyetlen mögöttes szándék? Netán más oka is van az elbeszélőnek, hogy homályban hagyja kilétét?

Szót kell ejtenünk még az alcímről is: *Változatok végnapokra*. Verhovina története, pontosabban történetei mind a pusztulásról szólnak. Szinte minden fejezetben meghal valaki, mások eltűnnek, a könyv végére alig marad lakosa Jablonska Poljanának. A boltok bezárnak, a vasúti síneket felszedik, a vízügyi brigád tevékenységének megszűnésével a központi hatalom utolsó morzsjája is elenyészik. Adam mégse megy el innen, sőt: továbbra is kitartóan védelmezi az idegenektől a végképp magára hagyott települést. Mintha a vég zavartalan elérézését akarná biztosítani. A könyv egyetlen nagyszabású apokaliptikus eseménysort alkot, a hozzá tartozó üdvtörténeti ív nélkül. Ami a pusztulás után következik, az már túl van azon, hogy pusztulásnak nevezzük; a legkevesebb értékelést sem engedi meg, egyszerűen csak van. A morál hiánya végső soron ebből is ered: Verhovina makacs elzárkózása az utolsó fejezetben 2011-es évszámmal megjelölt jelentől visszatérés egy időtlen természeti állapotba, ahol a felhők akkor is ott vonulnak az égen, ha senki nem látja, a visszatérő rozsdafarkúak pedig fészket raknak: „Pálcika, ágacska, száraz fűszál, hajszał” (255.).

A természet közömbösségével párhuzamba állítható az a tárgyilagosság, amellyel az elbeszélő (Adam) tekint a történésekre. Semmit és senkit nem ítél el, csak szenttelen hangon tudósít. A történetek bizonyos pontjain pedig váratlanul elkezd ételekről beszélni, a korábbi Bodor-regényektől szokatlan részletességgel és érzékletesen: az Augustinék öngyilkosságáról szóló fejezet a Nyegrutz-féle cakkos lángos leírásával zárul, de készül többek között lebbencsleves, berbécstokány, herepörkölt, és azt is megtudhatjuk, mennyi ideig kell sütni a fiatal tengerimalacot. A vacsora menüjének változásából derül ki Anatol Korkodus számára, hogy nemsokára eljön a vég, a kantinból érkező paradicsomos káposzta gonosz üzenetet hordoz: ételek és történések szerves kapcsolatban állnak egymással. Úgy tűnik, ez nem független az elbeszélő kilétének bizonytalanságától sem.

A Verhovinán bekövetkező apokaliptiszhez tartozik egy könyv, melyről még azt sem lehet eldönteni, mi a műfaja. Ez Anatol Korkodus mindennapi olvasmánya (úgyszólván Bibliája), Eronim Mox mesés- illetve szakácskönyve, hol így, hol úgy nevezik. Egy senki által rég nem beszélt nyelven, magyarul íródott, és csak elejtett megjegyzésekből értesülünk róla, mit tartalmaz: egyrészt Verhovina teljes történetét a kezdetektől a végétéleig, sőt azon is túl, másrészt recepteket, melyek egyúttal minden felmerülő élethelyzetre megoldást kínálnak. A *Verhovina madarai* titokzatos játéka a mindentudó elbeszélői hanggal, a műfaji besorolhatatlansággal és sok más finom részlettel mintha mind erre a könyvre utalna. Könyv, amely önmagát ábrázolja? Mise en abyme? Akárhogy is értelmezzük, Bodor Ádám műve rendkívüli szépséggel megírt, hátborzongató és magával ragadó élmény.

Csillag Dóra

Mágikus nihilizmus

Ikerormok. „Két héttel azelőtt, hogy meghalt, Borcan ezredes magával vitt terepszemlére a dobrini erdőkerület egyik kopár magaslatára.”

„Két héttel azelőtt, hogy nevelőapámat, Anatol Korkodus brigadérost tartóztatták, megajándékozott egy vadonatúj Stihl motoros láncfűrészszel” (5.).

Íme Bodor Ádám két prózaműve, az 1992-es *Sinistra körzet* és a 2011-ben kiadott *Verhovina madarai* első mondatai. Két könyv, megjelenésük között eltelt két évtized, mégis, a bennük teremtett világokban, pontosabban abban az egyetlenben, mintha megállt volna az idő. A két – műfajilag jobb híján regényként jelölt – kötet számomra az egymástól elválasztott, földrajzilag eltérő helyen felnevelt egypetéjű ikerpár képzetét kelti. A szerkezeti, tematikai, stilisztikai, azaz írásmódbeli hasonlóságok, párhuzamok és analógiák megszámlálhatatlan sokaságából kiindulva, a két mű összehasonlító elemzésére érdemes lenne külön tanulmányt szentelni. A nyelvi regiszter szintjén, a karakterábrázolásban, az időkezelésben, a mozaikszerűen építkező szerkezetben, a narrátori pozícióban és nem utolsósorban a két mű apokaliptikus ideántúltságában az azonosságok lépten-nyomon tetten érhetők. E meglepően feltűnő és nyilván-

valóan koncepcionális testvériség – ennek ellenére, vagy éppen ezért – nem alkot új perspektívát a markáns bodori prózában, hanem elsősorban az ismétlés, az újírás jogosságát, illetve szükségességét helyezi teremtő fókuszpontjába. Mindemellett az író tagadhatatlan, játékos invenciókkal helyezkedik jól ismert szerepébe, szinte felfrissíti az előző opust, s mint egy Möbius-szalagon, újra körbefuttatja rajta néhol tisztán ragyogó, máskor sötét, nyirkos, termálvízszagú szavait. Akkoriban a Pop Ivan hágóíróról egy Bodor, most a Paltin lankáiról egy Adam névre hallgató férfi adja közre egy végnapjait élő apró település különös, rémisztő-szép meséit.

Verhovina, merre vagy? Teljesen irreleváns kérdés, ahogyan az is, hogy mikor. Verhovina itt nem a néhai ukrán motorkerékpárra, hanem a hegyes-völgyes, erdőkben gazdag régióra utal Kárpátalján. Jablonska Poljana azonban tudtommal már fikatív tér. Ha mindenképpen lokalizálni szeretnénk, megállapíthatjuk, hogy történetünk valahol a semmi közepén, vagy attól épp csak kőhajításnyira játszódik, valamiképpen a történelmi idő utáni, de az apokalipszist még éppen megelőző, mozdulatlanra dermedt, némán rothadó pillanatban.

A táj lenyűgöző díszletéül szolgál a regény alcímében említett végnapoknak. Bodor fantasztikus tájfestészetet művel gyöngyhöz hasonló, egyszerű szavakkal, a deres kék könnyű, az olajos zöld nehéz tónusaival, gyengéd fénynyel, rengeteg hóval, jégkristállyal, olvadékkal, forró vízzel, kénnel, permettel és füsttel.

„A jég hízni kezdett, lassacskán fölpúposodott, átbukott a zsilipen, a víz pedig csak jött és jött, először csak a malomkerék dermedt bele a kristályáradatba, amely később az egész boronaépületet körülölelte, hogy még a zsindefedélről is hatalmas jégcsapok, a tél rémisztő agyari villogtak. Mintha üvegbe lenne zárva, a malom most is teljes épségben áll ott. Tatjánával néha kísétálunk megnézni a menekülés közben belefagyott egereket, amint a jégréteg nagyításában óriási szemekkel bámulnak a végtelen, örök semmibe” (19.).

A környezetleírások erősek, plasztikusak, minden gőztől nedves, nyirkos, csobogó és fojtottan dübörgő. A hegy, az erdő, a folyó, a termálforrások, a meddőhányók mintha mind azt üzennék: időtállóbbak vagyunk az embernél.

Mentális atmoszféra. Jablonska Poljana maroknyi lelket számlál, lakosai a hely tekintetében gyakran szokatlan mesterségeket űznek. Anatol Korkodus önjelölt brigadéros egyszemélyes vízfelügyeleti brigádjában a település irányítójaként lép fel, egészen eltűnéséig, azaz meg nem okolt haláláig. Van fogadó-sunk, jóstehetséggel megáldott varrónőnk, akasztott gátőrünk, mágikus erejű, könnyeivel halott gyermekeket feltámasztó cinege démonunk, csendbiztosunk, hátramosztónk, kiugrott lelkészünk, és nem utolsósorban Roswithánk, azaz kislánytestű, domesztikált állatocskánk. A Jablonska Poljanát folyamatosan elhagyó vagy ott elhalálozó lakosokat korábban javítóintézet-beli gyerekek importálásával pótolták, ám amióta a vasúti síneket felszedték és a települést menthetetlenül szegregálták, az erózió, a lassú kihalás lesz úrrá a vidéken.

„még a nyár első hetében, a bódító zsongás teljében elnémult az erdő, kihalt a berek. Ismeretlenek a Jablonka mentén karókkal leverték, és ahol nem érték el, vízi fecskendőkkel lemosták a fákról a fészkeket, valami bűzös lével

bepermetezték a lombokat, a vándormadarak pihenőhelyeit pedig szurokkal kenték tele, mire a körzetből egyik napról a másikra elköltöztek a madarak, úgyhogy a hallgatag varjakon kívül egy sem maradt. Sejteni lehetett, hogy az, ami a madarakkal történt, az csak a kezdet. Az a valaki, aki ezt kiagyalta, itt nem áll meg” (136.).

Ebbe a (mikro)kozmosz sakkjátszmába érkezünk meg olvasóként, és fejezetről fejezetre követjük a sakkfiguráknál nem sokkal bonyolultabb jellemű karakterek mozgását, dicső vagy dicstelen halálát, eltűnését. A játéktér szereplőinek sora fokozatosan gyérül, a menekülés, a megsemmisülés elkerülése lehetetlen, kérdés csupán a kegyelem lehetősége lehet a mindenképpen szűkszerű vég előtt.

Végül is mit tesznek a helység lakosai? A baljós, mentális atmoszférában a mindennapok rutinját végzik, de voltaképpen egy megfeneklett egzisztenciális pillanatban vegetálnak.

A ború, ami a tájat és a lelkeket uralja, vészterhes gyanakvásból táplálkozik: valakik, a hatalom arctalan birtokosai ismeretlen érdekből lassú kivéreztetésre ítélték Jablonska Poljanát. Időnként feltűnnek gyanús, szürke alakok a párában, az erdők sötétjében, a szakadozó kerítéseken kívül, a vízforrások mentén. A terepszemlélő idegenek felbukkanása a helyi vélekedés szerint egyenlő egy tervszerű likvidálási folyamat létezésével, ami azonban a racionalitás szintjén a történetben nem nyer megerősítést. Épp ellenkezőleg, a megbízók, ahogyan a kötet vége felé elhangzik: „A helység jövőjére gondolnak” (242.).

Gasztrológia és szexus. Addig is, amíg az anticipált vég be nem következik, élni kell, enni kell, szeretni kell. Az alapszükségletek és azok kielégítésének leírásában Bodor Ádám szédítően invenciózus és esztétikailag a messzemenőig kifinomult. Az élet és az étel szoros metafizikai közelségbe, szinte átfedésbe kerül. A már-már szentírásaként felütött Eronim Mox-féle szakácskönyv, amelyben a recepteken túl életvezetési tanácsok, bölcsességek és Verhovina múltjából merítő mesék, sőt a világ végének eljövetele is szerepel, az egyetlen transzcendens fogódzó Anatol Korkodus életében, lelki útmutató a „lassan múló bánatos napokra” (104.). Az ételkompozíciók és a nemi érintkezések leírásaiban egyazon finom, részletezett, szakrális figyelemmel bíró akarat segítkezik.

„A kelő kovász illata betöltötte a kunyhót a mennyezetig, Hanku letérdelt Delfina elé, átölelte feneke fehér párnáit, mintha egész eddigi élete során mindig erre a pillanatra vágyott volna. Virradatig közöttük szó el nem hangzott, hallható néha csak egy-egy egér motozása volt a lom közt, meg az a selyem nesz, ahogy combok egymáshoz simulnak, szaftos cuppanások. Fölöttük lidérces tompa derengéssel, mint a szeretők holdja, egész éjszaka a tölcsérgombás szeszes flakon világított” (53.).

A víz, az olaj, a szesz, a nyál, a zsír, a kovász alapelemeiből sajátos, az állat és az ember metszetében rejtőző entitások fogannak, a táplálkozás, a nemzés és a halál ugyanazon közös körben cirkulál. Nikita, az egyetlen és valószínűleg utolsó újszülött, akinek neve ráadásul Verhovinán halált jelent, már születésekor is a rendellenesség ijesztő pecsétjét viseli, tovább erősítve a vég közelgő képzetét.

„Meséli, hogy a baba pont az odakészített kád vízbe pottyant, és bizonyára nyelt is jócskán, de ahelyett, hogy bömbölni kezdett volna, lábával sebesen ka-

pálózva némán körbeúsztta a kádat, miközben hosszú fekete haja a víz színén lebegett.” (208.)

Az animális minőség jelenléte, ami Roswitha és Nikita „személyében” konkrét formát ölt, más megnyilvánulásokban visszafogottabban, de szintén kimutatható, mint a bogárszagú pópa vagy a nőstényként tüzelő asszonyok esetében. A természetbe ilyen mértékben történő be-, illetve visszaágyazottság egy civilizáció alkonyát vetíti elénk, mintha az egyetlen, szabadságba vezető kiút az én feladása, az értelem feladása, röviden az emberi attribútum feladása árán valósulhatna csak meg.

Vég, következtetés. A vég talán nem is egyéb, mint nem tudni, miért tovább. Az abszolút feloldódás, a testi és szellemi szublimáció áldásos irgalma azonban még várat magára, Verhovinára még csak árnyéka szegeződik.

„Hátha jön valaki, és megmondja, mi végre vagyunk itt. Vagy nem jön ide többet senki. Igazából csak az idő múlását várjuk.” (215.)

Egyszer Ionescótól megkérdezték, miért adta *A kopasz énekesnő* címet abszurd színdarabjának, amire a szerző úgy válaszolt, hogy a műben nem szerepel olyan énekesnő, akinek van haja. A helyzet némileg itt is hasonló. Ahogyan a regény kezdetén megtudjuk, Verhovinán nincsenek énekesmadarak, fészkeiket a múltban leverték a fákról, az állatok azóta ösztönösen elkerülik a települést. Ha a madarakat a szabadságnak feleltetjük meg, akkor a regényt ennek a folyamatos hiánynak egyre növekvő jelentősége tölti fel, hogy végül az emberi jelenlét megszűnésével újra remény mutatkozzék a madarak visszatérére. Mert visszatérnek bizony, ahogyan arról a mű utolsó mondataiban feloldozó, diszkrétén katartikus derűvel értesülünk.

Véleménygép, egy mondatra beállítva. Helyenként karkai abszurditású cselekményvezetés, de annál jóval színesebb, szagosabb, ízletesebb és emberibb, végső soron minden testiség és bomlás és halál gyönyörűen esztétizált és alázattal drágakővé csiszolt benne; ennyiben Márquez is eszembe jutott róla, hiszen egy sor mágikus realista ismérvek is bőven megfelel, anélkül hogy pusztán a zsáner módszertanára hagyatkozna, s mivel szeretem a kék színt, kedveltem a kék vadmalacot és a lakantusz-bogarakat, meg Korkodus örökké növvő hínárszakállát, ezt az egész nagyon fanyar, erdeigyümölcs- és gyógynövényillatú mesét, amelynek fogyasztásához lábmelegítőt és eredeti, hegyvidéki enciánpálinkát ajánlok.

Mészáros Urbán Szabó Gábor

Nyugtalanság

Horváth László Xavér festőművész műveiről

Horváth László Xavér festői, képzőművészi munkásságával kapcsolatban igen csak hiányosak a művészettörténeti források, felületes és megbízhatatlan a dokumentáció. Van ugyan egy tíz évvel ezelőtt megjelent karcsú katalógus, amelynek rövid életrajza a múlt század hatvanas éveiben végzett művészeti gimnáziumi és főiskolai tanulmányokról, egy 1979-es, majd néhány a 2000-es években rendezett önálló kiállításról és egy-egy csoportos tárlaton történt fellépésről tudósít, ám mindezeket túl a lassan öt évtizedes festői működésről alig-alig tudunk valamit. A katalógusban a rövid alkotói leltárt a művész a következő lakonikus megállapítással zárja: „1969-től főként reklámgrafikával, kiállítási installációval foglalkoztam.”

Mindezek után, vagy talán inkább mindezenközben 2014 tavaszán elérkezett egy fordulópont: Horváth László Xavér hetvenesztendős lett, s a születésnapot megünneplendő, a Csepel Galéria gyűjteményes kiállítást rendezett a ritkán közönség elé lépő művészeknek. Különleges volt az alkalom, ritka volt a pillanat: egy rejtőzködő, időszakonként a nyilvánosság fórumairól teljesen visszavonuló, esetenként évtizednyi periódusokra is elhallgató művész visszatekintett életművére, összegzett, és természetesen a reklámgrafikus, a kiállítási installáció-építő alkotó kizárólagosan az autonóm, független művészi programja szellemében készült munkáinak összegyűjtött együttesével mutatkozott be a nagy múltú galéria közönségének. Olyan műegyüttessel, amelynek háttérében a pálya állomásait, a katalógus információit nem ismerő nem feltételezhetett semmi mást, csakis a festői munkálkodást. Az 1960-as évek második felében készült, még a főiskolai stúdiumok emlékét hordozó expresszív művek mellett négy és fél évtized termésének legfontosabb alkotásait sorakoztatta fel Horváth László Xavér, nehéz próbára téve a szakembereket és a közönséget is: mert roppant mozgalmas, változatos, összetett, érzékletesen talán csak ellentétekkel, ellentétpárokkal leírható művészeti világot teremtett. A sokszínűség, a változatosság a műformák terén, az anyagok megmunkálásában és a technika alkalmazásában, a stílus régióiban, az atmoszférateremtésben, a kifejezés mikéntjében és a tematika, a tartalom, a művészi mondandó szféráiban is folytonosan, szüntelenül jelen van. Vagyis itt nincsenek logikusan egymásra épülő, egységes korszakok, mint a fegyelmезetten építkező alkotók munkásságában, és nincs a műveket abroncsként összefogó, úgymond messziről felismerhető közös kézjegy, állandóságokat és összefüggéseket feltételező stilisztikai vonás, jellegzetes alkotómódszer és szemlélet sem: Horváth László Xavér a szabad szárnyalás, a művészi megszólalások lehetőségei közötti könnyed szökellések, a merész kalandozások művésze.

Próbáljunk meg mégis összeállítani ebben a bonyolult rendszerben valamifajta művészeti leltárt. E művész készített és készít tradicionális, szabályos táblaképet és hagyományos, szabályos grafikát, valamint szabályos térplasztikát is, míg más műveivel felbontja a kereteket, szabálytalan formációvá alakítja

a képezőt, összezilálja a formarendet: kilép a kép síkjából, domborművé, tárggyá formálja a kompozíciót, talált tárgyból kép-objektet készít, applikál. Ugyanígy, hagyományos anyagokkal és technikákkal dolgozik, de mindemellett új materiákat és eljárásokat is alkalmaz, s e kétszólamúság egy művön belül gyakran együtt kap szerepet: egyé olvad a klasszikus és a szokatlan, a régi és az új anyag, a megszokott és a rendhagyó, sok esetben kísérleti metódus. A leggyakoribb művet jellemző meghatározás: vegyes technika. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy alkot önálló kompozíciót és sorozatművet, kis- és nagyméretű alkotást, egyedi és sokszorosított munkákat. Ecsettel és temperával, akvarellal és olajjal festett, szórópisztollyal fújt, szitával nyomtatott, műgyantából formált, betonból öntött, alumíniumból alakított, fából épített-szerkesztett és rétegelt lemezből kivágott kompozíciók jelennek meg egymás mellett.

Ugyanígy nehéz a helyzet, ha e műegyüttes stilisztikai világában próbálunk tájékozódni. A korai alkotóperiódus valóság-elemekre, figurákra hivatkozó, stilizált, expresszív hevületű munkáitól – az '56-os forradalomra és a '68-as európai történésekre rimelő csataképektől, a zilált-zaklatott műterem-idézésektől –, az elvont, főként geometrikus alapelemekre építkező, minimalista szemléletű kompozíciókon át, a pop art által, majd a konceptualizmus és az absztrakt és lírai absztrakt expresszionizmus által megérintett művekig, majd a közelmúlt alkotószakaszában született természetelvű tájképekig ível a művészi kifejezés vizuális eseménytörténete, hangneme, előadásmódja. Megint csak arra kell figyelmeztetnünk, hogy e stíluskategóriák nem a lexikonok által leírt jellegzetességek szerint, nem tiszta képletekként jelennek meg ebben az életműben, hanem mindig egyéni szemlélettel átformált, önálló leleménnyel megújított kifejezésekként. Az alkotói szemléletben megtestesülő dolgok és vizuális jelenségek hol különválnak egymástól, hol összemosódnak egymással, hol függetlenekké jegecesednek, hol termékeny szintézisekként egyesülnek. Vannak színekben pompázó, áradó kolorittal élő, és vannak a visszafogott fekete-fehér ellentétére vagy a monokromiára hangolt műcsoportok, vannak művek, amelyek a higgadt geometria világát, a józan alapformák rendszerét idézik, míg mellettük egy másik műsorozat alkotásai a vad gesztusok igézetében, túlfűtött vagy indulatos nyomhagyásokként rögzültek – külön fejezet a Horváth László Xavér-i lelemény, a gesztusszerű geometria –, hogy aztán megjelenjenek a sziporkázó képi, vagy inkább képtárgyi ötletek, a meghökkentő vizuális szembesítések, s ugyanígy a narratív, mesélő, leíró, a sejtelmes valóság elemeihez visszalépő munkák. Békésen megfér egymás mellett az absztrakció határtalansága és megfoghatatlan térbelisége és a reneszánsz perspektíva illuzionizmusa, a száraz rajzosság és a tobzódó festőiség, a kontúrok élessége és a foltok puhasága, a világos, áttekinthető kompozíciós rend és az öntörvényű motívumok kaotikus kiismerhetetlensége. Stilisztikai tájékozódási pontok gyanánt tanulmányozásra ajánlott művészeti tájakként és körökként jelölhető meg – ezúttal csupán a szűkebb, a hazai művészetföldrajzi környezetből – Csernus Tibor, Deim Pál, Frey Krisztián, Lakner László, Nádler István, Paizs László életműve.

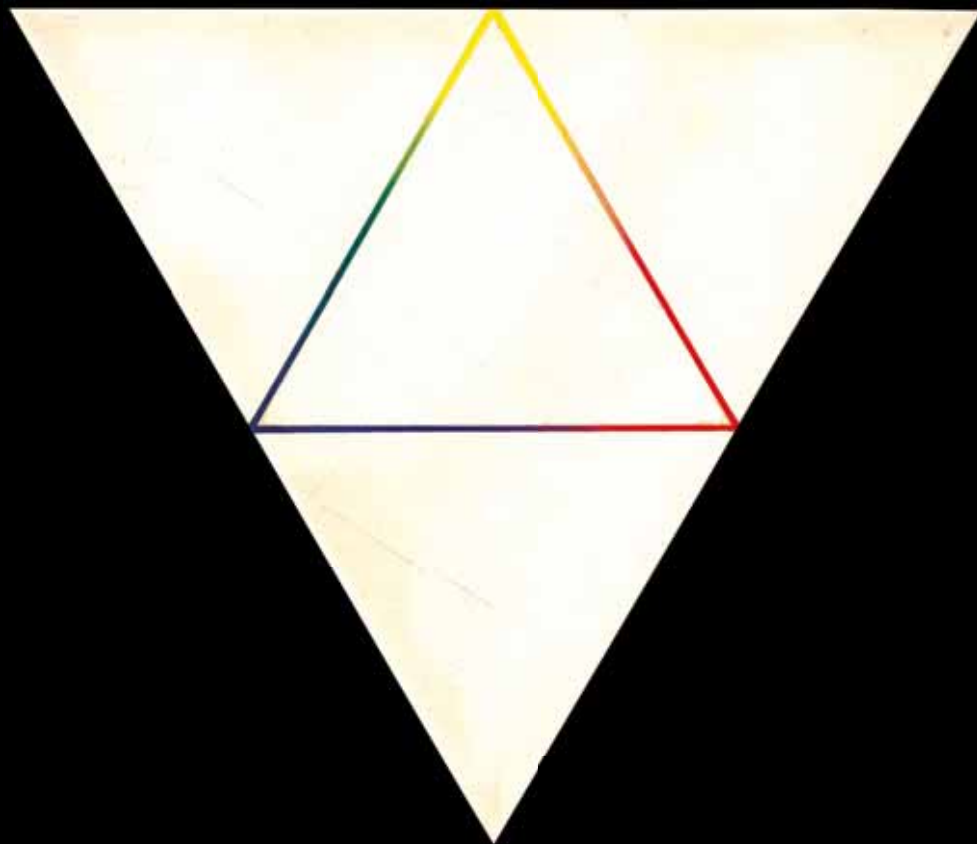
Ez egy, a konkrét valóság-hivatkozásoknak csak elvéve teret adó, alapvetően elvont, absztrakt művészeti világ, és így visszafogottaknak kell maradnunk értelmezési kísérleteinkkel, abbéli következtetéseinkkel, hogy melyek Horváth

László Xavér munkáinak tartalmi alapjai, hogy mit mond, mit mondhat a festő a kornak alkotásaival. Megérzéseinkre, a művek által indukált belső ösztönzésekre hagyatkozva talán azt mondhatjuk, hogy fellobbanások és kihunyások, támadások és visszavonulások, izzó lázadások és csendes meditációk munkálnak ezen alkotások mögöttes tereiben, létrejöttük szándékaiban, kifejezésükben, hatásvilágukban. De e mozgalmas művészi univerzum alapvető jellemzője a nyugtalanság, az elevenség, valamifajta soha nem csituló izgalom, s indíttatása a világ kihívásaira, reflexióra készítő jelenségeire adható, autentikus művészi válaszok megfogalmazásának olthatatlan belső kényszere.

Korántsem lényegtelen tényező, hogy mikor és hol született meg ez az életmű. Pontosan tudjuk: az 1960-as és 1990-es közötti évek hol kemény, hol puha, de mindenkor utált, csak ostobán szerethető diktatúra-Magyarországn, és az 1989–90-es *rendszerösszeomlás* után, a cinkelt tiszta lapra írt új korszak-történet eltékozolt, kisszerű politikai játszmáinak újabb negyedszázada alatt. Amilyen a rendszer eszköze jellegűvé avatott volt a művészet 1990 előtt, ugyanolyan lényegtelenné és fölöslegessé foszlatott az újabb időkben. Így hát Horváth László Xavér korábban és napjainkban is csak defenzívában, a korszak divatos kifejezésével élve a második nyilvánosságban dolgozhatott és dolgozhat: ezt csinálta régebben, és pontosan ezt csinálja ma is. Vagyis újabb autentikus, hiteles, nyugtalan művek megszületését remélhetjük a hetvenedik születésnap után is.

Wehner Tibor

RÁCS: No. III.

Balázs Géza

Mindennapi nyelvtanórák

Cafe latte, tejeskávé. Az alaptörténet: Pár napja szerettem volna elszívni egy cigit, és meginni egy jó kávé. Le is ültem, jön a kiscsaj, hogy mit kérek. – Egy tejeskávét kérnék. – Cafe lattére gondol? – Nem, nem. Tejeskávét. – De én csak lattét tudok. – Hosszúkávé-tok van? – Van. – Tejetek van? – Van. – Akkor kérek egy hosszúkávé-t tejjel! – Szóval egy latte lesz? Na, itt adtam fel, és vettem egy automatás kávé-t.

Elindulnak a fórumon a megjegyzések. Mandula: – A cafe latte magyarul tejeskávé, ezek szerint ezt egyikőtök se tudta? Ákos: – A tejeskávé és a latte tök más dolog. Balázs visszatér a nyelvi zavarhoz: – De miért ragaszkodik az olasz névhez, ha a vevő mindenképp magyarul akarja mondani? Bettina magyaráz: – Igen. Latte kicsi kávé, sok-sok tejjel, tejeskávé az meg kávé kis tejjel. Ákos pontosít: – Latte: 1/3 presszókávé és 2/3 rész gőzölt tejből áll, és a tetejére krémes tejhabot csurgatnak. A tejeskávé az sima presszó vagy hosszúkávé meleg tejjel, ami melegített és nincs rajta a hab. Mandula ellenkezik: – A tejeskávé nem jelenti azt, hogy kávé kis tejjel. A cafe latte a szó szoros értelmében tejeskávét jelent. A felszolgáló nem gondolatolvasó. Ilona példálózik: – Októberben külföldi vendégem volt, mindig tejeskávét kértem neki, és mindig cafe lattét kaptunk

Emília visszatér az alaptémához: – Kicsit már bele vagyunk gyógyulva ebbe az olasz kávékultuszba, ami persze nem baj, csak elfelejtjük az olyan egyszerű dolgokat, mint a tejeskávé,

ami még a nevében is hordozza a mi-benlétét. Egyik kedves helyemen úgy hozzák a tejeskávét, hogy egy nagy pöttyös bögrében a felhabosított forró tejet és külön a presszót, és a kedves vendég önti össze, az se klasszik, de tejeskávénak hívják, mondjuk ott nincs se latte, se macchiato, se egyéb flanc.

Dávid összefoglal: – Megható történet arról, hogy két ember milyen szinten képtelen az érdemi kommunikációra.

Lili nem hagyja annyiban: – Anynyira vicces, vagyis inkább végtelenül szomorú, hogy a cappuccinót nem tudják leírni a vendéglátósok, a vendégek viszont nem tudják, mit kérnek. Pl. a latte macchiato esetében a következőket mondják: csikos/emeletes/szintes kávé, maccsato, macsító, macso, kávé mézzel és tejjel. Mindkét oldaltól kérdezném, hogy vajon miért lehetetlen megjegyezni ezeket? Paul megoldja: – Én mindig egy jó mókát kérek. Éva egyszerűsít: – És ha én csak egy menzás tejeskávét kértem volna? Feledhetetlen íze volt annak is, akárcsak a karamellás tejnek... Masni véleménye: – Én rendszeresen megmondom, hogy egy presszókávét kérek tejjel. Már nekem is adtak cafe lattét, tejeskávét, cappuccinót, szóval mindent, aminek inkább kávé-s tej íze van...

Györgyi kiteszi a pontot: – A tejeskávé a latte, a hosszú kávé tejjel pedig a hosszú kávé tejjel. Pont.

És ez így megy napról napra a kávézóban...

Üccsi... Üdítő történetek következnek az üccsiről, másként az üdcsiről. A netszótár azt mondja erről a ma divatos szóról, hogy a digitális kommunikációban és a beszélt nyelvben is használt kicsinyítő képzős szóalak, jelentése: üdítő. Egy netes bejegyzés: – Pár éve, sulis éveim alatt egy mozi büféjében dolgoztam. Voltak olyan szituációk, amelyeken a mai napig tudunk nevetni. – Hello, egy ÜCCSI lesz. – És milyen legyen az „üccsi”, kicsi, közepes vagy nagy? – Nagy. – És milyen üdítővel adhatom? – Mit? Az ÜCCSIT? – Igen, az „üccsit”. – Milyen van? – Kóla, fanta, sprite, gyömbér... pont azok, amik ide ki vannak írva, meg tudod nézni! – Jó, akkor egy bubis víz lesz! – Rendben, de csak fél-literes, palackos vizünk van! – Mi az, hogy nincs nagy? A másik moziban van! – Igen, de ez nem az a mozi. – Jó van, akkor aggyá’ egy kólát, azt ide se jövök többet!

Ebben a kis párbeszédben figyelemre méltó volt még a „Hello, egy ÜCCSI lesz” köszönésforma, valaki meg is jegyzi: hol tanultak meg ezek beszélni? Ám Andris nem ért egyet ezzel a véleménnyel, és rendreutasítja az első sztori bejegyzőjét: – Ne haragudj, de azon túl, hogy politikailag teljesen inkorrekt, amit írtál, a munkádhoz való hozzáállásoddal is probléma van. Te vagy az alkalmazott, akinek a munkaköri leírása szerint ki kell szolgálni a társadalom minden rétegét, még azokat is, akik „üccsit” kérnek. Más emberek is fáradtak, őket is éri a munkájukban sok inger, és amikor ki akarnak kapcsolódni, egy eladó szemtelenkedését kell hallgatniuk. Nekem meg a visszapofázós kiszolgálókból meg a megvető pillantásaikból van elegendő.

Ezt itt most nem folytatjuk, hanem meghallgatunk egy újabb üdítő törté-

netet Bélától: Nagy raj csávó rágóval fröcsög: – Hééé, kóla lesz, nagy, és jéggel! – Héé, okééé, a nagy meg a kóla megy, de sajnos nem adhatunk jeget! – Mi van??? Hát ne szivassá má, hát kérdezzél má’ utána, há’ kóla jég nélkül egy kétórás MŰVI-hoz? – Jó, hát, ha nagyon szeretnéd, megkérdezem, tudunk-e valahonnan neked jeget kaparni... – Na jó, tudod mit, aggyá’ egy vizet!

A ‘köszönöm’ és a ‘kérek valamit’ kifejezést nem tanulták meg ezek az emberek – írja Anett.

Tamás meg vitatkozik a politikai korrektséget számon kérő társával: – Itt nem kötelező pol-korrektnek lenni. Megjegyzem, még így is az volt a hölgy. Vannak varázsszavak, amik, hidd el, nagyon sokat dobnak a kiszolgáláson. Ilyen például, a köszönés és a „kérek valamit”. Nem csak odavágni, hogy „hééé, kóla lesz”, mert piád akkor lesz, ha én megcsinálom. Ha kérsz, akkor viszont megcsinálom. Viktória is megvédi a kiszolgálókat: – Nem mindenki suttyó, aki a pultban van!

További üdítő esetek a pultban, vagy inkább a pultnál:

– Cukrot, barnacukrot, édesítőt kér a kávéhoz? – Jó. – Akkor melyik legyen? – Jó.

Gond van, ha valaki egyedi megoldásra tart igényt. – Kérnék egy jegeskávét, meleg tejjel! – A jegeskávé lényege, hogy hideg legyen, és hideg tejjel és jéggel készüljön. – Te azt akarsz, hogy megfázzak télen?

Ilyen üdítő módon oktatják egymást a világhálón kiszolgálók és fogyasztók. Néha egy kis humorra is futja: – Szia, mit adhatok? – Egy nagy kóla lesz... Bocsi, a kóla szénsavas? – Nem! Rostos! A bubis verziót kérted volna? – Gratulálok, nem gondoltam volna, hogy bármit is visszaszólsz erre.

Ma már elhangzott Anett véleménye, megismételjük: Ezek az emberek nem tanultak meg kérni, és nem tudják mondani, hogy köszönöm. Itt az idő, nem késő pótolni!

Búcsú a helyesírástól. – Amióta csatlakoztam ehhez a csoporthoz, szörnyülködve olvasom a helyesírási hibáktól hemzsegő bejegyzéseket. A kifogásokat, hogy telefonról írtam, hogy siettem, meg hogy nem volt időm, én személy szerint nem tudom elfogadni. Nincs kifogás! Ezt a verset küldöm mindenkinek, bár tudom, hogy sokaknak teljesen feleslegesen... – írja Norbert.

Szuhanics Albert: *Anyanyelvünk*

„Magyar szülőföldön / magyar az anyanyelv, / így szólított anyánk, / míg először ölelt.

Mit mondhatott nekünk? / édes kicsi szentem, / helyet adok neked / szerető szívemben!

Könnyű álmot ígért / csodás magyar nyelven, / csókok közt dúdolta, / aludj kis szerelmem!

Így kezdődött nekünk / magyar szóval létünk, / Földünk legszebb nyelvén, / amit nagyon féltünk!

Mint anya gyermekét, / mint gyermek az anyját, / úgy szeretjük mi is / nyelvünk minden hangját.

S ha majd a búcsúnk jó, / mert az időnk letelt, / Mennyekbe visszük fel / e lelki eledelt.

Hallják az angyalok, / hallja ott az Isten, / oly szép magyar nyelv, / párja sehol nincsen!”

(Ez 109 embernek tetszik.)

Dániel megtöri a csendet: – Nagyon unatkozhatok. – István rendre utasít: – Ez Nem Helyes írási csoport!! de van olyan is keress rá:) Tamás: – Mondjuk igazán van abban, hogy azért valamennyire figyelni kéne a helyesírással, lányok és fiúk! Bé Bé: – Zúlik a világ... Barbara: – Azert gyultunk ma itt össze, hogy búcsút mondjunk a magyar helyesírásnak.

Alexa kifejti véleményét: – Amikor megszülettem az msn és sokan rajta pörögtünk, akkor vettem észre, hogy kezd az írásom szlengesedni. Pl. a jól van „kifejezést” jólvan-nak írtam, és sok-sok kis apró hiba, amikor hogy helyett csak egy h betűt írtam már papírra is.... és a többi... Ha nekem egy jóképű férfi szerelmeslevelet küldözgetne, de tele lenne hibákkal, megreccsenék, kivéve, akinek papírja van róla, hogy diszlexiás...

Károly: – Elszomorító, hogy manapság milyen kevesen ismerik a saját anyanyelvüket. A legrosszabb, hogy egyáltalán nem érzik ezt szégyennek. Ha szóvá teszed, akkor meg a többség téged küld el a francba. Pedig szerintem ez az alapműveltség alapja (kéne, hogy legyen). Mondjuk nem csak a tudatlansággal van a baj. Ha közzétesz valaki egy helyesírási hibákkal teletűzdelt szöveget, azt alapjáraton kellemetlen olvasni. Egyszerűen kifolyik az ember szeme.

István: – Ez a vers gyönyörű volt. Köszönet érte a posztolónak. Bár szerintem a legtöbb olvasó rá se hederít, csak azt veszi észre, hogy „Valaki már megint a helyesírás miatt okoskodik.”

Elek Szilvia

Négykezes

Valójában nem sietett sohasem. Az idő úgyis neki dolgozik, ezt tudta, így a békés pöfékelés a kertben, a kis tó partján – ahonnan beláthatta volna szinte az egész parkot, sőt még a porfellemben úszó utat is a kastélyhoz – időtlen, mámoros álommá, jóllakott délutáni megelegedéssé nyújtotta a szieszta perceit. Csupán a repkényen átszűrődő fénysugarak és a pipafüst játszadozását figyelte, meg azt a kanyargó dallamfoszlányt, amely ma reggel kéredzkedett a fülébe. Nem tágított az a pár hangnyi motívum, akárhogy is szeretett volna elfeledkezni róla. Ahogy a cselédleány rekedtes hangján, a mosott ruhák gőze között utat tört a hamiskás dallam, úgy fészkelte be magát a gróf fülébe, mint valami régi ismerős vagy egy évek óta nem látott hű barát. – Igazán kitűnő ez a friss egyiptomi dohány, megéri az árát – gondolta jólesően, de épp a frissítő pohár után nyúlt volna, amikor hirtelen, meglepő gyorsasággal felpattant, kiverve inasa kezéből a poharat. A kristálypohár éles csörrenéssel szilánkjaira hullott a földön, de a gróf ügyet sem vetvén erre, lendületes léptekkel indult fölfelé a lépcsőn. A dallam, az vitte. Hirtelen megjelent előtte Tyutyu cigány alakja, ahogy ragyogó arccal húzza, mit húzza – sírja, jajongja, dorombolja, szinte eggyé válva hegedűjével, amelyből ő maga ki sem látszik, csak az a hatalmas, bokor bajusza, igen, az a dallam volt, ugyanaz, amely ma reggel Örzse cserepes ajkán szólt, a parasztlányén, aki még csak tegnap került be a kastélyba szolgálatra! Örzse – hány éves lehet is –, hát persze, megmondta az intéző, épphogy betöltötte a tizenkettőt, igen, szegény apja nevelte egyedül kis kunyhójukban, kint a tanyán, aztán ez a lány nemhogy hegedűt nem láthatott még, de tán cigányt sem, s a dallamok csak a mezőről, a juhászlegényektől meg az apjától juthattak el hozzá, ez hétszentség! A gróf dörgedelmes léptei a dolgozószoba mahagónikazettás parkettján egyre lassabbra szelődültek, és a fülében ritmusra dobbanó verbunk üteme majdnem táncra perdítette. Itt a bizonyíték! Hát nem megírtam én azt, Liszt mekkorát tévedett, amikor azt merte nyilatkozni, hogy nekünk, magyaroknak nincsen saját zenénk, csak a cigányzene? A cigányok vajh honnét veszik az ilyen szépséges nótákat, ha nem a földeken dolgozó parasztoktól? Hogy követhet el valaki – főleg ily hatalmas muzsikus – egy ilyen baklövést? A gróf nem késlekedett. Azonnal felhajtotta a dolgozószoba kis klavírjának tetejét, és jobb kezével nekilátott Örzse nótájának. Aztán bal kezével is, és a hozzá illő harmóniák kíséretében – a Tyutyu nótája kerekedett ki.

A meredeken tűző nap megizzasztotta a postakocsi utasait. Az inas szakadatlanul törölgette csuromvizes tarkóját, a társalkodónő pedig vizes borogatásokat cserélgetett a kisasszony homlokán. Paulina kisasszony egyébiránt nemigen hederített a napsütésre, sokkal jobban el volt foglalva annál: sürgős levelet körmölt szép gyöngybetűkkel. A címzett: Gróf Fáy István, a máltai lovagrend vítéze. Hosszú ideig tartott a levélírás, hiszen a kocsi rázkódott, és a lovak néha

nagyokat rándítottak rajta, de se baj, a levélnek el kellett készülnie, hiszen a futár már vagy jó órája kíséri őket, alig várva, hogy útnak indulhasson a reá bízott borítékkal. – Olvasd fel, kérlek, légy oly jó – kérte Paulina társalkodónójét. Mire a másik hölgy a korábbiaknál is sűrűbb legyező mozdulatok kíséretében neki látott a feladatnak. „Méltóságos és nagyságos Gróf Úr! Eleget téve az Ön szíves és kegyes meghívásának, aszerint, mint korábban megállapodtunk, elindultam Önhöz. Pár napja úton vagyok, de nem hagyhatom ki, hogy Kassán meg ne látogassam nagybátyámat, báró Szeplaki Józsefet, akit immár nagyon rég láttam, és akinek hiánya szívemnek igen nagy fájdalmat okozott évek óta. Ezért az elkövetkező két napot drága nagybátyám házában töltöm, és ezután folytatom utam Fáj irányába. Ahogy mondják, az Ön kastélya egy napi kocsútra lehet Kassától, s ha igaz ez, akkor harmadnapon be is futhat kocsink az Ön hírneves udvarába. Remélem, tudja azt a méltóságos Gróf Úr, hogy nem kis izgalommal megyek Önhöz eme látogatásra! A kegy, amiben részesített, amellyel nekem ajánlotta legújabb kottás gyűjteménye legszebb darabjait, szégyenlős pironkodásra készítet! Nem is igazán értem, miért részesít engem ebben a nemes gesztusban, merthogy klavírtudásom – bár minden igyekezetemmel azon vagyok, hogy egyre jobban bírjam a virtuóz játékot – minden bizonnyal még sok kivetnivalót hagy maga után. De hamarosan erről személyesen is megbizonyosodhat, ami miatt már kellően is izgulok, és nem is tudom, mit tegyek ez ellen. Méltóságod ugyanis kiváló pianista hírében áll, aki még Mozart és Beethoven urak klavírkoncertjeit is a legnagyobb közmegeledésre tolmácsolja, hiszen a Hangászati Mulatságok hangversenyeinek híre még Pest-Budára is eljutott! És aki Liszt Ferenc barátja! Gyakoroltam is eleget, bizony, hogy megfelelhessenek, és méltó lehessenek arra, hogy Önnel együtt muzsikáljak. De az Ön darabjai kárpótoltak a sok fáradozásért, a hamarosan létrejövő közös hangászprodukciónk pedig még inkább. Tehát még három nap, és felcsendülhet az Ön zenéje négy kézre! Maradok tisztelettel híve...” – Kisasszony, azt hiszem, alá kellene írnia – nyelt nagyot a kitikkadt társalkodónó. – És kérek a kisasszonynak és magamnak is abból a jegelt kulacsból egy hajtásnyit! – Jó lesz így, Amélia? Mondjál már valamit! Nem kéne megírnom neki azt is? – Ugyan, kedvesem – torkollta le a társalkodónó –, ezzel ráér később is előhozakodni. Különben is, az a hír járja, hogy jóvágású, szép ember a gróf... – Öreg! – így Paulina. – Dehogy öreg! – így Amélia. Hát akkor ennyiben is maradtak.

Három nap elteltével Szeplaki Nérei Paulina kocsija begördült a fáji kastély udvarába. A gróf teljes háza népe a főbejárat előtt állva figyelte a kisasszonyt, akinek érkezését már megelőzte szépségének híre. A gróf maga is a vendég elé sietett az előcsarnokban, és csomagjainak a vendégszobába szállíttatása után azonnal a hangversenyerembe vezette őt. – Ó, a gyönyörű Schwaab klavír! Már hallottam róla, és beszélnek Pesten, hogy ugyanilyet ajándékozott Méltóságod Erkel úrnak is! Micsoda nemes lélek! – Ó, ez igazán említésre sem méltó – háritotta el a dicséretet a gróf. – Ha az ember megtehet egy ilyen gesztust, akkor meg is teszi. Ez csak természetes. De próbálja csak ki a hangszert, kisasszony! Magával ragadó hangja van ám! – Paulina kisasszony – nem leplezve izgatottságát – leült a hangszerhez. Néhány könnyed futama és dús hangzata a gróf nem leplezett tetszését vívta ki. – Bravó, kisasszony! Ebben bíztam én, hogy az Ön játéka éppoly kivilágító, mint a szépsége! Akkor talán – a kottákból,

5.

Régi magyar
zene

GYÖNGYEI,
párosítva némely
ujabb csárdásokkal,

ajánlva
NE [REDACTED] PAULINA KISASSZONY
ő nagyságának

Zongorára négy kézre alkalmazta

FÁJ GRÓF FAY ISTVÁN

az
uralkodó Máltai Rend
vitéze.

a kirádo tulajdona

Bécsben, Glöggl' nél.

5 dik füzet.

PERLEN

der älteren ungarischen Musik
mit einigen neuen Csárdás
für Pianoforte zu vier Händen gesetzt

und
dem wohlgebornen Fräulein

PAULINE NE [REDACTED]

in tiefster Achtung gewidmet

GRAF STEPHAN FAY

Ritter des Souverainen und hohen Maltheser-Ordens.

Zeneművészet
Főiskola
Budapest

786 e

Fünftes Heft.

Eigentum des Verlegers

Wien bei F. Glöckl Kunst- u. Musikalienhandlung.

Pr. 2 fl. 64 Kr.
1 Thlr. 20 Kr.

Glöckl
Bismarckstr.
22-23
b/w

amelyeket Önnek küldtem – játszhatnánk, ha gondolja. – S a gróf máris helyet foglalt a másodiknak odakészített széken, egészen közel Széplaki Nérei Paulina kisasszony nemes és hófehér kezeihez. S ekkor felcsendültek szép sorban Bihari, Lavotta, Csermák és Tyutyu dallamai, bámulatosan gazdag harmóniákkal, cifra díszekkel és mindenféle kacifántokkal, lassúban és frissben, úgy, hogy a hölgy és az úr két-két kézzel zenélt – időnként vállukat, térdüket összeérintve –, mint egy egy személyben játszó virtuóz művész azt egymagában játszáná. De micsoda muzsika volt ez! Benne volt abban a magyar virtus minden szépsége, bája, a cimbalom és a tárogató hangja, a cigány keseregése és a huszárok délceg tartása! Lassan sötétedni kezdett, a mennyezetten táncoló alakok elfogytak a szem előtt, s az inas meggyújtotta a terem összes gyertyáját. A muzsikuskok azonban nem álltak meg, csak játszottak, játszottak. Egyszer csak Paulina leejtette kezét a billentyűkről. – Mondja, méltóságos Gróf Úr, tulajdonképpen miért is nekem ajánlotta ezeket a műveket? Hiszen, egyetlenegyszer hallott engem játszani, pár éve, Budán. És akkor – nem is voltam különösen jó... – Kedves Paulina kisasszony, tudja, többkötetnyi muzsikát megírtam már. És a legtöbbet kedvenc műfajomban, a verbunkosban. És – amikor újból négykezes kezdtem írni – hát akkor eszembe jutott a kegyed különösen szép, mély barna tekintete. Hát – ezért. És mondja, Ön, kedves kisasszony, miért fogadta el a meghívásomat azonnal? – Ó, hát méltóságos Gróf Úr, nem akartam Önt rögtön eme kérésemmel megrohanni, de ha már rákérdezett... Régi álmom, vágyam, hogy tanulhassak még. Klavírjátékomat szeretném fejleszteni, és Liszt úrtól tanulni... Ajánlását kérném Liszt úrhoz, aki Önnek kiváló tisztelője és barátja. Ha nincs ez ellen kifogása... és nemes lelkületét továbbra is mások segítségével bizonyítaná...

– Tehát erről lenne szó. Kisasszony, Ön megtiszteltetésével. Úgy lesz, ahogy Ön szeretné. Akkor – folytassuk a muzsikát. – És Bihari, Lavotta, Csermák és Tyutyu dallamai újra ott keringtek, kergetőztek, repültek a míves festett freskók és fehérre csiszolt domborművek között. A kastély falai némán hallgatták, a játékosok pedig belefeledkezve, elbódulva, a hangok özönében észre sem vették, hogy a dupla betétes, hatalmas faajtó mélyedésében a kis cselédlány, Örzse bújt meg, tágra nyílt szemmel csodálva a dallamokat, azokat a dallamokat, amelyeket ő is ismert valahonnan, de hogy honnan, az sehogy sem jutott eszébe.

Gróf Fáy István (1807–1862) zeneszerző, zenetörténész és művészeti mecénás volt, aki Fájban épült kastélyában évi több alkalommal is „zenei fesztiválokat”, úgynevezett Muzsikai Akadémiákat szervezett, amelyeket a korabeli sajtó „Hangászati Multságoknak” is nevezett. *Régi magyar zene gyöngyei* címen többkötetes négykezes sorozatot adott ki. Liszt Ferencsel levelezett, barátságot ápolt, de egy ízben kemény kritikával is illette őt egy a magyar zenével kapcsolatos állítása miatt.

Szép illatja száll a víg szívemre

Vörös Éva beszélgetése Faragó Laura
énekművész, népdalénekes, zenepedagógussal

– Gyönyörű csángó dalokat hallottunk az Ön előadásában. Némelyik ismerős dallam volt, némelyik ismeretlen a mi Bartók Bélán nevelkedett fülünknek. Mennyiben különbözik az oly sokáig elszigeteltségben élő csángók dallamvilága a többségi magyar népzeneétől?

– A moldvai csángó települések zöme honfoglalás előtti, illetve honfoglaláskori, s ennek értelmében a népdalaik mintegy „ötödik dialektusként” magukon viselik a legkeletibb magyarság jellegzetességeit, az úgynevezett csángó stílust. Ez részben különbözik a dunántúli, a felvidéki, az alföldi és az erdélyi népdalkincstől. A csángók népzeneje ugyanis a pentatónia előtti, archaikus, gyermekdalokkal rokon hangrendszeret képviseli, a jellegzetes keleti hangközzel, amelyet úgynevezett „bővített nagyszekundnak” hívunk. A szolmizálni tudók „lá-szi-fá-mi” dallamként azonnal felismerik. A ritmusukban is előfordul egy erőteljes különbözőség, az aszimmetria, amelyet leginkább a bolgár népzeneben hallhatunk. Sőt a csángó népdalok hangközeinek intonációja is különbözik a városi muzsikából ismert „jól temperált” hangközöktől: a csángók zenei hangsora a természetes felhangrendszerre (azaz a temperáció előtti hangrendszerre!) épül. De most ezekbe a fizikai törvényekbe, a hanghullámok találkozásába, s azoknak felhangjaiba (oktáv, kvint, kvart, nagyterc, kisterc) inkább nem bonyolodnék bele. Ami azonban az azonosságot illeti, ami a mi fülünknek ismerős dalként hangzik, annak az lehet az oka, hogy a csiki székelyek állandó kiáramlási és menekülési útvonala évszázadokon keresztül (többnyire) Moldva felé vezetett. Az erdélyi népdalkincset tehát magukkal vitték a csángóföldre. Székelyes csángóknak is nevezzük ezeket a kirajzásokat és ezeket a dallamokat. Még egy jellegzetessége a csángók népzenejének a gazdag díszítés, amely bizonyos hangszereszerűséget kölcsönöz az énekelt dallamoknak – ugyanolyan gazdagon cifrázzák az énekhangot, mint egy-egy furulyás vagy hegedűs. Véleményem szerint ez a gazdag díszítettség (a barokk zenéhez hasonlóan) a hang-erőt, illetve a diszsonanciát helyettesíti – hiszen hangszerük kezdetlegeseek –, ami viszont a feszültség érzékeltetését, az érzelmi kifejezést szolgálja.

– Van-e még ma is létjogosultsága a népdalgyűjtésnek, vagy ez már egy teljesen feltárt terület?

– Tekintettel arra, hogy én az 1941-ben Baranyába áttelepült moldvai csángók népdalait és szokásaikat gyűjtöttem, nagyon is volt létjogosultsága ennek a munkának – hiszen Kallós Zoltán az 1940-es években még nem gyűjtött a csángóknál. Moldvában én is jártam 1971-ben, Bogdánfalván, a Kézdivásárhelyhez legközelebbi településen. Én azonban nem kimondottan gyűjtési célból kerültem el hozzájuk, csupán az életükbe óhajtottam (egy rövid időre)

betekinteni. Meghatódva tapasztaltam, hogy a csángómagyar tanító úr döngölt földű (nem padlós!) szobájában ott állt Budapest látképe az éjjeliszekrényen, a Biblia mellett. Rákérdeztem, hogy volt-e már Magyarországon, s a válasz erre: nem! De suttogva elárulta, hogy a tanórák szünetében az iskolakertben azért magyarul beszél a diákjaihoz. Mivel néprajzos nem vagyok, nemigen tudnék hiteles választ adni erre az érdekes kérdésre.

– *A Baranyában élő csángók mennyire tudták megőrizni identitásukat? Milyen erős a hagyományőrzésük?*

– Nagyon erősen őrzik népdalaikat és hagyományait, hiszen ez az életük, és egyébként is hisznek a kimondott, kiénekel szavak erejében. Még ha nem is tudják pontosan egy-egy elfeledett régi szónak a jelentését, akkor is így mondják, hiszen így tanulták a szüleiktől, s így adják tovább. „Így tanultam, így kell továbbadjam!” – ezt sokszor elmondják.

– *Előadásában úgy tűnt, hogy a csángók hitvilága a keresztény hitvilág, egy kis pogány liturgiával színesítve. A fiatalok is magukénak vallják ezt a sajátosságát?*

– A csángók katolikusok. Erős a hitük, mint a gyökéret. Az egyházi liturgia magyar nyelven nem jutott el hozzájuk – hiszen román (vagy olasz) nyelvű papjaik voltak Moldvában, ezért kialakult egy apokrif (elrejtett) vallásosság a köreikben, amely pogány elemeket is őriz. Megtartották régi hiedelmeiket, s mivel ezt a román papjaik nem értették – hiszen a vallásos hagyomány családi körben, magyar anyanyelvükön virágzott –, szinte a csodával határos módon megmaradt számunkra mint a középkorból a mába átívelt hagyomány. Sokszor az *Ó-magyar Mária-síralom* (az első magyar nyelvű, XIII. századi versfordításunk) nyelvét halljuk imáikban, és a középkor nyelvi fordulataival találkozunk énekeikben, történeteikben. A mai fiatalokról nem tudok nyilatkozni, hiszen akikkel én beszélgettem és akiknek a dalait felgyűjtöttem, még az 1890-es évek végén születtek az „őshazában”, Csángóföldön.

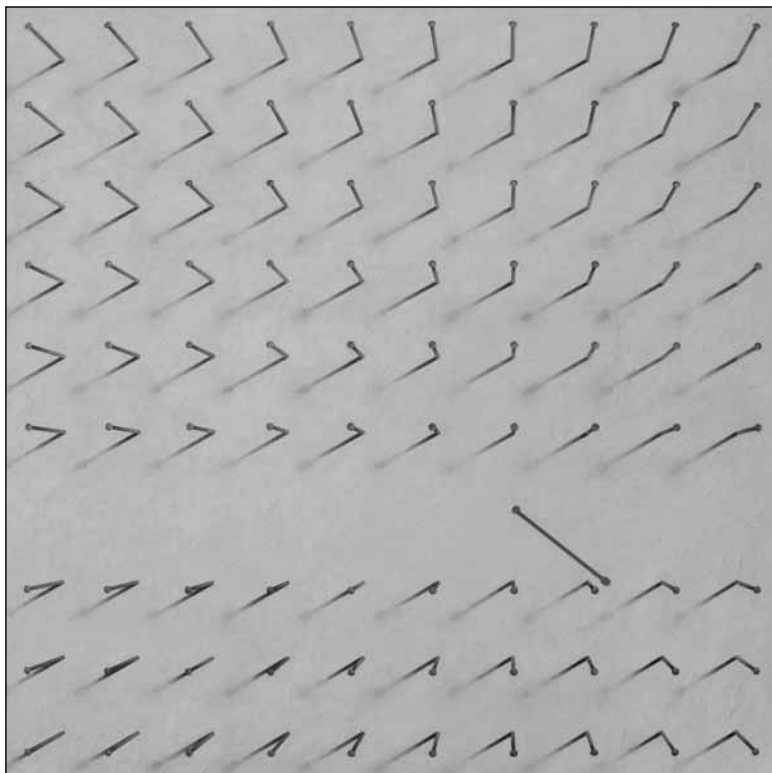
– *Van-e rendszeres művészi kapcsolat a baranyai és a moldvai csángók között?*

– Úgy tudom, igen. De ezt nem művészi kapcsolatnak nevezném, hanem maga az „élet” diktálja. Ezek családi találkozások, amelyekben még élnek a hagyományok, különösen a sátoros ünnepek idején. Hiszen a népművészet lényege, hogy nem szakad még ketté az előadó és a hallgató státusa: önmagukat táplálják, mint a bibliai pelikánmadár.

– *Mikor hallhatjuk legközelebb a művésznőt énekelni, és kapható-e újabb lemeze?*

– Június 18-án műsoros könyvbemutatónk volt a Józsefvárosi Galériában (József körút 70.) a „Szép illatja száll a víz szívére” című néprajzi gyűjtésből, melyet Kobzos Kiss Tamás mutatott be a nagyközönségnek. Ezen az esten neves előadók – Budai Ilona, Bodza Klára, Kobzos Kiss Tamás – mellett jómagam, valamint népdalos tanítványaim énekeltek a könyvben szereplő népdalokból. A könyvhöz egyébként CD-melléklet is tartozik, huszonöt csángó népdal és egy csodálatos csángó népmese hallható a lemezen. És jövőre is lesz egy meglepetés azoknak, akik szeretik a néphagyományt s annak továbbgyűjtését a mai irodalomba: ugyanis az előző könyvem, a „Szülőföldem – zengő anyanyelvem” második kiadása is megjelenik a 2015-ös évi Ünnepi Könyvhétre

a Napkút Kiadó jóvoltából (minthogy a 2003-as, Masszi Kiadónál megjelent könyvem elfogyott). E korábbi könyv alcíme: *Harminchat beszélgetés – írókkal*, a szülőföldről és az írók gyermekkori élményeiről szól. Ez is CD-mellékletes könyv, 36 népdallal. Különlegessége, hogy minden író legkedvesebb népdala hallható a CD-felvételen. Van a népdalok között egy „kakukktójás” is; drága barátunk, Gyurkovics Tibor (aki sajnos már odafönről mosolyog az egészen) próbált megviccelni, és „kedvenc népdalaként” egy saját maga által írt verset diktált föl nekem az „elénekelendő lajstromra” – de mi még olyan kitűnő népzenei alapokat kaptunk az énekórákon, hogy egyből rájöttem a turpisságra. Így a Gyurkovics-vershez magam írtam dallamot. Egyébként önálló dalestem majd az őszi szezonban lesz hallható. A Fészek Művészklubban ünnepeljük Egressy Béni születésének 200. évfordulóját. Főleg Petőfi-dalokat éneklek, nemcsak Egressytől, hanem Mihalovich Ödön, Mosonyi Mihály, Liszt Ferenc és Hubay Jenő dalait is megszólaltatom, sőt Egressy Béni ismeretlen zsolnárfeldolgozásai unikumként hangzanak majd el a nagyközönség előtt; ugyanis kiadatlanok ezek a kották mind a mai napig. A Széchényi Könyvtár Kézirattárában bukkan-tam rájuk Szőnyiné Szerző Katalin jóvoltából, és igen-igen megfogott a reformkor zenéjét idéző, cimbalomszerű, „igazi magyar” harmóniavilág. A Petőfi-dalok Gál Márta zongorakíséréssel hangzanak el, s az esten közreműködik Mécs Károly Kossuth-díjas színművész.

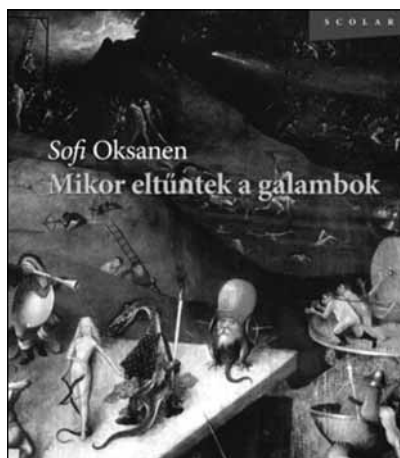
MÁS

Mikor feltűnnek az egerek

Sofi Oksanen igazi bombaként robbant be az irodalmi köztudatba. A hírnevet a *Tisztogatás* című regénye hozta meg számára 2008-ban, mely a négy kötetre tervezett – a XX. századi észt történelmet témájává emelő – sorozatának második darabja a *Sztálin teheneit* (2003) követően. A tetralógia harmadik kötete, a *Mikor eltűntek a galambok*, a XXI.

Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválra jelentet meg a Scolar Kiadónál, és ez talán még ütősebb, mint a *Tisztogatás* volt.

A *Mikor eltűntek a galambok* című regény Észtország második világháború alatti és utáni megszállásának időszakát öleli fel, a mű mégsem csupán az észt történelem egy szegmensének tárgyalása. A könyv kézbevételekor az első benyomást jelentő Hieronymus Bosch-kép mellett a fülszöveg kelti fel az olvasó figyelmét: „A történelmet, a politikát, a magántörténelmet és a fikciót egybeolvasztó, mesterien felépített regény több szálon futó cselekménye több idősíkon játszódik: hol a németek megszállta Észtország adja meg a hátteret a második világháború éveiben, hol ugyanaz az észt vidék, ám szovjet megszállás alatt, a '60-as években, az ügynökök és Janus-arcú besúgók szötte hálók közepette.” Ezt olvasva már a kezdet

Sofi Oksanen, *Mikor eltűntek a galambok*, ford. Bába Laura, Scolar, Budapest, 2014

kezetén felmerül a kérdés, valójában mit is olvasunk: történelmi regényt, egyfajta magántörténelmet vagy egy modern családregegyét, esetleg oknyomozói regényt. A kérdésre az egyik lehetséges válasz: All In One.

A regény szerkezetének remek konstrukciója teszi lehetővé mindezek érvényre jutását. Sofi Oksanen alkotása

alapvetően három főszereplő szólalmából és a szereplők által bejárt útból bontakozik ki. A szereplőkkel a negyvenes évek elején, a német megszállás napjaiban találkozunk először. Roland az erdőben bujkálva küzd Észtországért szabadságáért, ennek során naplót is ír a kommunisták bűneiről. Edgar a regény elején Roland mellett részt vesz az ellenállásban, míg rá nem ébred arra, hogy kényelmesebb az aktuális hatalmak hű kutyájának lenni. Elsőként a németek kegyeltjévé válik, meglepetésünkre azonban a hatvanas években már a szovjethatalom mindenre rávehető besúgójaként látjuk viszont. Roland ezzel szemben unokaöccsétől elpártolva, és főként Rosalie rejtélyes halálát követően, még jobban a hatalom ellen fordul. A harmadik főszereplőt, Juuditot pedig Edgarral kötött reménytelen házasságának börtönében ismerjük meg, ő férje rettegve várt visszatérése előtt számtalanszor szakítani próbál addigi életével.

Háromjuk közül a középpontba leginkább Edgar kerül, aki a fülszöveg szerint „mindent elkövet azért, hogy elrejtse életének sötét oldalát és még sötétebb titkait, s megkaparintson magának legalább egy kis szeletet a hatalomból”. Nem elhanyagolható Juudit sem, „akit a házasságának szegye és a reménytelen boldogtalanság köt béklyóba”. A legérdekesebb azonban Roland nézőpontja, hiszen a narráció egyedül az ő szövegében E/1. személyű, szemben a másik két szereplőével, melyeket egy mindentudó elbeszélő hang közvetít.

A regényben még ennél is szembe-tűnőbb az a bravúros megoldás, hogy az elbeszélő a történelmi eseményeket, életutakat és a szereplők bonyolult kapcsolati hálóját a különböző helyszínek és idősíkok (hol a negyvenes, hol a hatvanas évek adják a háttér) változtatásával mutatja be, így az apró kis mozaikokat az olvasónak kell helyükre illeszteni. Ezzel az eljárással még hatásosabban és élesebben bontakozik ki a regény központi kérdése, hogy a történelem, a politika, a különböző ideológiák hogyan válnak a mindennapok részévé, miként formálják át az emberi kapcsolatokat, és hogy az önfeladás milyen formát ölt az éppen regnáló hatalom idején.

A regény mondanivalója egyéni és közösségi szinten is komplex. Az egyik legszembe-tűnőbb és legborzasztóbb mégis az, hogy a szereplők mindegyike szinte kivétel nélkül meghasonlik, személyiségük elbizonytalanodik, csupán a kételkedés marad. Az egyéni és közösségi identitás újjáépítési kísérletét és a meghasonlást a regény nagyon aprólékosan ábrázolja, a mindentudó elbeszélő ennek logikai folyamatát nyomon követhetővé teszi, mindemellett a regény helyenként a hiánydramaturgia elvével is él.

A könyvön végighúzódo feszes tempó és virtuóz történetmesélés mellett fontos narratív eljárás a kihagyás. (Például az apró puzzle-darabok összeillesztéséből sem derül ki, hogy Juudit a német szerelme után hogyan és miért kerül vissza férjéhez, Edgarhoz, illetve hogy miért marad már csak a háttérben a hatvanas éveket tárgyaló részekben. Mindezekre csak rövid utalásokból következtethetünk.) A kihagyásos technika legfőbb vonása, hogy a történetmondás folyamán felmerülő űrt az olvasónak kell kitöltenie, a képzeletére és az interpretációjára kell bízni magát, s ezzel a regény még inkább elkerüli a kiszámíthatóságot. A hiánydramaturgia elve mellett azonban még érdekesebb a regényben többféleképpen is megjelenő hitelesítési szándék. Ennek szembe-tűnő példái az intratextusok, a fénykép és a film motívuma, valamint Roland naplója és egy regény a regényben való szerepeltetése.

Edgar Parts ideológiával vastagon átitatott könyve Roland naplójának felhasználásával készült, ami a befogadót arra inti, hogy kritikusan kell bánni a forrásokkal. Ezek alapján az Edgar könyvéből származó idézeteknek a fejezetek előterébe állítása kettős funkciójú, hiszen így a hitelesítés mellett az eredendő fikcionalitás kerül középpontba.

Nem elhanyagolható a szövegben helyenként erősen feltörő líraiság sem, azonban az éppen uralkodó terror hangjai még itt sem hallgatnak el: „Juudit kidugta a kezét, a levegőben gyöngyöztek a mosolyok, mint buborékok a friss limonádében, a kezek hajadonillatú szellőt legyeztek a felszabadítók felé. A tenyerek, mint egy nyári fa levelei, remegve mozogtak, közénk keveredve más kezek a kommunista párt plakátjait tépdesték, a vezéreket ünneplő képeket, felszakadtak a szá-

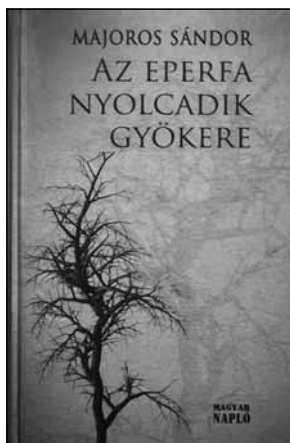
jak, kettéhasadtak a fejek, kitörtek a nyakak, sarkak tapostak a szemekbe és tiporták azokat a földbe, tömködtek dühöngő port a vezérek papírszájába, a papírcafatok konfettiesőként szóródtak szét a levegőben, a mindent beaterítő üvegszilánkok csikorogtak, akár a friss hó. A szél becsapta az ablakot, Juudit felrezzent” (25.). Az említett líraiság felerősíti az elbeszélői hang női jellegét, azonban még ez sem ad elég indokot ahhoz, hogy a regényt egyöntetűen az önéletrajzi regény műfajába kategorizáljuk. Ennél a pontnál elidőzve érdemes szemügyre venni az Edgar könyve kapcsán felmerülő téziseket és kétkedéseket, mint például azt az elvet, hogy a könyvnek érzelmeket kell kiváltania, illetve hogy hatásosabb, ha az iromány a nőkre koncentrál; vagy akár azt a kérdést, hogy hol húzódik meg a szentimentalizmus határa. Ezek a megoldások azért is frappánsak, hiszen mindezek a könyv vagy az írás önreflexiójaként is értelmezhetők.

A több szálon futó cselekményt még a remekül kidolgozott motívumháló is egységgé alakítja. A regény címe azt a várakozást kelti, hogy tanúi leszünk a galambok eltűnésének; a cselekmény előrehaladtával azonban egyre inkább körvonalazódik, hogy a galambok már régen eltűntek, erre utal a címben feltüntetett múlt idő is. Galambok helyett a közép-pontban a szürke egerek állnak, azok válnak a mindennapok részévé mint a halál egyfajta hírhozóí.

A *Mikor eltűntek a galambok* című regény összességében remek könyv, nem egyszerű és nem egyszeri olvasmány. Izgalmas szöveg, mely az újra-olvasás során újabb, korábban még feltáratlan összefüggések felfedezését is ígéri. A Bába Laura remek fordításában olvasott harmadik rész után így érdeklődéssel várjuk a tetralógia utolsó darabját.

Hegedűs Réka

Történelem, ahogyan mi láttuk

Majoros Sándor, *Az eperfa nyolcadik gyökere*, Magyar Napló, Budapest, 2013

Azt mondják, nem történelem, hanem *történelmek* vannak. Lehet ebben némi igazság, hisz mindannyiunknak van tapasztalata az ún. „másik történelemről”, vagyis a kisember egyszerű életének fejezeteiről. Mi választja el ezt a hivatalos állásponttól, s egyáltalán van-e határ közöttük? Épp ez az a kérdés, melyet Majoros Sándor műve feszeget: történelem, politika, egy közösség sorsa fonódik össze a nagyon is valós emberi életekkel a regényben.

Az eperfa nyolcadik gyökere Majoros Sándor korábbi műveihez hasonlóan jellegzetesen bácskai történet, cselekménye Ómoravicán, a szerző szülőfalujában játszódik. Ennek a csöppnyi településnek sajátos mondáiból, történéseiből áll össze az a mozaik, mely végső soron egy tágabb értelemben vett közösség, egész Kelet-Közép-Európa sorsának krónikája lehet. Amint arról a fülszöveg is árulkodik, a mű nem titkoltan csa-

ládregény, annak minden jellegzetességével, a generációváltásokkal, az erős női figurákkal, az apa-fiú harcokkal együtt. Fűszerét azonban a detektívtörténetbe illő nyomozási szálak, a szereplők közötti elfojtásokon alapuló mélylélektani rajzok, vagy épp a néhol kissé direkt filozófiai-teológiai eszmefuttatások adják.

A történet 1938. január 1-jén indul, a főhős nagyapjának, Majoros Ignác uradalmi sofőrnek szerencsétlen kimenetelű autóbalesetével, és ettől a ponttól elrugaszkodva vázolja föl az egész XX. századot, lokális színekben. Megismerkedünk a teljes Majoros famíliával, de a család másik ága, az anyai Csáti-Szabó-rokonság is részletesen bemutatásra kerül. Az egyes, vagy épp egymással végzetesen összefonódó sorsok azok, melyeken keresztül felismerhetjük egy kor hangulatát, a hatalom, a fejlődés eszközeit, ezek hatásait az egyszerű ember szimpla életére. A háború gyötrelme és a kisember hétköznapi gondjai egymás mellett futnak, a nagyvilág eseményei valamilyen közvetett módon mindig beszüremkednek a gondtalannak amúgy sem mondható falusi életbe. A regény az 1969-es holdra szállásig vezeti a történelmet, mely az akkor még rémisztően újszerűnek ható televízió keresztül éri el a közösséget, de az ezt követő események a főhős felnőtt életével együtt már tán nem is fontosak. Sokkal lényegesebb az az első 13 év, illetve az azt előkészítő együttállások, melyek egy fiatal gyerek számára elegendő töprengést okoznak.

Gördülékeny, anekdotázó nyelvezeten folyik a cselekmény, mely ritkán kalandozik el kissé érdektelen családi történetmesélések irányába. A gyermek szemével láttatás, a megismerés, beavatás aktusa az, melytől a legegyszerűbb eseményekre is érzékennyé válhatunk, s ez az oka annak, hogy egy szimpla történet is fordulatossá, sajátjá alakulhat bennünk. A kisfiú folyamatosan reflektál a körülötte lévő történésekre, figyeli a felnőtteket, kiemelve azok képtelenségét a reflexióra, és elemzi az összefüggéseket, míg ők csak élnek és teszik a dolgukat. A dolog pikantériája, hogy e reflexiót nem kizárólag a jelenben teheti meg; a regény világában, vagyis a kis Majoros Sanyi fejében ugyanis múlt, jelen és jövő szerves egészet alkot, befolyásolják egymást, de nem ám a megszokott ok-okozatiság keretein belül, hanem aktív verbális kommunikáció is zajlik közöttük. Múlt, jelen és jövő összefonódásának így látványos példaként a nagypapa halála előtt unokájával, jövődó utódával társalog, s az árnyvilág természetes kiegészítője megszokott világuknak. Együtt élnek egymás mellett, úgy is mondhatnánk, természetességgel elválaszthatatlanok, mint a borsó meg a héja – legalábbis a gyermeki látásmód szerint.

Ez a kettősség egyébként is fontos szervezőereje a regénynek, számos ellentétet, különbséget fedhetünk fel az értelmezés során. Személyiségükben szögesen ellentétes szereplőkre is bukkanhatunk, főhősünk baráti körében jelen van például a paraszti durvaság mellett (Bódvai Sándor) az egyszerű eleganciát árasztó lelki társ is (Sanci). Annál is inkább, mert a történet előrehaladtával már explicit módon is világossá válik a régi tézis: a világ jó és rossz szünni nem akaró harca által megy előre, mégis a történet egyetlen valódi felvilágosult figurája, a regénybéli „értelmiségi”, vagyis Károly bácsi az, akivel kapcsolatban megállapítja a narrátor, hogy nem lehet felfedni, jó vagy rossz oldalán állt-e, talán nem is léteznek ezek a kategóriák. Majoros humorral, szeretgető iróniával és személyes hangon fest meg egy alapvetően tragikus kort, benne egy egyszerű világot helyi szinten és egy gyermek értelmi fejlődését.

Az irónia és az élcelődés ellenére a mű alaphangulata mégis inkább a borongás felé hajló, állandó és fontos téma a halál, annak előjelei és kiérdemelt fajtái. Majoros Ignác nagyapja halálának valós okára sosem derül fény, ám az elbeszélő halál közeli élményében mégis megsejt valamit ebből a misztériumból. „Krisztus után már senki nem kap jelet” (8.) – így a mű felütésének tételmondata, mely végig meghatározza a cselekményt. A jelek, vagy azoknak hiánya fontos téma marad, láthatatlanul vezeti a szövevényes szálakat, a történetet azokról, akik vakon élnek a semmibe. A regény a lehetőségeket mustrálja, ha tetszik, Isten erejével húz ujjat. Olyan sodródó életeket látunk, akiknek alig van beleszólásuk sorsuk alakulásába, és gyakran válnak külső erők játékszerivé. Hogy jelentsen ez háborút, égi dörgedelmet, villámlást vagy épp csak egy felsőbb parancsot, majdnem mindegy. A mélyben rejlő fájdalmas kétely hangja ez: ha nagyobb erők játszanak velünk, hová veszett belőlük a tapintat, hol az emberség? Innen pedig már csak egy ugrás az isteni jóságba vetett hit megrendülése, s jelek híján a babonák jeleinek olvasása felé való odafordulás, amint azt Sándor édesanyja teszi rendszeresen.

A regény egyik legfontosabb szimbóluma a víz, mely ebben az esetben azonban nem megtisztít, hanem inkább posványosít. Szinte összes halmazállapotában előfordul, és mindig a tehetetlen külső erővel való harccal jár együtt. A jég-eső, mely a pusztán veri az árva családot, vagy az árvíz, mely elhívja a férfiakat szolgálatba, mindig veszélyt jelent, a folyamatosan fenyegető talajvízről nem is beszélve, mely a fejlődésbe vetett hitet ingatja meg a faluban. A fulladásos halál vissza-visszatérő gondolata, majd valósággá válása is ebbe a sorba illeszkedik, csakúgy mint a nagy viharokkal járó villámcsapás, mely épp az eperfát szeli ketté.

A címadó eperfa sokrétű értelmezésnek nyit teret, folyamatos jelenléte végigkíséri a művet, mintegy a család történetével összeforva: igaz, a regény végén már csak üszkös fatörzs marad belőle, ám így is elpusztíthatatlan. Különleges gyökere, a mélyre fúródó nyolcadik, mellyel csak a racionalitást, az értelmiségit megtestesítő Károly bácsi bír el, de ő egyes-egyedül ellátja a baját, elszánt erejének segítségével végül átvágja a gyökeret, melyet egy sereg falubélinek sem sikerült kiiktatnia.

A mű lezárása kimondottan fordulatos és izgalmas, az értelmezést elvontabb síkra segíti, egy belső, intimebb világ felé nyit és elgondolkodtat, miközben ez a regény egészéről nem mondható el: gyakoriak ugyanis az olyan epizódok, melyek egy könnyed vasárnapi ebéd mellett mindannyiunk családjában elhangzanak. Különös világba repít bennünket tehát Majoros Sándor, mely egyrésztől a hurkaszagú disznóvágásokkal igen naturalisztikus, míg másrésztől a tejszerű álomvilág, a kézzelfogható kísértetek örvényébe kalauzol. Bátran megfér e kettő egy gyermek fejében, csakúgy mint a ráció és a babonáság, vagy a békés családi élet és a háború kettőssége. Olvassuk tehát a regényt történelmi kalandként, egy család eposzaként, a felnőtté válás momentumaként vagy filozofikus lélekrajzként, sokszínűsége mindenképp üdítően hat majd reánk. Ugyanis éppen ez az egyenetlenség az, melynek köszönhetően a mű folyamatosan fenntartja érdeklődésünket, szórakoztat és szívbe markol, ellágyít vagy felháborít, de mindenképp mély benyomást tesz az olvasóra.

Nyolcasok a végtelenben

Farkas Balázs, *Nyolcasok*,
Fiatal Írók Szövetsége, Buda-
pest, 2013

Farkas Balázs első regénye, a *Nyolcasok* azoknak fog igazán tetszeni, akik könnyen felismerik az eredeti, száraz humort, és egy-egy jó poénért hajlandóak kiállni a kezdeti unalom próbáit is. Mivel a könyv hemzseg a populáris kultúrára tett utalásoktól, és folyamatosan arra készíti az olvasót, hogy a főhőshöz hasonlóan ő maga is aktívan használja a Google keresőjét, talán nem rugaszkodom el egészen a tárgytól, ha azt állítom, a regény elolvasása előtt érdemes rákeresni a *Napoleon Dynamite* című filmre. Aki ezt a humort értékeli, az Farkas Balázsban sem fog csalódní. De nem is fogja összetéveszteni az ő különc hangját senki máséval: legyen szó könyvről, filmről, muzsikáról – ez a humor páráját ritkítja.

Igaz ugyan, hogy a három tömbre osztott regény első részében a szerző eléggé szűkmarkúan osztogatja az izgalmakat. Az első hét fejezet egy vidéki könyvtáros többnyire eseménytelen mindennapjait mutatja be azon a végtelenül egyszerű hangon, amely már az első mondatokban világosan érzékelhető: „Könyvtáros vagyok. A hét minden napján. Még vasárnap is. Hétfőn megöltem egy pókot. Véletlenül. Julcsi odajött hozzám. Szerintem szintén véletlenül” (7.).

Egy pók halála, egy nem túl érdekes kollegina vonzalma, fénymásolás, könyvkiadás, raktári munka – körülbelül ennyiből áll a nevének mindvégig elhallgató főszereplő élete. Ezt a langyos állóvizet az időközben felbukkanó mellékfigurák nemigen kavargják fel, noha Julcsinak és Patriknak, a fűvel seftelő gitáros fiúnak később nagyon is fontos szerep jut. Egészen a nyolcadik fejezetig változatlan egykedvűséggel követik egymást a tipikusan kisvárosi környezetben játszódó jelenetek, az első szövegtömb mottója pedig okafogyottan lóg a levegőben. A szerző viszont nem feledkezik el a kitartó olvasókról – könyvtárosunk a depressziós Patrikot biztatva talán egy kicsit minket is folytatásra ösztönöz: „Azért csak ne add fel, kérlek. Ki tudja, mi lesz” (60.).

És a jutalom nem marad el. A nyolcadik fejezet öngyilkossági dilemmája kijelöli a mottóul választott Camus-idézet szerepét, lezárja az első részt, és elindítja a *Nyolcasok* voltaképpeni cselekményét. „Csak egyetlen igazán komoly filozófiai kérdés van: az öngyilkosság” – szól a *Sziszüphosz mítoszából* ismert tézis, amely, bár valóban a *Nyolcasok* egyik alapproblémájára utal, jó érzékkel csak az első, nyolc fejezetet tartalmazó, *Nyolc nappal később* című szövegrész iránymutatója. Magának a regénynek nincs mottója, így a Camus-idézet – üdvözlendő módon – a második és a harmadik harmadban egy lépéssel hátrébb szorul, hogy helyet adjon más, hasonlóan fajsúlyos kérdéseknek is.

A már-már unalomba fúló öngyilkossági terv rozoga lábai alól ugyanis egy ismeretlen nő telefonhívása végképp kihúzza a talajt: a könyvtáros nem ugrik le a tizedik emeletről, a szemközti épületbe azonban belecsapódik egy utasszállí-

tó repülőgép. A főhős mindezek után mosolyogva alszik el, abban a tudatban, hogy élete hátralevő részében még rengetegféle sajtot kipróbálhat.

A *Nyolcasok* nagy fordulatai hasonlóan abszurd jelenetekbe ágyazódnak be, amelyek megsokszorozzák a „ki tudja, mi lesz” éltető erejét. Farkas Balázs könyve a főhős számos bizonytalansága ellenére is határozottan állást foglal az öngyilkosság kérdésében: egyetlen járható útként a minden áron való életigenlést jelöli ki. Az első fejezet ön- és világértelmező törekvései nem csitulnak el, de más platformra helyeződnek át. A *nyolcadik napon* és a *Nyolcórák* című részekben ugyanis különös jelentőséget kap minden, amiért érdemes élni. A *Nyolcasok* egyik legfontosabb jellemzője ezáltal az életigenlés lesz: a regény tanúsága szerint élni jó – a szerelem, a barátság, a hivatás és a család éppúgy értelmet adhat az életnek, éppúgy széppé varázsolhatja, mint a finom sajtok vagy egy egyszerű hatlapos sütemény. S ennek az életigenlésnek egy kissé karikírozott, összességében azonban mégiscsak központi jelensége a nyolcas szám gyakori, mitikus szerepeltetése.

A nyolcas a regény szerkezetében is hangsúlyosan megjelenik, ennél azonban fontosabb a főszereplő abbéli meggyőződése, hogy a végtelenséget, a napok múlását, a matematikai bizonyosságokat, a magánélet egyszerű tényeit, a vallási misztikumot jelző szám az ő egyensúlyát is biztosítja. A nyolcasért így legalább annyira érdemes élni, mint a sajtért, és a nyolcas ugyanolyan örök igazság, mint az, hogy a gyermekek továbbviszik az apák örökségét. Ez is az életigenlés egy eszköze, oka és megjelenési formája, ez teszi a főhőst kreatívá és kiegyensúlyozottá. És ez is csak egy véletlen.

Mint két barát első találkozása, mint egy szerelem megszületése vagy egy ötös találat a lottón. Vagy az a nyolcnapos lista, amelyet a könyvtáros változó lelkesedéssel, de végigcsinál, s amely végül valóban megváltoztatja az életét. Függetlenül attól, hogy a véletlen, a szerencse vagy a sors alakította úgy a dolgokat, hogy a főhős a nyolcadik napon megnyerje a főnyereményt, Patrik programja mindenképpen a *Nyolcasok* szerkezetének legjobb, legkreatívabb szervezőeleme.

Farkas Balázsnak ehhez jó érzéke van: regényének szerkezete szinte kifogástalan, aprólékosan összeállított gépezet, amely azonban csak az ismétlődő motívumok, a párhuzamok és sokszorozódások biztos felismerése után válik – folyamatos nyolcszorozódása ellenére is – igazán eggyé. Ezért érdemes a regény befejeztével újraolvasni az első nyolc fejezetet. A második és harmadik rész ismeretében ugyanis a történet elejének üres kijelentései sajátos jelentéstartalmakkal töltődnek fel, ez pedig jelentősen kitágítja a szöveg értelmezési kereteit, és nem melleleg számottevően növeli a könyv élvezeti fokát.

Az újraolvasást egyébként az utolsó bekezdésben maga a regény ajánlja az olvasónak, és végül az első fejezet első mondatával zárja le a szöveget: „Könyvtáros vagyok.” E trükknek köszönhetően a *Nyolcasok* képes felszámolni saját hézagait: a regény végtelenített szövegfolyammá alakul át, s bár ez a magyar irodalomban a *Sátántangó* megjelenése óta nem egészen új keletű megoldás, Farkas Balázs eléri vele a kívánt hatást.

Humorával, ötletességével, egyszerű nyelvezetével és minden mesterkéltséget mellőző lazaságával tehát a *Nyolcasok* kellemes élmény az olvasóknak és egy kicsit ugyan göröngyös, de szilárd rajtkő Farkas Balázsnak.

Rianások nyomvonalán

Aki nem vállalja – mint gyökerét a fa – ezeréves irodalmunk szellemét, morálját, nemes terheit, nélkülözhetetlen ballasztját, az nem magyar író, példa erre egyetlen Nobel-díjas prózamesterünk.

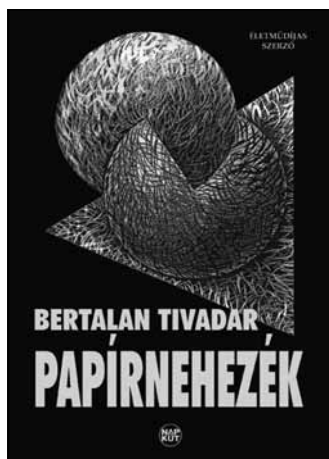
Bertalan Tivadar neve ritkán olvasható az értékelő szaksajtóban, az irodalmi (köz) tudat még nem sűrűsödött össze eléggé alakja, művészvilága körül, pedig emberként, festőként, íróként mélyen benne van már ő ab-

ban az esőerdőben, amelyiket, jobb szó híján, jelenkorunk irodalmának, kortárs képzőművészetnek nevezünk.

Igaztalan a nagy csend körülötte, a hézagoss jelzések nem elegendőek, ezért fontos imperativus a szakíró számára körüljárni új könyve, a *Papírnehezék* megjelenése ürügyén finom művészarcát, kontúros alakját.

Mindjárt az elején, előljáróban azt kell elmondani róla, hogy prózaszövegeiben fölfedezhető mindaz, amit elődei – Heltai Gáspártól Móricz Zsigmondig – elmélyülten, szakértelemmel, építőkövet építőköre helyezve megalakítottak. Ez nem epigonizmust jelent, hanem a szakma alapos ismeretét. Bertalan Tivadar nem tagadja meg az epikus hagyományt, mint a posztmodernnek, mindig történetet mesél, de szerencsére minden eseménysorába belekeveri érzelmes, líraisággal telített személységének árnyalatait.

Joggal emlegetünk árnyalatok keverését, hisz festő prózáját olvassuk.

Bertalan Tivadar, *Papírnehezék*.
A szerző rajzaival,
Napkút Kiadó, Budapest, 2013

Ha van bátorságunk átpillantani a paletta mezejére, ott a felszabódított vonal feszülését, máskor az alig áttekinthető vonalugbancokat látjuk, amelyek a mágikus izzású, posztimpresszionista Csontváry Kosztka Tivadart juttatják eszünkbe. De engedjék meg még egy utolsó példalózás, összehasonlítás: Bertalan Tivadar festőként ír és íróként fest, akárcsak Kondor Béla. S ez alkotóművészetének legnagyobb értéke, titka.

A *Papírnehezék* kötet első s egyúttal legkiforrottabb írása a *Régi környék*. Tizenhét alfejezetre osztott kisregény. A „város hónaljában”, a nagy metropolishoz csatolt egykori kisvárosban (Újpest?) él az író-festő. Teljesen mindegy, hogy írópapír vagy festőállvány van előtte, összehúzott szemmel figyelni megszokott világát: okkersárgák a házak, méregzöld a posta ajtaja, ablaka, s az utcák olyan csomópontban futnak össze, hogy csak a helybéliek tudnak tájékozódni. Az érdeklő a szemlélődőt, mi maradt meg az óvilágból. Relikviának számít egy apró üzlet, amelynek ajtaja fölött vásárló vendéget hirdet a csengő, a gyermekkorától megszokott szagok emlékeztetik az elmúlt időre, a sokszögű tér körbepillantása időutazásra csábítja.

S mintha minden véletlenül történne, feltűnik egy ember...

S ezzel megérintettük Bertalan Tivadar íróvénájának fő ütőerét. Minden

esetleges és véletlenszerű, az élet nem vastörvényeken alapul, hanem az emberek hangulatán, legtöbbször pillanatnyi lelkiállapotán, az ösztönvilág hullámmásán, az emóciók kóválygó örvénylésén, a psziché kiszámíthatatlan, kósza sugallatain.

A feltűnt alak: Viczián Imre. Amilyen különös a neve, olyan különös az élete. Rögeszme kínozza, azt szeretné megtudni mindenáron, miért csepeg a víz az egyik esőcsatornából akkor is, ha hatalmas hőség, szárazság fojtogtja a várost.

Az idők kezdetétől az idők végezetéig még gondolatban sem jutott el senki, mégis ilyen, végtelen homokórát helyettesítő, babonás herkentyűt képzel el Bertalan Tivadar, s keresztül is viszi történetével a végzet irgalmatlan döntését. Viczián Imre itt, a csatorna alatt öli meg a saját lányát (nevelt lányát?) meggyalázó apát, Mistyán Ernőt. Öntörvénykezés ez, de jogos, mert a meggyalázott lány Viczián életének egyetlen értelme volt. A menyasszonya.

Az áldozat vére összekeveredik az idők végezetéig csordogáló vízzel, ami segít a rejtély megoldásában. A végzet az. A fátum, amely mindeneiket mozgat.

S mégis közben teng-leng az élet, ami megtörténik, az el is maradhatott volna: „Csak várunk, és tehetetlenkedünk.”

Egy döndülő mondat téríti észhez a lélektan és a mitológia mezejére tévedt olvasót, ez a mozsárágyú-dördülés állítja nyugalmi helyzetbe a mérleg kalimpáló két nyelvét:

„Hát a generalisszimusz! Meghalt a nagy Sztálin!”

Hirtelen világosodik meg minden, 1953-ban vagyunk, ezért tűnt el mármár véglegesen a személyiség, ezért vált férfiatlanná a férfi és férfissá a

nő, ezért hullott atomjaira minden hagyományos mikroközösség, a házasság is.

Bátor író Bertalan Tivadar!

Bizonyára mint festő szokta meg, hogy a művész addig nyújtózkodhat, ameddig akar, különösen a nonfiguratív festészet szoktatta rá a piktorokat a „végtelenség érzetére” (Madách).

Az Erdő Királya eseménysorának fordulatai bármelyik színvonalas, jó krimibe is beletalálnának: titokban megszüült gyerek, a lányanya és a nevelőanya szerepcseréje, prostitúció, polgári rend, a gyermekgondatlanságból elkövetett súlyos baleset és így tovább! Szédülétes, fordulatos a dikció, de bármennyire is füstöl a kötél, Bertalan uralja az anyagát, jó Pandora ő, az általa teremtett szellemek nem szabadulnak ki a szelencéből. A boldogság ritka kék madara nemigen száll rá ugyan alakjaira, de valamilyen formális rend kialakul, s mint a kaleidoszkóp színes üvegekockái, új alakzatban helyreáll a rend.

Az írás mesterségéhez mindig hozzátartozott az olvasó igényeinek kielégítése; Molnár Ferenc megírta előre, mikor, a színműve melyik dialógusánál fog nevetni a közönség.

Bertalan Tivadar (tudatosan vagy öntudatlanul?) betartja a szabályt, a *Miniszoknya* novellájában pikáns történetet ad elő.

Ági, a 16 éves kamaszlány a csintalanság és a helytelenkedés minden műfaját elköveti. Szeretkezés közben ruháját ellopják, meztelenül marad a sötét parkban, öregurak vigyáznak rá, amíg partnere, Zoli pongyolát szerez neki, amelyben hazamehet a... nagymamához.

Nos, ezzel a szembesüléssel kiderül, nem öncélú Bertalan Tivadar engedménye a pikantéria irányában. Súlyos, mély rianások, szakadékok, repedések keletkeztek az emberi kö-

zösségeik testén, az elvált szülők hordaléktömeget hagynak maguk után, az idős nemzedékre nem hallgat már senki, a fiatalok nem vehetik át a korábbi nemzedékek tapasztalatait, mert ezek a rianások járhatatlanná tették a nemzedékek közötti közlekedést.

Itt érkeztünk el Bertalan Tivadar írásművészetének lényegéig. Féltő gonddal, szerető aggodalommal vizsgálja az Embert, s jó Diogenészként lámpát tart a kezében. Lámpát, amellyel világít, akkor is, ha csak keveseknek van szemük a látásra.

De ezekben a kevesekben, a ritka látókban hisz rendületlenül Bertalan, különben nem írna. Visszafelé számol, mint Ábrahám az Istennel, és nem adja fel az egyre halványuló reményt: Sodoma megmenthető.

A könyv több pontján is bele lehetne még akaszkodni a történetek folyamába (akad kiváló gyermekportré, felbuccyannak gyermekkori emlékek, a felnőtté válás kemény próbatelei és buktatói is jelen vannak), de azt minden olvasó magához veszi mint jó és színvonalas szellemi táplálékot.

Tanácsosabb két dologra figyelni: Bertalan Tivadar saját könyvét illusztrálta, s ezek a rajzok egyértelműen

a groteszk irányába mutatnak. Nagy részük karikatúra.

Józanító figyelmeztetés ez. A világ lényege görbe tükörben jobban felismerhető, mint a női budoárok ovális alakú mestermunkájában.

Senki nem tudja jobban, mint Bertalan Tivadar, hogy az élet nem női budoár. A rianások, repedések, horhosok járhatatlan útjait járja, s onnan hoz figyelmeztető üzeneteket.

A másik figyelemre méltó tünet a két tartalomjegyzék. Az egyik a valós sorrendet követi, a másik új, teljesen más sorrendben hozza a címeket.

Két olvasata volna a könyvnek?

Bízunk ezt az olvasóra, bizonyára tanulságos kísérlet ugyanazt a novelláskötetet kétszer, két különböző szempont alapján megemésztetni.

A bátor olvasó nem fél a grádicsoktól, habár Szakolczay Lajos, az irodalom és a képzőművészet tudósa figyelmeztet a fülszövegben:

„...A grádicsokat párosával ugró lélek önfeledt kitárulkozása...”

Zseniális töredék valamelyik esszé tanulmányából vagy tárlatmegnyitójából. Tartsuk ehhez magunkat!

Hegedűs Imre János

Bertalan Tivadar

Mire jó a könyv

1.

ÜLŐKÉNEK. Rakjunk egymásra néhány vastag kötetet. Eme kupac kitűnő alkalmi ülőhelyet kínál, különösen olyan alkalmakkor, amikor több a vendég, mint a szék. (Egyben bizonyosságot szolgáltat arról, hogy nagy súlyt helyezünk az irodalomra.)

2.

ÁLLÓKÁNAK, mely ideiglenes építmény akkor nyújt gyors segítséget, ha az ÜLŐKÉRE ráállunk, ugyanis így olyan magasan lévő tárgyakat is elérhetünk, amelyekért alaphelyzetben hiába nyújtózkodnánk. Például amikor a felső polcra könyvet akarunk leemelni. (Ilyenkor a pozitív cél felment az alól, hogy lábbal tapossuk az irodalmat.)

3.

SZOBADÍSZNEK is kiválóan alkalmas a könyv. Egyméternyi gondosan, elvágólag sorba rakott kötet már igen szépen mutat a vitrinben, különösen ha sorozat és aranyozott gerince van. Lehet persze több sor is, attól függ, mennyi

helyünk van. Előnye még, hogy nem árválkodik az a már régen meglévő (Isten tudja, honnan származtatható) néhány mütyür az ásítózó polcokon. Ezeket a micsodákat, mint őrt állókat, szépen elhelyezhetjük a fényesen csillogó gerinc-sor előtt. További, nem elhanyagolható szempont, hogy így minden látogató előtt azonnal világossá válik, hogy kiművelt emberfőkhöz érkeztek.

4.

SEGÉDESZKÖZNEK a szép testtartás és az elegáns járás gyakorlásához. Tegyük a fejünk búbjára egy könyvet (ez a művelet főleg nőknek ajánlható), és járjunk hosszan fel s alá a szobában, ügyelve, hogy a könyv le ne essen. Közben van időnk a boldogító érzés élvezetére, hogy a kultúra hordozói vagyunk, és nem mellékesen tudatosíthatjuk magunkban, hogy nem vaj van a fejünkön. Mellékesen viszont, mintegy agytornaként, találgathatjuk, vajon mi van abban ott fönt.

5.

ALÁTÉTNEK, azaz stabilizáló eszköznek. Például ha billeg az ágyunk, válaszunk egy megfelelő vastagságú vagy vékonyságú könyvet. Mivel történetesen ágyról van szó, lehetőleg valami erotikus témájút vegyünk elő, és csúsztassuk a renitens láb alá. Tekintettel a láb alá kerülő erotikára, vagy másképpen kifejezve, hogy az immár nem lábatlankodik, továbbá arra az örvendetes körülményre, hogy idegen szakember segítsége nélkül ágyunk már nem billeg, nyugodt álomban reménykedhetünk.

6.

LÉGYCSAPÓNAK. Erre lehetőleg vékony, puha borítású könyvet használjunk. A légy likvidálása mellett előnye még, hogy pöttyökkel díszíthetjük eme kötetek borítóinak gyakorta giccses ábrázolatjait. Egyéb kellemetlenkedők, például a szúnyogok irtásához akár két ilyen könyvet is használhatunk egyidejűleg (ami például olvasásnál nagy bonyodalmat okozna). Az egyikre ráhelyezzük a szúnyogot, a másikkal pedig egy laza csuklómozdulattal rácsapunk. Mindennek előnye még, hogy holmi levegőt szennyező vegyszereket mellőzhetünk.

7.

Az ÖRÖMSZERZÉSSEN is jelentős szerepe van a könyvnek, ugyanis nagyon jó ajándékozásra. Mondhatni, a legjobb! Amikor már pozdorjává törtük a fejünket, miféle ajándékot vegyünk ilyen-olyan alkalomra, végül rendszerint ott van a KÖNYV. A reklám gyakran félrevezet, de minden számunkra kedves rokon, barát, munkatárs, ismerős karakteréhez, érdeklődési köréhez találhatunk érdekes, tartalmas (vagy kevésbé érdekes és tartalmas), gyönyörű (vagy kevésbé gyönyörű) kötetet. A megoldás tehát kézenfekvő. Fellélegezhetünk.

Egy példa „a könyv mint ajándék” PRAKTIKUMÁRA: Az asszony, születésnapja alkalmából, kitörő örömmel fogadta a „NE BÁNTSD A GYERMEKET” című, gyönyörű, kemény táblás kötetet, mert azon nyomban kupán csaphatta vele rosszalkodó csemetéjét.

8.

És végül: mire jó még a könyv? Lábjegyzetként megemlítem: OLVASÁSRA is.

Bottyán Gergely

Rész és egész

Istent kereső
vándor: torkolatához
igyekvő folyó.

Isten

Nem teremtés, de
lét-egész – nem időben,
hanem idővel.

Tóth Ervin

Szerelmesek

Az időtlenség tengeréből
Szabadultak s kalandra vágytak
Viharra lépett tündércsérek
Hólepte hangtalan szárnyak

A csillagok között cikáznak
S az űr falát televésik
Az elmúlással szembeszállva
Felkúsznak a teremtésig

Együtt maradnak életben
E szférák közti végtelenben
Az angyalok fölött szállnak

A földre buknak s visszatérnek
Mert halhatatlan tündércsérek
Hólepte hangtalan szárnyak

A tündércsérek trópusi hófehér madarak. Amikor repülnek, áttetsző tollruhájukon átsugárik a fény. Innen kaphatták nevüket. A csérek egy életre szóló nászt kötnek. A tenger partján raknak fészket. Ha az egyik madár kirepül eleségért, a másik hűségesen várja az ágon. Ha véletlenül viharba keveredik vagy egy fregattmadár megöli a vadászó tündércsért, a másik akkor is várja. Nem mozdul. Nem eszik. Nem iszik. Csak vár. Vár. Amíg maga is elpusztul.

Középkori örmény kanciók

Az örmény szertartások (mise, zsoltosma, áldások) során gyakran hangzanak el középkori strófikus énekek, ún. kanciók. Tartalmukban, egyszerű megformálásukban a régi magyar népekekre emlékeztetnek, a fordításban olykor tudatosan törekedtünk az archaikus nyelvezetre. Általában 7/8 vagy 8/8 szótagos lüktetésűek, olykor a sorokat cezúra tagolja a 3. vagy a 4. szótag után. Az örmény költészetben a 10. században jelenik meg a rím, először csak kivételesen. Az alábbi kanciókban a ritmust elsősorban a szótagszám és a cezúra biztosítja, egyesekben asszonáncot, rímet vagy önrímet találunk. Fordításaink formahűek: követik az eredeti versmértéket, és általában oda tettünk asszonáncot vagy rímet, ahol az eredetiben megtalálható. A kanciók szerzője gyakran ismeretlen; ellenkező esetben feltüntettük a szerző nevét.

Főpapi kanció

Választottja Istennek,
Boldogságos szent főpapunk:

Midőn lépnek sarkai,
Zeng a föld és cseng az oltár.

Áronhoz hasonlatos,
S Mózeshez, a prófétához,

Őhozzá hasonlatos
Papot rendelt nekünk Krisztus.

Ki a ruhát rendelte,
Melyet Áron mindig viselt.

Az oltárhoz bemenvén
Emlékezzél holtainkra.

Elrendelte a köntöst,
Mely négyzeres anyagból van:

Áldozatod végezvén
Emlékezz rám, sokbűnűre.

Piros és kék bíborból,
Lenfonálból, karmazsinból,

Irgalmazzon nekünk is,
A második jövetelkor.

Sorról sorra hímezve,
Az elsőben gránitkövel.

Dicsőség és tisztesség
Atya-Fiú-Szentléleknek.

Szövött szegély övezi,
Körös-körbe csengettyűvel.

Mindörökkön-örökké
Krisztust áldja közösségünk.

Kanció a Szent Keresztről

Az egyház új Édenét,
Élet fáját ültették.
Nem kerubok őrizik:
Velünk érintkezik.

Bozóthoz hasonlatos,
De nincs rajta tűzi kos:
Bárány az, ki felfeszül
Engesztelődésül.

Létra áll a Golgotán,
Jákob álmának nyomán:
Angyal lép a földre le,
Ember száll a mennybe.

Vízkeresztii buzdítás
(Pahlavuni Gergely)

Ó csodálatos
Nagy misztérium lőn:
Teremtő Isten
Jordán folyóhoz jön.

Keresztelkedni
Szolgájától akart,
Mit Előfutár
Magára nem vállalt.

Jordán meghallá,
Kezde menekülni,
És patakzón
Adja tovább a hírt.

Folyó, ne ijedj,
A Teremtőd vagyok,
Keresztelkedem,
Minden bűnt lemosok.

Jézus közelít,
Istenség a vízhez,
Jánossal együtt
A folyóba lépnek.

Megnyílt egeből
Eme szózat zengett,
Atya Fiáról
Ily tanúságot tett:

„Ő az én Fiam,
Kiben kedvem telik,
Őt hallgassátok,
Emberek fiai.”

Szentlélek leszállt
Galambnak képében,
Mutatván Fiút
Atyja dicsfényében.

Mostan áldassék
Atya s egy lényegben
Fiú és Lélek,
Mindörökké, ámen.

Halotti himnusz

Ki nemlétből levőt teremtsz,
Alkotótárs Ige-Isten:
* Adj bocsánatot elhunyt szolgálidnak,
Midőn eljössz ítélni azokat,
Kiket szeplőtelen kezeddal teremté.

Ki Atyádtól elküldettél
Testet öltvén a Szent Szűztől:
* Adj bocsánatot elhunyt szolgálidnak,
Midőn eljössz ítélni azokat,
Kiket szeplőtelen kezeddal teremté.

Ki keresztfán kileheltél,
Oldván halál uradalmát:
* Adj bocsánatot elhunyt szolgálidnak,
Midőn eljössz ítélni azokat,
Kiket szeplőtelen kezeddal teremté.

Ki koronát szentjeidnek
és végtelen javakat adsz:
* Adj bocsánatot elhunyt szolgálidnak,
Midőn eljössz ítélni azokat,
Kiket szeplőtelen kezeddal teremté.

Kanció a Szent Istenszüllőhöz

Tömjénfához illő vagy,
Édes ízű gyümölcs vagy,
Jó gyümölcsöt hozó vagy:
Istenszüllő, bűnöm nagy.

Földanyagú szeráf vagy,
Földi hitves: mennyben vagy,
Istent testben szülő vagy:
Istenszüllő, bűnöm nagy.

Te bőséges forrás vagy,
Szomjazóknak ital vagy,
Bűnöst engesztelő vagy:
Istenszüllő, bűnöm nagy.

Fényességes templom vagy,
Aranyfalú oltár vagy,
Te értékes gyöngyszem vagy:
Istenszüllő, bűnöm nagy.

Szeráfoktól áldva vagy,
Keruboktól zengve vagy,
Közbenjáró s remény vagy:
Istenszüllő, bűnöm nagy.

A békességes imaóra kantilénája
(Kegyelemteli Szt. Nerszész)

Keljetek, dicsszavaim,
És felkelek pirkadatkor: alleluja.

Keljetek Virrasztókkal,
Égi Sion gyermekei: alleluja.

Keljetek, fény fiai,
Áldjátok a fénynek Atyját: alleluja.

Keljetek, megváltottak,
Áldást mondván Megváltónak: alleluja.

Keljetek, új nemzetek,
Új énekekkel újítónak: alleluja.

Keljetek, eljegyzettek,
Várva szent Vő jövetelét: alleluja.

Keljetek, fénytől gyúltak,
Világolván bölcs szűzekkel: alleluja.

Keljetek, olajt öntve
Lámpásokba forró könnyel: alleluja.

Keljetek, nem szunnyadván,
Miként bolond szűzek, hálván: alleluja.

Keljetek, leboruljunk,
És zokogva ekképp szóljunk: alleluja.

Zsigmond Benedek fordításai

Karig Sára emlékére

Karig Sára (1914–1999) Ponty utcai lakásában
(Kétszery Józsefné felvétele)

Távol a földi hiúságtól, a hétköznapoktól és a prózai problémáktól az élet egy sorsszerű találkozást kínált fel részemre egy rendkívüli ember személyében. Ez az ember nagyon mélyen és erősen hatott a tudatomra, amely hatást csak évekkel később értelmeztem. A sors azt az egyedülálló lehetőséget adta, hogy találkozhattam Karig Sárával, összebarátkozhattam vele, és kapcsolatba léphettem a világával. Karig

Sára azt nyilatkozta egy interjújában, hogy nem az a legrémesebb dolog, ha az ember táborba vagy börtönbe kerül, hanem az: vajon képes-e tükörbe nézni és nyugodtan a lelkébe pillantani. Ma megpróbálok a lelkembe pillantani, és megkeresni ott azt, amit Sára rám hagyott.

Tizenöt évvel ezelőtt egy hideg, februári napon hírt kaptam Bulgária és a bolgár kultúra nagy barátjának – a magyar költőnőnek és műfordítónak –, Karig Sárának a haláláról. Reméltem, hogy a bolgár kulturális közélet tájékoztat a szomorú hírről az irodalmi kiadványokban, és szép szavakkal emlékezik meg róla. Hiszen sok jelentős bolgár író és költőt ültetett át magyar nyelvre! Karig Sára 32 könyvet és 6 drámát fordított le bolgár nyelvről. Számomra ismeretlen okokból a hír nem jelent meg a sajtóban. Így történt, hogy megkértek, írjak valamit róla. Az én hétköznapi életem akkoriban messze létezett az irodalomtól, az írói köröktől és a kultúra ragyogó elméitől. Ültem a fehér papírlap előtt, és tiszta szívvel vettem papírra emlékeimet Sáráról. Lefordítottam két verset is életének legnehezebb időszakából – a szibériai száműzetésből, ahol politikai fogolyként raboskodott. 1999-ben adták ki az anyagot az Irodalmi Fórum újságban Karig Sára rövid életrajzával és verseivel együtt.

Minden egy gyönyörű, májusi nap kezdődött 1984-ben. Karig Sárahoz a férjem vezetett el, aki akkoriban Budapesten volt aspiráns, és akit Karig Sára terelt a néprajz felé. A város a meleg, tavaszi esőben megfürödve ragyogott, és a budai dombok csordultig teltek a virágzó orgonabokrok színárnyalataival és illataival. A városnak abban a részében változatlanul öreg, macskaköves utcácskák és társasházak sorakoztak, amelyek az elmúlt időkre emlékeztettek. Sára egy meredek utcácskában élt, amely a különös Ponty nevet viselte. Egy elbűvölő, hetven év körüli nő fogadott minket a küszöbön, aki lány és nagyon kellemes bolgár nyelven beszélt. A lakás valódi paradicsom volt a könyvmo-

lyoknak – számtalan könyvvel, szótárral, kézikönyvvel, lexikonnal. Még a padlón is könyvek hevertek, de Sára pontosan tudta mindegyiknek a helyét. A beszélgetés bolgár nyelven folyt – akkoriban még nem tudtam magyarul, és háziaszszonyunk elegánsan megkímélt a fordítás kellemetlenségétől.

Az első társalgásunk a bolgár irodalomról szólt, már amennyire mi a férjemmel méltók voltunk rá, hogy a beszélgetőtársai lehessünk. Sára kifejezetten lágy vonású arccal rendelkezett, ugyanakkor nagyon határozott volt a hangja és a viselkedése – két, első látásra szinte összeegyeztethetetlen jelenség. Egy csepp hiúság sem volt a viselkedésében, bár teljességgel tudatában volt annak, hol a helye Magyarország irodalmi életében. Értett hozzá, hogy végighallgassa beszélgetőtársát, szelíd szemével szerényen tekintve rá. A jelenlétében nyugodtnak és különlegesnek éreztem magam. Később Sára megkért, hogy a keresztnévén szólítsam, és így megengedte, hogy érintkezésbe léphessek az ő kivételes világával.

Sára nem beszélt a múltjáról, és soha nem említette a nehézségeket, amelyek megnyomorították az életét. Lelkileg felülemelkedett rajtuk, mert megbocsátott és belső nyugalomra lelt. Akkor még nem értettem, honnan merítette az erejét.

Az évek során Sárával való kapcsolatomnak köszönhetően hinni kezdtem a jóban. Tisztán emberi jó szándékból Sára segített, hogy szabadúszóként munkát kapjak az ő kedvenc kiadójánál, az „Európánál”, ahol élete nagy részét töltötte fordító- és szerkesztőként. 1954-ben, a szibériai táborból való visszatérése után Sára nehezen talált munkát, és Domokos Jánosnak köszönhetően a kiadó bolgár részlegénél kezdett el dolgozni. Az első bolgár író, akit magyar nyelvre fordított, Jordan Jovkov volt – a kifejezés és szimbolika egyik nagyszerű mestere a bolgár irodalomban.

Sára végtelenül precízen dolgozott. Személyében a bolgár irodalom a bolgár nyelv egyik kivételes ismerőjét és fordítóját tisztelhetette. Beszélgetéseink során gyakran érdeklődött archaikus bolgár szavak és török jövevényszavak jelentése iránt nyelvünkben. Kitartóan kutatott információk után szótárakban és gyűjteményekben, amíg meg nem találta a megfelelő magyar szót. A fiatal és tapasztalatlan ember elragadtatott tekintetével néztem, ugyanakkor nem voltam tudatában annak, hogy találkozásaink tartós nyomot hagynak majd hátra tudatomban. Elbűvölt angol, német, francia, orosz és bolgár nyelvű kivételes olvasottsága és tudása. Sára könnyedén váltott át egyik nyelvről a másikra, bámulatra méltó emlékezőtehetségről téve tanúbizonyságot.

Minden egyes vendégségünk alkalmával Sára időt szakított rá, hogy maga készítsen ebédet vagy vacsorát nekünk. Ez szerény véleményem szerint nagy megtiszteltetés volt, mivel Sára a háztartást elvesztegetett időnek tartotta, a könyvekkel való munkát részesítette előnyben. Még mindig emlékszem szeretettel elkészített ételei illatára, és az ízletes falusi termékekre, amelyeket egyedülálló módon válogatott össze. Egyszer egy egészen prózai, ugyanakkor számomra nagyon értékes dolgot ajándékozott nekem: egy kis, műanyag dobozt, tele híres magyar pirospaprikával. Mind a mai napig naponta használok ezt a dobozt, habár pirospaprikájának különleges illata már rég a múlté.

Nehéz elképzelnem, honnan merítette ez a rendkívüli nő az erőt, hogy összhangban éljen a világgal. Az ugyanis nem bánt mindig kesztyűs kézzel vele. Csak a halála után olvastam róla, hogyan mentett meg száz zsidó gyereket

a pusztulástól. Sára nyolc fiktív házasságot kötött a háború alatt, hogy legális okmányokat biztosítson a veszélyben lévő embereknek. De élete legborzalmasabb időszakáról, vagyis a szibériai lágerről semmit sem mesélt. Az egyetlen tény e komor időszakából, amelyet megemlített, a rehabilitáció volt. Mennyire emelkedett és tiszta volt, mintha ezek a borzasztó események soha nem képezték volna élete részét!

Gyakran úgy képzeltem, hogy léteznie kell „Sára listájának”, hasonlóan „Schindler listájához”. És ezen a listán szerepel mindenkinek a neve, akiket Sára mentett meg, és akiknek segített ezekben a számára is nehéz időszakokban. Tudom, hogy ezekért az érdemeiért Karig Sára megkapta a megtisztelő Világ Igaza kitüntetését, és a lehetőséget, hogy 1994-ben fát ültethessen a Világ Igazai fasorban.

Az azóta eltelt években a különböző emberekkel lefolytatott személyes beszélgetéseimben, számomra is váratlanul, hirtelen mesélni kezdtem Sáráról és szokatlan életéről. Mindegyre úgy tűnik nekem, hogy engem néz onnan, a magasból, és mondani akar valamit. Igen, én még mindig az adósa vagyok, mert megengedte, hogy kapcsolatba léphessek szellemi emelkedettségével, végtelen tisztaságával és derűlátásával. És egy dolgot biztosan tudok – még egy fát elültetett. Ez a „jóság fája”, amelyet Sára plántált el a lelkemben.

*Nina Madzsarova
(Iván Andrea fordítása)*

Találkozások Sárával

A gép puhán szállt le, és tovasiklott a pályán. A repülőtér hatalmas volt és szép, tele idegen országokból érkező gépekkel. Megkönnyebbülve sóhajtottam. Már nem katona voltam, hanem diák ebben a szép városban, a sikeres szocialista Magyarország fővárosában – Budapesten.

A váróteremben ott állt egy kedves és mosolygós asszony – se nem fiatal, se nem idős, egyszerűen szimpatikus. Lassú és figyelmes, lány bolgársággal beszélt. Beültünk a taxiba és elindultunk a bolgár követség felé. Csodálatos, napsütötte szeptemberi nap volt, és szép, ígésző, fenséges látványt nyújtott a mellettünk gyöngysorként hullámzó város, amelyet középen a fenséges és nyugodt, csendes fehér Duna szelt át. Az asszony azt magyarázta, hogy a késésém miatt a csoportok már rég megteltek a kollégiumban, ezért afrikaiakkal kell egy szobában tanulnom és laknom. Engem ez egyáltalán nem zavart, minthogy angolul beszélgethettünk volna. Furcsa, hogy miért, de amikor ezt megtudta, az asszony ragaszkodni kezdett ahhoz, hogy feltétlenül olyan emberrel lakjak, akivel a magyaron kívül nem tudok más nyelven beszélni. Merthogy fontos volna jól megtanulnom a nyelvet.

Minek is kellene tanulnom ezt, gondoltam. Hisz én már beszéltem néhányat. Annál is inkább, hogy a taxisofőr és a reptéren lévő emberek is egy félelmetesen furcsa, „e” és „t” hangban bővelkedő nyelven érintkeztek. Hogy lehet, gondoltam,

Karig Sára és Rózsás János („társak” Vorkután)
Zalakarosi találkozó
(Kétszery Józsefné felvétele)

Európa közepén úgy beszélni, hogy egyetlen szót se lehessen érteni? Micsoda furcsa kultúra ez? Mindenesetre az asszony azt bizonygatta, hogy mi rokon népek vagyunk, sok a közös bennünk – mind a történelmi sorsunkban, mind pedig a kultúránkban. Akkor még nem hittem el, de később magam is meggyőződtem arról, hogy igaza volt. Hát ilyen volt az én első találkozásom Karig Sárával.

Egyetemista éveim alatt, de még később is,

nagyon sokszor találkoztunk az ő kicsi, de lakályos, a mennyezetig érő könyvhalmazzal teli lakásában. Minden egyes beszélgetésünkkor csodáltam szerteágazó ismereteit, és azt a diszkrécióval áthatott képességét, amellyel tudását átadta egy magamfajta gyakorlatlan fiatalembernek.

Mindenkor érdeklődött afelől, hogyan haladok a magyar nyelv tanulásával, és milyen nehézségeim vannak. Nagyon örült az első, csak magyarul folytatott beszélgetésünknek, az én lelkem pedig belefáradt a szorgalomba.

Egyszer, még az elején, a bolgár nyelvről és irodalomról folytatott soron következő beszélgetésünkkor megkérdezte: „Hogy van Dimiter Dobrev, a Narodna Kultúra Könyvkiadó főszerkesztője?” Azt feleltem: „Mitkó bácsi és családja is jól van.” Nagy szeretettel és tisztelettel beszélnek róla, és Mitkó bácsi mindig hozzát teszi, hogy Karig Sára Bulgária igazi barátja, a bolgár szépirodalom egyik legjobb és legtermékenyebb külföldi fordítója.

Karig Sára nem figyelt fel az utóbbi szavaimra, csak megkérdezte tőlem, milyen rokonságban vagyok Dimiter Dobrevvel. Nyíltan válaszoltam, hogy nem rokonom, hanem nagyapám jó barátja, ezért hívhatom „bácsi”-nak.

„Hát, ha így van, akkor mostantól engem pedig Sára néninek szólíts, mert én jó barátságban vagyok Dimiter Dobrev íróval!”, mondta Karig Sára mosolyogva.

Az elején egy kicsit feszélyezve éreztem magam a bizalmaskodó megszólítás miatt, de idővel hozzászoktam. Beszélgetéseinkben ő nagyon nyugodt és barátságos volt, és ezzel a magatartásával természetes közelségre inspirálta beszélgetőtársát.

Milyen sokat tudott a bolgár irodalomról és íróink életútjáról! Felfoghatatlan volt számomra, hogyan lehetséges, hogy egy magyar asszony olyan sok munkát és szorgalmat fektessen egy idegen nép nyelvének, kultúrájának elsajátításába azért, hogy átültesse íróinak, költőinek műveit.

Tiszteltem ezt az asszonyt, csodáltam munkabírását és precizitását a néha nehezen érthető, nyelvjárási szavakkal teli szövegek lefordításában. Közben pedig semmit sem tudtam róla.

„De hát ő zsidó!” – ezzel a szemrehányással sokkolt évekkel később Szlav Hriszto Karaszlavov író, amikor Sára kérésére tolmácsoltam és kísértem Magyarországon. Karaszlavov nagy ember volt, a Bolgár Írószövetség elnöke, akinek műveit Sára sok alkalommal fordította.

Idő múltán zavartan említettem neki az elhangzott szemrehányást. Csak finoman elmosolyodott, mert jól ismerte a bolgár írói mives cég egy részének iránta táplált ellenséges érzéseit. Azzal vádolták, hogy főleg a klasszikusainkat – Botevet, Jovkovot, Karalijcsevet, Dalcsevet – fordítja, sőt, a nehezen érthető, elfogadhatatlan Radicskovot is, őket pedig, a szocialista irodalom kortárs nagyságait – nem.

Évekkel később, sok-sok találkozásunk, gyönyörködtető és meghitt beszélgetések után beláttam, hogy Sára néninek saját elképzelése volt, amelyért keményen küzdött. Bár az Európa Könyvkiadó függött a magyar állam pártdekrétumaitól, az igazgatója – az a szívélyes és igen művelt Domokos János, aki rendkívüli méltányolta és tisztelte Karig Sárát – mindig figyelembe vette az ő véleményét. Éppen ezért a Bolgár Írószövetség által rendszeresen elküldött, kötelezően lefordítandó kortárs bolgár írók jegyzékéből csak azokat engedélyezte, akiket Sára néni kiválasztott. Neki pedig hihetetlen érzéke volt ehhez, mind az emberekhez, mind műveiknek szépművészeti értékéhez. Éppen ezért nem kedvelték a szoci konjunktúra írói. Önmegtagadásának, kitartásának köszönhetően a mai magyar olvasó több tíz bolgár klasszikus és kortárs mesteriő nagyszerűen lefordított szépirodalmi művében gyönyörködhet.

Sára néni nemcsak nagyszabású fordító volt, hanem erős erkölcsi alapokkal és világos állampolgári állásponttal is rendelkezett. Olyan asszony volt, aki nem félt szót emelni a magyar élettér zúrós oldalai vagy az ország vezetésének hibái ellen. Olyan ember volt, aki nem félt a tekintélytől.

Egyszer, az egyik találkozásunknál sietve készült elutazni. Megkért, hogy adjak át valakinek egy kéziratot. Elhültem, meghallván Aczél György nevét, hisz ő volt a szocialista Magyarország egyik legnagyobb pártembere. Sára néni nagy nyugalommal és már-már lezseren elmagyarázta, hogy melyik címre kell mennem, hol kell becsöngetnem, s az őrségben állók közül kinek kell átadnom a borítékot. Kifogásolva mondtam, hogy nem engednek be. „Hát akkor tedd be a postaládába!” – mondta fesztelenül.

Természetesen az őrség már az épület bejáratánál megállított. Hiába magyaráztam, hogy ki küldött oda, még a címzett emeletére sem jutottam föl. A postaláda pedig, világos, hogy réges-régen fel volt robbantva. Hát ilyen volt Sára néni. Nem hajlongott, nem félt sem az itteni, sem idegen tekintélyektől.

Az utóbbit véletlenül tudtam meg, értettem meg, mégpedig évekkel később, amikor doktoranduszként feleségemmel együtt egy távoli budapesti kerületben laktam. Aznap váratlanul találkoztam Sára nénivel az utcán. Egy a járdára hullott folyóirat címlapjáról nézett rám mosolyogva, amelyet csak véletlenül vettem észre. Meglepődve emeltem fel, és elkezdtem lapozgatni. Sohasem gondoltam volna, hogy ez a kedves, jóságos, örökké mosolygós, életvidám és oly ismerősnek tűnő asszony megélte a legmegrendítőbb és legszörnyűbb megpróbáltatásokat, amelyeket az emberi elme elképzelhet. És ő – az ember számára érthetetlen bátorsággal – több száz ártatlan gyermekéletet mentett meg a második világháború kegyetlen, embertelen vágóhídján.

Ráadásul ő maga is az üldözések áldozatai közé tartozott. Sára asszony sohasem beszélt a történekről, mintha meg sem történtek volna. Gondolom, talán másokat próbált megóvni attól, hogy valami hasonlót éljenek át. Ilyen volt Sára asszony – megbocsátó és szeretetteljes.

Aznap, amikor a végleges magyarországi elutazásom előtt elbúcsúztunk egymástól, mintha kényelmetlenül és zavarban érezte volna magát, majd a kezembe nyomott egy dossziét. Alig hallhatóan mondott is valamit arról, hogy nyissam ki, ha majd egyszer szükséges lesz. Dokumentumok voltak benne, a táborokban és börtönökben, szenvedésben eltöltött életéből, és sok-sok szép vers.

Az egyik földszinti, zord és fojtogatóan levegőtlen, szűk cellában ott állt egy magába roskadt, idős férfi. A válla alig észrevehetően rándult, üres tekintete pedig a falat támasztotta. A könnye végigfolyt az arcán. Sírt. Vajon miért? A cellában lévő néhány képen látható emberek már rég nincsenek ezen a világon. Mind elmentek. Vajon kit siratott ez a furcsa, bánatos öreg, aki talán véletlenül tévedt ide, a Terror Házába? Valószínűleg ezt gondolhatta rólam az Andrássy úti zord és nyomasztó épületben az a néhány, a hátam mögött gondtalanul és vidáman beszélgető magyar ifjú, a mai Magyarország lakályos világából.

Ez volt az utolsó találkozásom Sára nénivel. Ott, ahol megkínózták a testét és a lelkét. Ott álltam, megrendülve, megdöbbenve. Barátságos, mosolygós arcával szelíden nézett rám a falon lógó képről, és bár már sok mindent ismertem az életéből, mégsem tudtam rájönni arra, hogyan lehetséges az, hogy a többiekkel ellentétben nem lett kegyetlen és vad, hanem a történekek ellenére embernek maradt.

Írtam neki levelet. Oda, a látogatók könyvébe. Az ő szeretett magyar nyelven, amelyről követelte, tanuljam meg, és amelyet ugyanannyira sikerült velem megszerettetnie, mint a magyar kultúrát.

Ma már tudom azt is, hogy nem ez volt az utolsó találkozásunk. Jön majd még egy, valahol ott, a messzeségben...

*A Te Dzseni (Madzsarovod)
(Arató Györgyné Kraszteva Tatjana fordítása)*

eddig vallomáshoz. Járjunk nyitott szemmel, akár hatvanévesek vagyunk, akár csak a húszat hajazzuk, ne irigykedjünk egymás sikereire és közönségére, lássuk meg a másokban az értéket, és becsüljük meg benne. Hm... Kicsit most megvakarom a fejem búbját. Mire meghalok, talán egészen megbölcösülök...

Zalán Tibor

E számunk szerzői

- Áfra János** (1987) – költő, művészeti író, Debrecenben
- Arató Györgyné Kraszteva Tatjana** (1957) – szakfordító, szaktolmács, Budapest
- Balázs Géza** (1959) – nyelvész, néprajzkutató, egyetemi tanár, Budapest
- Bende Tamás** (1990) – egyetemi hallgató, Budapest
- Bertalan Tivadar** (1930) – festő, grafikus, író, díszlettervező, Budapest
- Vaszilij Bogdanov** (Bogdán László) (1948) – költő, író, újságíró, Sepsiszentgyörgy (Románia)
- Bottyán Gergely** (1977) – nyelvész-szakfordító, szerkesztő, Budapest
- Csik Mónika** (1978) – költő, szerkesztője, Kispiac-Szabadka (Szerbia)
- Csillag Dóra** (1985) – kritikus, Budapest
- Elek Szilvia** – zongora- és csembalóművész, zeneszerző, író, szerkesztő, Nagykövácsi
- Erdélyi Z. János** (1947) – költő, műfordító, Szekszárd
- Faragó Laura** (1949) – énekművész, népdalénekes, zenepedagógus, Budapest
- Farkas Wellmann Endre** (1975) – költő, szerkesztő, Gyergyóalfalu (Románia)
- Finy Petra** (1978) – író, költő, Budapest
- Hegedűs Imre János** (1941) – író, irodalomtörténész, Budapest/Bécs
- Hegedűs Réka** (1990) – egyetemi hallgató, Budapest
- Horváth László Xavér** (1944) – festőművész, Budapest
- Horváth Veronika** (1990) – költő, kritikus, Ikrény
- Iván Andrea** (1970) – tanár, műfordító, Budapest
- Jenei Gyula** (1962) – költő, tanár, szerkesztő, Szolnok
- Juhász Attila** (1961) – költő, kritikus, Győr
- Kemsei István** (1944) – költő, esszéíró, kritikus, Budapest
- Kétszery Józsefné** (1919) – nyugdíjas gépirónő, Budapest
- Király Farkas** (1971) – költő, író, műfordító, szerkesztő, Budapest
- Király László** (1943) – költő, író, műfordító, Kolozsvár (Románia)
- Láng Gusztáv** (1936) – irodalomtörténész, kritikus, egyetemi tanár, Szombathely
- Dzseni Madzsarov** (1955) – etnológus, egyetemi docens, Szófia (Bulgária)
- Nina Madzsarova** (1959) – angoltanár, Szófia (Bulgária)
- Mechiat Zina** (1991) – egyetemi hallgató, Budapest
- Mészáros Urbán Szabó Gábor** (1978) – író, alkalmi kritikus, Győr
- Mező Hajnalka** (1978) – szociálpedagógus, művelődésszervező, Győr
- Mirk Klára** (1990), Budakeszi, egyetemi hallgató
- Nagypál István** (1987) – költő, író, szerkesztő, Bochnia (Lengyelország)
- Németh Dorka** – költő, kritikus, Budapest
- Pál Judit** (1976) – tanár, műfordító, Kaposvár
- Péntek Imre** (1942) – költő, kritikus, újságíró, Zalaegerszeg
- Pieldner Judit** (1975) – irodalomtörténész, kritikus, Csíkszereda (Románia)
- Pollágh Péter** (1979) – költő, író, esszéista, újságíró, Budapest
- Sebestyén Ádám** (1992) – egyetemi hallgató, Győr
- Sirokai Mátyás** (1982) – költő, zenész, műfordító, Budapest
- Szabó Tibor Benjámin** (1976) – író, szerkesztő, irodalomkritikus, Budapest
- Szappanos Gábor** (1962) – író, műfordító, szerkesztő, Budapest
- Székelyhidi Zsolt** (1973) – író, költő, zeneszerző, számítógépes grafikus, Budapest
- Szenkovics Enikő** (1974) – műfordító, Kolozsvár (Románia)
- Tinkó Máté** (1988) – egyetemi hallgató, Budapest
- Tomaji Attila** (1959) – költő, tanár, Zebegény
- Tóth Anikó** (1989) – kritikus, Budapest
- Tóth Ervin** (1987) – szabadfoglalkozású, Nógrád
- Varga Melinda** (1984) – költő, újságíró, Kolozsvár (Románia)
- Vincze Erika** (1988) – költő, Budapest
- Vörös Éva** (1961) – PR-menedzser, Budapest
- Wehner Tibor** (1948) – író, művészettörténész, Budapest
- Zalán Tibor** (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest
- Zsigmond Benedek** (1975) – armenológus, Budapest
- Zsille Gábor** (1972) – költő, műfordító, Budapest

Kibertér? Ambroozia

„Csanády egyszerű lélek volt, felesleges kérdéseken nem rágódott, a villamoson jegyet vett, a piros lámpánál megállt, úszni vitte Viktort kedden és csütörtökön, elment Julcsiért, a lányukért a táncórára, a szoftvercégét átzsuppolta Rigába, amikor a felesége nagykövet lett. Esténként úgy bontotta ki Kati mellét, úgy hajolt az ölébe, azzal az akarással, mint először.” (Szabó Tibor Benjámin)

„Vajon mit adjanak a kicsinek? Sört hanzli nélkül, homoki vinkót vagy szilvóriumot? Végül a homoki vinkó mellett döntöttek, mert ha sört kapna, túl sokáig tartana a büfiztetés...” (Szappanos Gábor)

„Azt hiszed, hogy levelei bármit is elmondanak nekünk. / De ha azt mondom, nem volt ott egy levél sem – / és mégis, minden barátja, valamennyien / egy üres borítékot helyeztek el egy pohár falára.” (Wisława Szymborska – Nagypál István fordítása)

„A szülőföld nem értékközömbös téma; valamiképpen minden erdélyinek át kell élnie (és meg kell a maga módján válaszolnia) a Reményik-móttó megfogalmazta dilemmát. Király László válasza erre elsősorban a hűség, és ez mélyen erkölcsös válasz.” (Láng Gusztáv)

„A csángók katolikusok. Erős a hitük, mint a gyökérszet. Az egyházi liturgia magyar nyelven nem jutott el hozzájuk – hiszen román (vagy olasz) nyelvű papjaik voltak Moldvában, ezért kialakult egy apokrif (elrejtett) vallásosság a köreikben, amely pogány elemeket is őriz.” (Farágó Laura)

„Milyen sokat tudott a bolgár irodalomról és íróink életútjáról! Felfoghatatlan volt számomra, hogyan lehetséges, hogy egy magyar asszony olyan sok munkát és szorgalmat fektessen egy idegen nép nyelvének, kultúrájának elsajátításába azért, hogy átültesse íróinak, költőinek műveit.” (Dzseni Madzsarov Karig Sáráról)

Ára: 800 Ft. Előfizetés: 6000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.

(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen, valamint a szerkesztőségben.

A Napút elérhető az interneten: <http://www.napkut.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

A folyóirat támogatói:

Nemzeti Kulturális Alap

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA